

วารสาร

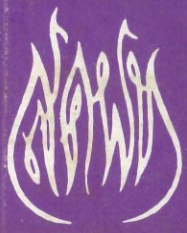
สมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย

ฉบับที่ 45 ปีที่ 12 เดือนมกราคม—มีนาคม 2532

BULLETIN DE L'ASSOCIATION THAÏLANDAISE
DES PROFESSEURS DE FRANÇAIS

Vol. 45 12e ANNÉE No.1 JANVIER—MARS 1989.

ISSN 0857—0604

“พูดภาษาอะไรกันจะ ต้องการล่ามแปลให้ไหม”

TRADUIRE CE N'EST PAS TRAHIR

การแปลมิใช่การแปร

รอยัล เดอลุกซ์

ความสมบูรณ์แบบ

โรงงานยาสูบ กระทรวงการคลัง

วารสารสมาคมครูฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย

BULLETIN DE L'A.T.P.F.

ฉบับที่ 45 ปีที่ 12 เล่มที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2532 ISSN 0857-0604

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
นางลัดดา วงศ์สายัณห์
นางริดา บุญธรรม
นายเดช ตะละภู

กองบรรณาธิการ

นางสิทธา พินิจภูวดล บรรณาธิการ
นางกุลศักดิ์ ฉายางาม บรรณาธิการผู้ช่วย
นางสาวอัจฉรา โชติบุตร
นางสาวจิรพรรณ บุญเกียรติ
นางจงกล สุภเวชัย
นางพวงงาชวน บัณฑิต
นางมธุรส สาขลวิจารณ์ จงชัยกิจ
นางสาวจิวรั้งลักษณ์ ศกุนตะลักษณ์
นางสาวชวณี เสนีวงศ์ ณ อยุธยา
นางสาวมลฤดี ปาลสุข
นางสาวศิริธร ทุษฎีพรรณ
นายปณิธิ หุ่นแสง
นางสาวเดือนใจ จุลสุตย์
นางสาวนุชนาฏ หาญดำรงกุล
นางมยุรี บารมี เลขานุการ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสและฝรั่งเศสศึกษา
2. เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก
3. เพื่อส่งเสริมการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับวิชาภาษาฝรั่งเศส วิชาฝรั่งเศสศึกษา และระเบียบวิธีสอน

สำนักงานวารสาร เลขที่ 30/9 พหลโยธิน 2 กรุงเทพฯ 4
10400 โทร. 2790733 ติดต่อบรรณาธิการ
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
โทร. 3180860

กำหนดออกวารสาร ปีละ 4 ฉบับ ราคาฉบับละ 25 บาท
ค่าบำรุงสมาชิกวารสารปีละ 100 บาท พร้อมค่าส่ง สนใจ
บอกรับได้ที่นางสิทธา พินิจภูวดล ณ สำนักงานวารสาร

พิมพ์ที่

บริษัทสำนักพิมพ์ วัฒนาพานิช จำกัด 31/1-32/2 ถนนมหาไชย กรุงเทพฯ 4 10200
นายเรียงชัย จงพิพัฒน์สุข ผู้พิมพ์/ผู้โฆษณา โทร. 2224722-2222788

เจ้าของ : สมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย
ASSOCIATION THAÏLAISE
DES PROFESSEURS DE FRANÇAIS

รายนามคณะกรรมการบริหาร ส.ค.ฝ.ท. ชุดที่ 5 ประจำปี 2531-2534

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
องค์นายกกิตติมศักดิ์

1. นางริดา บุญธรรม	อุปนายก
2. นางสาวประมาณ ลีศิริเสริญ	เลขาธิการ
3. นางสาวอรรรณี ป้านสวัสดิ์	ผู้ช่วยเลขาธิการ
4. นางวงจันทร์ พันิยนิติศาสตร์	เหรียญก
5. นางสาวสุธาสิณี ผลวัฒน์	ผู้ช่วยเหรียญก
6. นางมลฤดี ปาลสุข	นายทะเบียน
7. นางสาวจิวรั้งลักษณ์ ศกุนตะลักษณ์	ผู้ช่วยนายทะเบียน
8. นางอรรรณ รัตนภาพ	ประชาสัมพันธ์
9. นางพรทิพา ถาวรบุตร	ผู้ช่วยประชาสัมพันธ์
10. นางสิทธา พินิจภูวดล	สาราณียกร
11. นางอุไร พลกล้า	สมาชิกสัมพันธ์
12. นางมธุรส สาขลวิจารณ์ จงชัยกิจ	ผู้ช่วยสมาชิกฯ
13. นางสาวอัจฉรา โชติบุตร	ปฏิคม
14. นางสาวนิรมล ตัญญาแสนสุข	ผู้ช่วยปฏิคม
15. นางสาวชวณี เสนีวงศ์ ณ อยุธยา	บรรณาธิการ
16. นางกุลศักดิ์ ฉายางาม	กรรมการ
17. นางสาวชัชวีร์วรรณ ไชยวัฒน์	กรรมการ
18. นางสาวประภา งานไพโรจน์	กรรมการ
19. นายกรกช อุปถัมภ์นรากร	กรรมการ
20. นางจงกล สุภเวชัย	กรรมการ

★ ทัศนะใด ๆ ที่แสดงออกในข้อเขียน ในวารสาร ส.ค.ฝ.ท.
นี้ เป็นของผู้เขียน มิใช่ของกองบรรณาธิการ หรือของ
สมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย

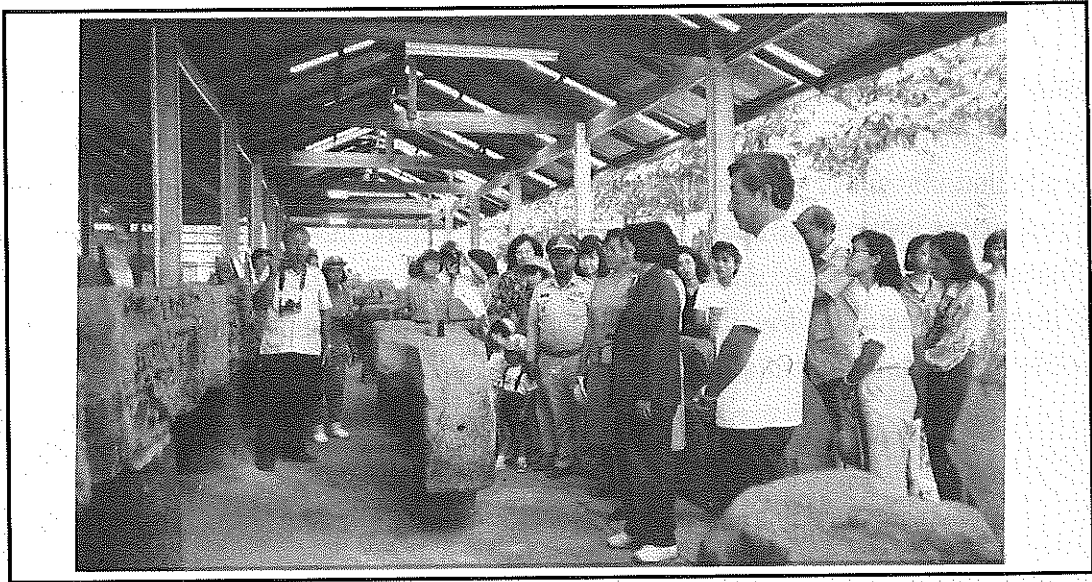
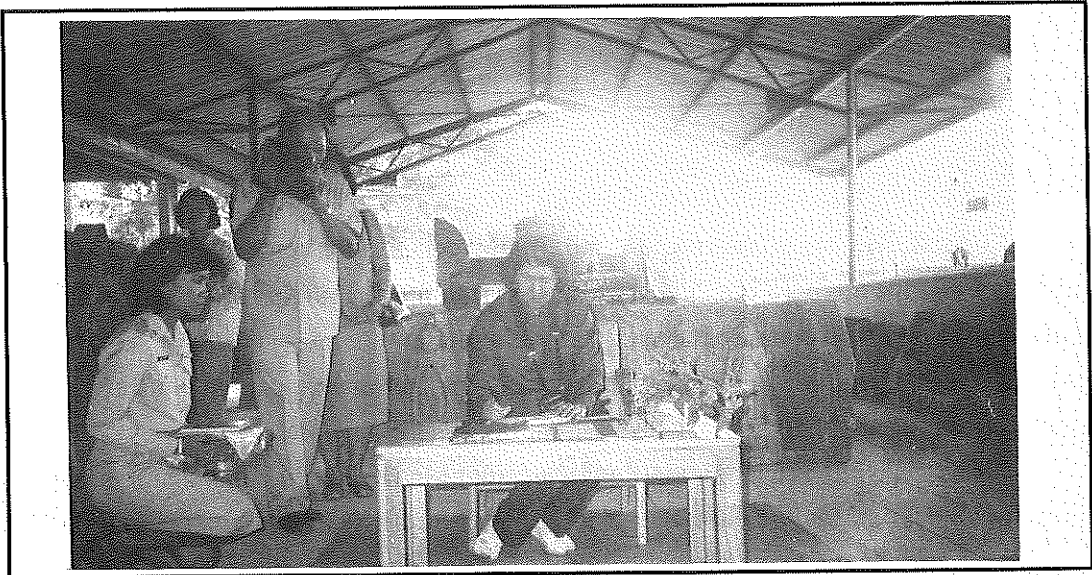

สารบัญ

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ทรงนำทัศนคติเพื่อการศึกษา.....	3
การแปล : ทฤษฎี และวิธีปฏิบัติ.....	นพพร ประชากุล..... 4
บทบาทของภาษาในกระบวนการแปล.....	จิระพรรษ์ บุญเกียรติ..... 9
The Importance of background Know- ledge in Translation.....	K. Déjean Le Féal..... 28
การแปล : ปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างทาง วัฒนธรรม.....	สัญญาวิ สายบัว..... 36
ทฤษฎี หลักปฏิบัติ และการแปลเฉพาะด้าน.....	ปัญญา บริสุทธิ์..... 47
พจนานุกรม.....	 58
การวิเคราะห์ประโยคขร็อง คำสั่งที่เป็น voix active และ voix passive กรณี Je vous prie/ Vous êtes prié.....	สุรภี รุโจปการ..... 62
Méthode de français du tourisme dans les écoles du secondaire en Thaïland.....	Chongkon Supavej..... 67
Quelques pensées bouddhiques.....	Sa-an Phalavaddhana..... 71
บทแปลมทามงคคสูตร : Les nobles béati- tudes.....	Suthasinee Phalavaddhana..... 77
ฝรั่งเศสกับปัญหาการครอบครองดินแดนแม่น้ำ- โขงระหว่าง พ.ศ. 2404-2449.....	สุวิทย์ ไททยวัฒน์..... 83
Que faites-vous en classe.....	ศิริพร ดุษฎีพรรณ..... 94
ในแวดวงผู้สอนภาษาฝรั่งเศส.....	จิรังลักษณ์ ศกุนตะลักษณ์..... 97
จากบรรณาธิการ.....	ลลิตา ทินิจภูวาล..... 99

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา
องค์นายกกสิกรรมศาสตร์ สหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย ทรงนำสมาชิกสมาคม ทักษศึกษา
ณ ปราสาทพนมรุ้ง ปราสาทหินพิมาย และโบราณสถานที่น่าสนใจอื่น ๆ ของภาคอีสาน
ระหว่างวันที่ 18-20 กุมภาพันธ์ 2532

การแปล : ทฤษฎีและวิธีปฏิบัติ

นพพร ประชากุล *

พระคัมภีร์เก่าของคริสต์ศาสนาเล่าว่าเดิมทีมนุษย์พูดภาษาเดียวกันหมดทั่วโลก แต่แล้วครั้งหนึ่งพระผู้เป็นเจ้าพิโรธที่มนุษย์อวดดีในความเก่งของตนถึงขั้นร่วมมือกันสร้างหอคอยชื่อ "บาเบล" เพื่อขึ้นไปพบพระองค์ จึงทรงสาปให้ภาษาดั้งเดิมของมนุษย์แบ่งแยกออกเป็นหลายภาษา เมื่อมนุษย์ต่างกลุ่มภาษาพูดจาไม่เข้าใจกัน หอคอยดังกล่าวก็สร้างไม่สำเร็จ ส่วนความหลากหลายของภาษาในโลกก็ยังเป็นอุปสรรคต่อการติดต่อสื่อสารโดยตรงระหว่างชนชาติตราบนานทุกวันนี้

ตำนานข้างต้นอาจนำมาสานต่อเพื่ออธิบายกำเนิดของการแปลได้อีกด้วย กล่าวคือ สถิติปัญญาที่พระผู้เป็นเจ้าประทานให้มนุษย์มาแต่เดิม ช่วยให้มนุษย์ต่างกลุ่มภาษาค้นพบวิธีที่จะเจรจากันให้เป็นที่เข้าใจโดยผ่านบุคคลที่รู้อย่างน้อยสองภาษา การแปลถือกำเนิดขึ้นพร้อมกับความจำเป็นที่ชนชาติต่างภาษาต้องติดต่อสื่อสารกันด้านการทูต การค้า การเผยแพร่วิทยาการ และการแลกเปลี่ยนศิลปวิทยาการ ปัจจุบันการแปลกลายเป็น กิจกรรมที่มีความสำคัญในทุกประเทศที่ต้องการมีบทบาทในสังคมนานาชาติ

เราสามารถพิจารณาการแปลได้ในหลายแง่มุม หากมองว่าการแปลเป็นทักษะก็จะเห็นว่าการแปลที่ดีต้องอาศัยการฝึกฝนและประสบการณ์ (ดังที่กล่าวกันว่าลองผิดลองถูก) ยิ่งนักแปลได้ผ่านงานมากเท่าใด ความเชี่ยวชาญในการแก้ปัญหาที่มากขึ้นเท่านั้น ครั้นพิจารณาความสามารถส่วนตัวหรือ "พรสวรรค์" ของนักแปลเราก็อาจมองว่าการแปลเป็นศิลปะที่ต้องใช้ความละเอียดอ่อน ความเฉียบแหลมแพรวพราวและความสามารถสร้างสรรค์ของผู้แปล แต่ยังมีอีกแง่มุมหนึ่งที่น่าสนใจ นั่นคือแง่มุมทางวิชาการ การแปลเป็นศาสตร์ ที่มีการศึกษาค้นคว้ากันอย่างจริงจัง ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการการแปลจะนำไปสู่วิธีปฏิบัติที่เหมาะสม และยังช่วยให้หลีกเลี่ยงข้อผิดพลาด ช่วยให้คลี่คลายปัญหาได้อย่างรวดเร็ว และทำให้งานแปลมีคุณภาพในท้ายที่สุด

ทฤษฎีการแปล

แนวคิดเกี่ยวกับการแปลได้พัฒนากลายเป็นทฤษฎีต่าง ๆ ขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 20 นี้เอง ในระยะต้นนักภาษาศาสตร์พยายามดึงเอาการแปลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของวิชาภาษาศาสตร์โดยถือว่าหัวใจของการแปลอยู่ที่ภาษา จึงเกิดทฤษฎีการแปลแนวภาษาศาสตร์ (théorie linguistique de la traduction) ขึ้นมา ในระยะต่อมาโดยเฉพาะในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง นักแปลอาชีพได้หันมาสนใจวิเคราะห์กิจกรรมที่ตนเองกระทำอยู่ และได้พบว่าหัวใจของการแปลมิได้อยู่ที่ภาษา หากแต่อยู่ที่การสื่อความหมาย นักแปลอาชีพจึงได้พัฒนาทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย (théorie interprétative de la traduction) ขึ้น

* อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1. ทฤษฎีการแปลแนวภาษาศาสตร์

CATFORD และ MOUNIN เชื่อว่ากระบวนการการแปลเป็นกระบวนการทางภาษา ผู้แปลมีหน้าที่เปลี่ยนข้อความจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง เช่น จากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาไทย กระบวนการก็มีเพียงสองขั้นตอน ในขั้นแรกผู้แปลจับความหมายตามภาษาของคำศัพท์ในต้นฉบับ ตลอดจนความสัมพันธ์ทางไวยากรณ์ของคำศัพท์เหล่านั้น ในขั้นที่สองผู้แปลหาคำศัพท์ในอีกภาษาหนึ่งที่มีความหมายตรงหรือใกล้เคียงกับคำศัพท์ในต้นฉบับ (เช่น *âge* = อายุ *obstacle* = อุปสรรค, *p.d.g.* = ประธานกรรมการบริษัท เป็นต้น) จากนั้น นำเอาคำศัพท์เหล่านั้นมาเรียบเรียงให้ถูกไวยากรณ์ของภาษาใหม่ ดังนั้นประโยค

"L'âge n'est pas un obstacle à la performance sportive du p.d.g."

จึงแปลเป็นภาษาไทยตามแนวนี้ว่า

"อายุมิได้เป็นอุปสรรคต่อสมรรถนะทางการกีฬาของประธานกรรมการบริษัท"

การแปลในลักษณะนี้เรียกตามทฤษฎีว่า "การถ่ายภาษา" (*transcodage*) ซึ่งดูเผิน ๆ ก็นับว่าเป็นการแปลที่ "ตรง" ดี แต่ปัญหามิใช่ว่า "ตรง" ต่ออะไร ตรงต่อภาษาในต้นฉบับหรือตรงต่อความหมายที่ต้นฉบับต้องการสื่อ การถ่ายภาษาก่อให้เกิดความรู้สึกรู้สึกว่าเราได้ถ่ายทอดทุกสิ่งทุกอย่างจากต้นฉบับ แต่แท้จริงแล้ว เป็นการเข้าใจวัตถุประสงค์หลักของการแปลผิดพลาดไป กิจกรรมการแปลมิได้กระทำขึ้นเพื่อ "ถ่ายภาษา" ให้เห็นว่าภาษาในต้นฉบับใช้คำศัพท์อะไร หรือผูกคำศัพท์ตามไวยากรณ์อย่างไร หากแต่การแปลมีขึ้นเพื่อให้ผู้ใช้ภาษาต่างกันสื่อสารเข้าใจกันได้

ความผิดพลาดของการถ่ายภาษาอยู่ที่ความ "หมกมุ่น" กับภาษาต่างประเทศ ซึ่งทำให้คิดว่าความหมายทั้งหมดอยู่ในภาษาที่ใช้ในต้นฉบับ การแปลกลายเป็นแบบฝึกหัดทางภาษาอย่างหนึ่ง ผลก็คืออิทธิพลของภาษาในต้นฉบับเข้ามารบกวนการแปล ทำให้ผู้แปลลืมนึกว่าตนกำลังสื่อสารให้ผู้อื่นเข้าใจในภาษาของตน ภาษาที่ผู้แปลใช้จึงขาดความเป็นธรรมชาติ กลายเป็น "ภาษานมนะ" ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการสื่อสาร (โปรดดูตัวอย่างการถ่ายภาษาจากต้นฉบับ *The Archduke's murder* ในบทความของ อ.จิระพรรณ บุญเกียรติ ในเล่มเดียวกันนี้)

อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีการแปลตามแนวภาษาศาสตร์ก็ยังคงมีความสำคัญในการค้นคว้าวิจัยเพื่อสร้างเครื่องแปล ซึ่งเชื่อกันว่าอาจพัฒนาไปถึงขั้นสมบูรณ์พอที่จะมาแทนการแปลด้วยสติปัญญาของมนุษย์ได้

2. ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย

SELESKOVITCH และ NIDA เชื่อว่าการแปลมิใช่เป็นเพียงกระบวนการทางภาษา หากเป็นกระบวนการการสื่อสารความคิด ข้อความที่สื่อความหมายอาศัยภาษาเป็นเพียงสื่อ เจ้าของต้นฉบับแสดงความคิดของตนออกมาในรูปของข้อความที่เป็นภาษา นักแปลมีหน้าที่ดึงเอาความคิดออกมาจากข้อความเดิมอย่างถูกต้องและครบถ้วน แล้วนำเอาความคิดนั้นมาถ่ายทอดในรูปของข้อความที่เป็นภาษาใหม่อย่างบริบูรณ์ โดยไม่ได้มุ่ง "ถ่ายภาษา" ของภาษาเดิม การปฏิบัติเช่นนี้ทำให้บรรลุเป้าหมายของการแปลนั่นคือ การทำให้ผู้ใช้ภาษาต่างกันสามารถสื่อสารเข้าใจกัน โดยความแตกต่างของภาษาจะไม่เป็นอุปสรรคต่อการสื่อสารอีกต่อไป

ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมายช่วยทำให้เห็นชัดเจนว่าสิ่งที่เราแปลนั้นคืออะไร เรามีได้แปลภาษาแต่แปลข้อความที่สื่อความหมาย เราจึงต้องทำความเข้าใจให้ดีว่าสองสิ่งนี้ต่างกันอย่างไร ภาษา (Langue) เป็นระบบสัญลักษณ์ที่เป็นเครื่องมือในการสื่อความหมาย คำในภาษามีความสามารถที่จะสื่อความหมายได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งก็คือความหมายในพจนานุกรม (Signification) และเราก็อาจหาคำในอีกภาษาหนึ่งซึ่งมีความหมายตามพจนานุกรมที่ตรงหรือใกล้เคียงกันได้ เช่น lumière = แสง แต่ความหมายที่เราสื่อกันจริง ๆ มิได้จำกัดอยู่ที่ความหมายในระดับภาษา สมมุติว่ามีวิทยากรชาวฝรั่งเศสผู้หนึ่งกำลังจะฉายภาพประกอบคำบรรยายในห้องที่มีไฟสว่าง เขากล่าวกับช่างเทคนิคว่า "*Lumière, s'il vous plaît.*" ช่างผู้นั้นก็จะดับไฟในห้อง เมื่อฉายภาพเสร็จแล้ว วิทยากรก็กล่าวประโยคเดิมว่า "*Lumière, s'il vous plaît*" อีกครั้งหนึ่ง คราวนี้ช่างก็จะเปิดไฟ พฤติกรรมนี้แสดงว่าความเข้าใจความหมายในสมองของช่างเทคนิคมิได้เกิดจากความเข้าใจภาษาฝรั่งเศสแต่เพียงประการเดียว หากแต่เกิดจากการนำเอาคำว่า "*lumière*" ไปผูกพันกับสิ่งอื่นที่อยู่นอกภาษา (ในที่นี้คือสถานการณ์) การเอ่ยคำว่า "*lumière*" ขึ้นมาลอย ๆ เป็นเรื่องของภาษา การใช้คำว่า "*lumière*" เพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจว่าเราต้องการบอกอะไรแก่เขา คือการสร้าง "*ข้อความที่สื่อความหมาย*" (*discours*)

ข้อความที่สื่อความหมายย่อมปรากฏในรูปของภาษา แต่ความเข้าใจข้อความดังกล่าวเกิดจากการนำเอาความหมายตามภาษา (*signification*) ไปบวกเข้ากับส่วนเสริม (*compléments*) ซึ่งทำให้ความหมายเต็มสมบูรณ์อย่างแท้จริง ส่วนเสริมเหล่านี้อาจได้แก่สถานการณ์ (*complément perceptif*) ดังตัวอย่างเรื่องการปิดไฟ-เปิดไฟข้างต้น หรืออาจเป็นอารมณ์ความรู้สึกร่วมกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร (*complément émotif*) แต่ส่วนเสริมที่สำคัญที่สุดและใช้บ่อยที่สุดคือ ความรู้เดิม (*complément cognitif*) ซึ่งหมายถึงความรู้ความเข้าใจในเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับข้อความนั้น ๆ เล่ากันว่าช่วงก่อนหน้าการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 มีผู้มากราบทูลพระนางมารี อังตัวเน็ต ให้ทรงทราบวาประชาชนพากันเดินขบวนร้องขอ "*ขนมปัง*" ทรงตอบว่า "*Ils n'ont pas de pain? Qu'ils mangent de la brioche!*" (ถ้าเขาไม่มีขนมปังจะกินก็กินขนมแทนไปก่อนซิ) หากเรื่องนี้เป็นความจริง ก็แสดงว่าพระนางทรงเข้าใจพระทัยคำร้องขอของประชาชนเฉพาะความหมายตามภาษา (*signification linguistique*) และทรงขาดความรู้เดิมเกี่ยวกับความอดอยากของประชาชนซึ่งปกติควรจะเข้ามาเสริมความหมายตามภาษาเพื่อให้เกิดเป็น "*ความหมายที่แท้จริงของข้อความ*" (*sens*)

กระบวนการการแปลและวิธีปฏิบัติ

การแปลเป็นกระบวนการของการสื่อสาร เพียงแต่สลับซับซ้อนกว่าการสื่อสารตามปกติตรงที่ว่านักแปลนำเอาความคิดที่มีใช้ของตนเองมาถ่ายทอดสู่ผู้อื่นให้เข้าใจตรงกับที่เจ้าของความคิดต้องการ นักแปลจึงต้องเข้าใจความคิดที่เจ้าของต้นฉบับภาษาต่างประเทศต้องการสื่ออย่างถูกต้องและครบถ้วนเป็นอันดับแรก จากนั้นนักแปลจะต้องยึดอยู่กับความคิดนั้นเสมือนหนึ่งว่าเป็นความคิดของตนเอง และท้ายที่สุดนักแปลก็ถ่ายทอดความคิดดังกล่าวเป็นภาษาใหม่อย่างเป็นทางการ กระบวนการของการแปลจึงแบ่งออกเป็นสามขั้นตอน ซึ่งจะต้องปฏิบัติดังนี้

1. เข้าใจต้นฉบับ

นักแปลจะต้องรับรู้ความหมายในต้นฉบับได้เท่าเทียมกับผู้อ่านชาวต่างประเทศซึ่งเป็นผู้รับสารในภาษาเดิม นั่นหมายความว่า ความเข้าใจต้นฉบับมิใช่เป็นเพียงการเข้าใจคำ และไวยากรณ์ของภาษาที่ผู้เขียนใช้ แต่ต้องเข้าใจความหมายอันเกิดจากการบรรจบกันระหว่างภาษากับส่วนเสริมอื่น ๆ ดังได้กล่าวมาข้างต้น ความรู้เกี่ยวกับเนื้อเรื่องเป็นสิ่งจำเป็นต่อความเข้าใจที่แท้จริง มิฉะนั้นแล้ว ประโยคภาษาฝรั่งเศสว่า *"Est-ce le Rhin ou l'Atlantique qui nous sépare? va demander Jobert aux Allemands."* จะกลายเป็นเพียงคำถามทางภูมิศาสตร์ ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงแล้ว ความหมายของคำถามดังกล่าวเกี่ยวข้องกับนโยบายต่างประเทศที่แตกต่างกันระหว่างฝรั่งเศสและเยอรมนีในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการสถาปนาประชาคมยุโรปและทัศนคติที่มีต่อสหรัฐอเมริกา นักแปลจะต้องระดมความรู้ทั้งทางภาษาและเนื้อหามาใช้จับประเด็นความหมายที่ต้นฉบับต้องการสื่ออย่างถูกต้อง หากนักแปลไม่เข้าใจต้นฉบับอย่างแท้จริง ก็ไม่อาจนำเอาความคิดที่กระจ่างชัดมาสื่อต่อให้เพื่อนร่วมชาติเข้าใจได้ อย่างมากที่สุดก็ทำได้แต่เพียง "ถ่ายภาพภาษา" ในต้นฉบับออกมาให้ผู้อ่านสงสัยเล่นว่า คนต่างชาติช่างมีวิธีพูดจะอะไรแปลก ๆ กันเหลือเกิน

2. ผละจากภาษาต้นฉบับ

ด้วยเหตุที่นักแปลมีหน้าที่ถ่ายทอด "สาร" และมีใช้ "ภาษา" นักแปลจึงต้องระมัดระวังมิให้อิทธิพลจากภาษาในต้นฉบับมารบกวนการถ่ายทอดสารด้วยภาษาใหม่ วิธีที่ดีที่สุดคือ การอ่านต้นฉบับสักช่วงหนึ่ง (เช่น 2-3 บรรทัด) อย่างละเอียดจนเข้าใจประเด็นในช่วงนั้นชัดเจน แล้วปิดต้นฉบับเพื่อถามตนเองว่าประเด็นที่ตนเข้าใจคืออะไร โดยต้องไม่พะวงกับคำศัพท์และไวยากรณ์ในต้นฉบับนั้นอีก การกระทำเช่นนี้เรียกว่า การผละจากภาษา (déverbalisation) ซึ่งเป็นหัวใจของกระบวนการการแปล การสละภาษาทิ้งเพื่อสกัดความคิดบริสุทธิ์ไว้ในสมองเป็นสิ่งที่ดีได้ยากในระยะแรก ๆ ของการฝึกแปล เพราะเราเคยชินกับการเข้าใจภาษาพร้อมไปกับความเข้าใจความคิด แต่การผละจากภาษาต้นฉบับเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นต่อการแปล หากเราไม่ปิดต้นฉบับขณะที่กำลังจะเขียนบทแปล (ในช่วง 2-3 บรรทัด ดังกล่าว) เราจะถูก "สะกดจิต" ด้วยภาษาในต้นฉบับ การเลือกใช้คำและวากยสัมพันธ์ในภาษาของเราจะถูกชักจูงโดยคำและวากยสัมพันธ์ของภาษาในต้นฉบับ เราจะลืมนึกว่า เรากำลังจะถ่ายทอดสารให้ผู้อื่นเข้าใจ

3. ถ่ายทอดความหมายด้วยภาษาใหม่

การที่เราเข้าใจสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างดี ไม่ได้หมายความว่า เราจะถ่ายทอดสิ่งนั้นให้ผู้อ่านเข้าใจได้ดีเสมอไป ในขั้นตอนของความเข้าใจต้นฉบับ นักแปลต้องมีคุณสมบัติของนักอ่านที่ดี แต่ในขั้นตอนของการถ่ายทอดนักแปลต้องเป็น "นักเขียน" ที่ดี นักเขียนที่ดีย่อมต้องคำนึงถึงผู้อ่านของตนว่ามีความเคยชินทางภาษาอย่างไร นักแปลก็เช่นกัน การแปลที่ดีก็คือการนำเอาความคิดที่กระจ่างมา "สวมใส่" ภาษาที่เป็นธรรมชาติ เพื่อให้ผู้รับสารเข้าใจความคิดนี้ได้อย่างชัดเจนและครบถ้วน นักแปลต้องตระหนักอยู่

เสมอว่าภารกิจหลักของตานั้นคือการทำให้ผู้อ่านเข้าใจบทแปล (Feeling of urgency to make sense) ดังนั้นความหมายที่อยู่ในประโยค "*L' âge n'est pas un obstacle à la performance sportive du p.d.g.*" ซึ่งคนฝรั่งเศสเข้าใจได้ทันที จึงอาจถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาไทยให้คนไทยเข้าใจได้ทันที เช่นเดียวกันว่า "ถึงแม้ ท่านประธานฯ จะอายุมากแล้ว ท่านก็ยังเล่นกีฬาได้ดี"

ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมายได้ชี้ให้เราเห็นว่า การแปลนั้นกระทำในระดับข้อความที่สื่อความหมาย และมีใช้ในระดับภาษา ดังนั้นกระบวนการการแปลจึงมีความสลับซับซ้อนกว่าการถ่ายภาษา เพราะเกี่ยวข้องกับความรู้ความเข้าใจในด้านเนื้อหาเป็นสำคัญ ภาษาเป็นสื่อที่ช่วยให้นักแปลเข้าใจความคิดในต้นฉบับ และเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดความคิดนั้น คุณภาพของงานแปลขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในเรื่องทฤษฎีและวิธีการปฏิบัติเป็นหลัก ส่วนประสบการณ์และพรสวรรค์ของนักแปลเป็นสิ่งที่มาเสริมให้คุณภาพของงานแปลนั้นสมบูรณ์ขึ้น

บรรณานุกรม

NIDA, E, & TABER C. The Theory and Practice of Translation, Leiden, E.J. Brill, 1969.

SELESKOVITCH D. (en collaboration avec LEDERER, M.) Interpréter pour traduire, Didier Erudition, 1984.

D.S. CAFÉ

ปากซอยสุขุมวิท ซอย 5 โทร. 251-9333

เชิญชิมอาหารฝรั่งเศสขนานแท้

เช่น เปิดอบส้ม Canard à l'orange

เนื้อแกะอบ Gigot d'Agneau

หอยนางรมปรุง Moules farcies

ชาวเวอเคราต์ หรือ ชูครุก Choucroûte Garnie

ขนมเค้กรสยุโรปหลายชนิด

ฝีมือเจ้าของร้าน บรรยาอากาศกันเอง

ราคาย่อมเยา

บทบาทของภาษาในกระบวนการแปล

จิระพรชัย บุญเกียรติ *

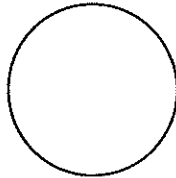
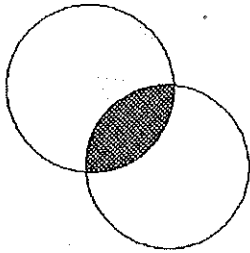
ย่อมเป็นที่ทราบกันดีแล้วว่า ภาษามีบทบาทสำคัญเกี่ยวข้องกับการแปลอย่างแยกไม่ออกเรามักจะได้ยินได้ฟังอยู่เสมอว่า การแปลเป็นเรื่องไม่ยาก แต่รู้ภาษาดี ๆ ก็แปลได้แล้ว ทั้งนี้โดยที่ผู้พูดเองก็ไม่ได้อธิบายให้ชัดเจนว่าภาษานั้นหมายถึงภาษาอะไร และที่ว่ารู้ภาษาดีนั้นต้องดีถึงระดับไหน การพูดเช่นนี้ นอกจากจะแสดงให้เห็นว่า ผู้พูดได้ให้ความสำคัญกับความรู้ด้านภาษาเป็นอันดับหนึ่งแล้ว ยังอาจทำให้ผู้ฟังเข้าใจผิดได้ว่า การแปลเป็นแค่กระบวนการทางภาษา เพราะผู้พูดได้มองข้ามความรู้อื่นนอกเหนือจากความรู้ทางภาษา และขั้นตอนหรือวิธีการปฏิบัติในการแปลซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่าไปโดยสิ้นเชิง ดังนั้นก่อนที่จะวิเคราะห์บทบาทของภาษาในกระบวนการการแปล ในขั้นต้นนี้จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนเสียก่อนว่า ภาษาคืออะไรและการแปลนั้นแท้จริงแล้วเป็นอย่างไร

ภาษาคืออะไร

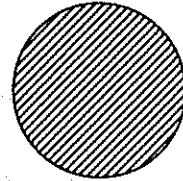
ภาษาที่เราพูดจาอ่านเขียนกันอยู่ทุกวันนี้ ถือว่าเป็นเครื่องมือสื่อสารอย่างหนึ่งที่เป็นของกลางร่วมกันของคนในสังคมที่ใช้ภาษาเดียวกันและมีวัฒนธรรมร่วมกันเพื่อให้เข้าใจตรงกัน รับรู้สิ่งเดียวกันได้ด้วยเหตุนี้ภาษาแต่ละภาษาแท้จริงแล้วก็คือ ระบบของคำศัพท์และไวยากรณ์ที่มีลักษณะเฉพาะตัวเป็นของชนชาติเจ้าของภาษาแตกต่างกันไปจากภาษาของชนชาติอื่น ๆ ที่สำคัญก็คือภาษาแต่ละภาษาจะกำหนดและจัดแบ่งสิ่งต่าง ๆ ไม่ตรงกัน ขึ้นอยู่กับวิธีการรับรู้และวิธีการมองโลกที่เฉพาะตัวและแตกต่างกันออกไปของชนชาตินั้น ๆ ซึ่งลักษณะเหล่านี้ถือว่าเป็นอัจฉริยะหรือเอกลักษณ์ของแต่ละภาษา (génie de la langue หรือ genius of the language) ข้อแตกต่างเหล่านี้มีทั้งในระดับคำ โครงสร้างของประโยคและในระดับจำนวนไวยากรณ์

คำในภาษาหนึ่งอาจมีความหมายไม่ตรงกับอีกภาษาหนึ่งทีเดียว กล่าวคือ คำในภาษา 2 ภาษา อาจกินความหมายไม่เท่ากัน เหลื่อมล้ำกัน หรือมีความหมายไม่ตรงกันครบถ้วน เช่น ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดได้แก่ ในภาษาหนึ่งอาจมีคำที่กำหนดแยกแยะประเภทของสีไว้ต่าง ๆ มากมายอย่างละเอียด ในขณะที่อีกภาษาหนึ่งกำหนดไว้คร่าว ๆ และมีคำเรียกชื่อแบ่งแยกประเภทของสีเพียงไม่กี่คำ นอกจากนี้ก็ยังมีคำที่บอกรส กลิ่น และคำที่ใช้ลำดับญาติพี่น้อง หรือแม้แต่การจัดแบ่งเรื่องกาล (tenses) และวาก (voices) ในภาษาต่าง ๆ ก็มีมากน้อยตามที่กำหนดไว้หยาบ ๆ หรือละเอียดต่างกัน เช่น คำลำดับญาติในภาษาไทย แยกแยะไว้ละเอียดกว่าภาษาอังกฤษหรือภาษาฝรั่งเศส ทั้งนี้เพราะนอกจากจะแยกให้เห็นชัดเจนว่าเป็นญาติฝ่ายบิดา หรือมารดาแล้ว ยังแจกแจงไปตามเพศและวัยอีกด้วย ดังนั้นภาษาไทยจึงมีถึง 10 คำ แต่ในภาษาอังกฤษและฝรั่งเศสมีแค่ 4 คำเท่านั้น

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

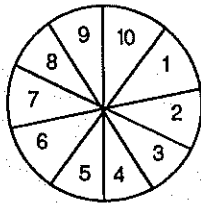

ไม่มี

มีตรงกัน

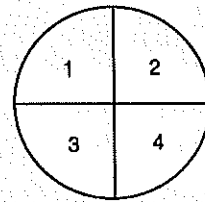
ภาษาไทย

ปู่-ย่า
ตา-ยาย
ลุง-ป้า
น้าชาย-น้าสาว
อาผู้ชาย-อาผู้หญิง

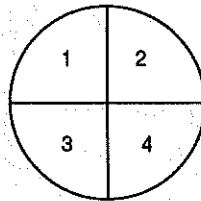
ภาษาอังกฤษ

grandfather-grandmother
uncle-aunt

ภาษาฝรั่งเศส

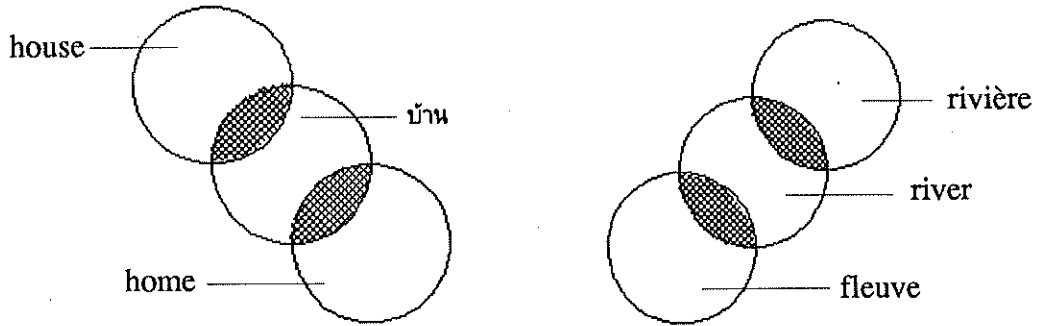
grand-père-grand 'mère
oncle-tante.

นอกจากนี้คำบุรุษสรรพนามที่ใช้แทนตัวผู้พูดและผู้ที่เรากำลังพูดด้วยของไทยก็มีให้เลือกใช้มากมายตามแต่สถานการณ์และความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น คำบุรุษสรรพนามบุรุษที่ 1 ในภาษาไทย มีตั้งแต่ข้าพระพุทธเจ้า กระหม่อมฉัน ข้าพเจ้า กระผม ดิฉัน ฉัน ผม ไปจนถึงกู ข้า และบุรุษที่ 2 มีคำเรียกตั้งแต่ ได้เฝ้าพระบาท ฝ่าพระบาท ได้เฝ้า ท่าน คุณ เธอ ไปจนถึง เอ็ง มึง แก ฯลฯ ในขณะที่ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสมีเพียงไม่กี่คำ

ตัวอย่างที่ชี้ให้เห็นเด่นชัดอีกอย่างก็คือ คำราชาศัพท์ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของภาษาไทยโดยเฉพาะแตกต่างจากภาษาอื่นโดยสิ้นเชิง

ยิ่งกว่านั้นคำคำเดียวในภาษาหนึ่งอาจมีความหมายตรงกับคำหลาย ๆ คำในอีกภาษาหนึ่ง เช่นคำว่า "บ้าน" ในภาษาไทย ตรงกับคำว่า "house" และ "home" ในภาษาอังกฤษ หรือ คำว่า "river" ในภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า "rivière" หรือ "fleuve" ในภาษาฝรั่งเศส

บางครั้งคำบางคำอาจจะพ้องรูปแต่ความหมายแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ คำในภาษาต่างประเทศคำเดียวอาจมีความหมายตรงกับคำไทยหลายคำ เช่น "bank" หมายถึง "ธนาคาร" หรือ "ตลิ่ง" "will" หมายถึง "เจตนากรรม" หรือ "ศิษย์กรรม"

ในระดับโครงสร้างของประโยคและระดับสำนวน ความแตกต่างระหว่างภาษา 2 ภาษาจะยิ่งเห็นได้ชัดเจนมากขึ้น เช่น

ในระดับโครงสร้างของประโยค

ภาษาอังกฤษ John buys me a car.

1 2 3 4 5

ภาษาฝรั่งเศส Johnn m' achète une voiture

1 2 3 4 5

ภาษาไทย จอห์น ซื้อ รถยนต์ ให้ ฉัน หนึ่ง คัน

1 2 3 4 5 6 7

ในระดับสำนวน

ภาษาอังกฤษ It rains cats and dogs

ภาษาฝรั่งเศส It pleut à verse

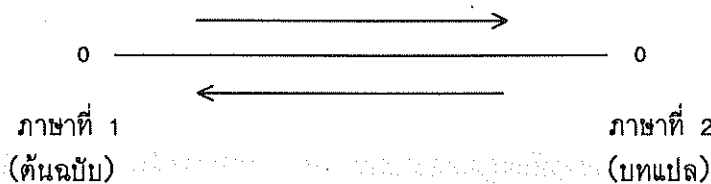
ภาษาไทย ฝนตกหนักจนลืมหูลืมตาไม่ขึ้น

ความแตกต่างของภาษาเช่นนี้เองทำให้เกิดปัญหาแก่นักแปลจนดูเหมือนว่า จะเป็นอุปสรรคสำคัญในการแปล และทำให้เกิดความที่แตกต่างกันออกไปเกี่ยวกับการแปลในหมู่นักแปลและนักทฤษฎีการแปล

การแปล : การถ่ายทอดภาษาหรือการถ่ายทอดความคิด ?

แน่นอนว่าการแปลคือการนำเอาภาษา 2 ภาษาเข้ามาเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ดังนั้นแรกที่เดียวจึงมีนักทฤษฎีการแปลแนวภาษาศาสตร์กลุ่มหนึ่งได้แก่ MOUNIN¹ และ CATFORD² มองว่าการแปลคือการระบุความหมายของคำในภาษาหนึ่ง และหาคำที่มีความหมายตรงกันในอีกภาษาหนึ่ง แล้วนำมาเรียงกันในประโยคให้ได้ความหมายใกล้เคียงกันโดยระมัดระวังให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ของอีกภาษาหนึ่ง ทฤษฎีการแปลเช่นนี้ ยึดตัวภาษาเป็นหลัก และมองว่าการแปลเป็นกระบวนการทางภาษาอย่างหนึ่งสามารถกระทำได้ง่าย ๆ ด้วยการเทียบคำที่มีความหมายทางภาษาตรงกันหรือถ่ายภาษาจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งได้อย่างอัตโนมัติ

ความคิดเช่นนี้ค่อนข้างจะตรงกับสามัญสำนึกของคนทั่วไปที่เชื่อว่าถ้าหากมีความรู้ทางด้านภาษาดี คือรู้ความหมายของคำศัพท์ทุกคำและรู้โครงสร้างของประโยคในแต่ละภาษาดีแล้ว จะสามารถถ่ายภาษาได้ทุกภาษา และนักแปลก็มีบทบาทเพียงแค่ผู้สลับเปลี่ยนภาษาเท่านั้น ความเชื่อที่ว่า การแปลคือการถ่ายภาษา (code-switching) นี้เองที่สอดคล้องกับความต้องการที่จะถ่ายภาษาด้วยเครื่องมือคอมพิวเตอร์ และเป็นจุดริเริ่มที่ทำให้วิศวกรและนักภาษาศาสตร์ร่วมกันคิดหาวิธีการแปลด้วยเครื่องมือคอมพิวเตอร์ (machine translation)

ถ้าพิจารณาให้ดีจะเห็นว่าทฤษฎีการแปลที่ยึดภาษาเป็นหลักนี้มีข้อจำกัดอยู่มาก งานแปลที่ได้มาจากการถ่ายภาษาเช่นนี้แม้จะเขียนขึ้นเป็นภาษาที่ถูกต้องใช้ด้วยคำได้ตรงกับความหมายของคำในต้นฉบับและมีที่วางในประโยคตรงตามโครงสร้างของภาษาหนึ่งแล้วก็ตาม ก็ไม่อาจสื่อความหมายให้ผู้อ่านบทแปลเข้าใจความชัดเจนสมบูรณ์ได้เนื่องจากมีความแตกต่างของภาษาเป็นอุปสรรค ดังจะเห็นได้ชัดเจนจากตัวอย่างข้างล่างนี้

ต้นฉบับภาษาอังกฤษ

" The Archduke's murder gave Berlin what appeared to be an excellent occasion for war, "a gift from Mars", as Austrian diplomats said. For some time past, highly placed German statesmen and generals had been in a condition of panic. They

¹ Georges MOUNIN นักภาษาศาสตร์ฝรั่งเศสผู้เขียนหนังสือเรื่อง "Les Problèmes Théoriques de la traduction", Gallimard, 1963

² John C. CATFORD นักภาษาศาสตร์อังกฤษ ผู้เขียนหนังสือเรื่อง "A Linguistic Theory of Translation, An Essay in Applied Linguistics," Oxford University Press, 1965.

had only one real ally in Europe, Austria-Hungary; and they were terrified at the rise of their greatest potential enemy, Russia. These two themes return again and again in the documents of July 1914."

ตัวอย่างการถ่ายทอดภาษาหรือการแปลที่ยึดภาษาเป็นหลัก

"การลอบสังหารอาร์ชดยุกน่าสิ่งที่คุณเหมือนเป็นโอกาสอันดีเยี่ยมสำหรับการทำสงครามมาให้แก่เบอร์ลิน เป็น "ของขวัญจากมาร์ส" ดังที่นักการทูตออสเตรียบางคนกล่าว รัฐบุรุษและนายพลเยอรมันระดับสูงได้ตกอยู่ในสภาพตื่นตระหนกมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว พวกเขาไม่พึงพอใจที่แท้จริงเพียงประเทศเดียวในยุโรป คือ ออสเตรีย-ฮังการี พวกเขาหวาดกลัวการไต่เต้าของศัตรูแฝงที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของพวกเขาคือรัสเซีย แนวคิดหลักทั้งสองนี้ทวนกลับมาซ้ำแล้วซ้ำเล่าในเอกสารของเดือนกรกฎาคม 1914"

นอกจากนี้ในบางครั้งการเทียบคำโดยพิจารณาความหมายของคำตามภาษาเป็นหลักยังไม่สามารถขจัดปัญหาความกำกวม (ambiguity) ของภาษาทั้งในระดับคำและระดับโครงสร้างประโยคได้ ตัวอย่างเช่น

1. He saw that gasoline can explode.

อาจมีความหมายว่า "เขาเห็นถังน้ำมันระเบิด" หรือ "เขาเห็นว่าถังน้ำมันอาจจะระเบิดได้"

2. The chickens are ready to eat.

อาจมีปัญหาทำให้ไม่เข้าใจว่า "ไก่สุกพร้อมที่จะรับประทานได้แล้ว" หรือ "ไก่หิวและกำลังรอจะกินอาหาร"

3. She dropped the plate on the table and broke it.

อาจมีความหมายว่า "เธอทำจานหล่นลงบนโต๊ะและโต๊ะพัง" หรือ "เธอทำจานหล่นแตกบนโต๊ะ" ซึ่งทำให้สงสัยว่าจะอะไรเสียหายกันแน่โต๊ะหรือจาน

ปัญหาเหล่านี้ย่อมเกิดขึ้นแน่นอนถ้าหากแปลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์หรือเมื่อผู้แปลมุ่งจะหาความหมาย (ตามภาษา) ของคำแต่ละคำ และแทนคำแต่ละคำนั้นทันทีด้วยคำในอีกภาษาหนึ่งโดยไม่ทำความเข้าใจกับความหมายที่ผู้เขียนต้องการจะสื่อในข้อความนั้นเมื่อนำคำเหล่านั้นมาใช้

ด้วยเหตุนี้จึงเกิดมีนักทฤษฎีอีกกลุ่มหนึ่งคือ Eugene Nida ชาวอเมริกัน³ และ Danica Seleskovitch แห่งสถาบัน E.S.I.T.⁴ ที่คิดว่า การแปลมิใช่การถ่ายทอดภาษา แต่ควรจะเป็นการถ่ายทอดความคิด หรือสาร (message) ที่ผู้เขียนต้นฉบับต้องการสื่อให้ผู้่านได้รับรู้ออกมาเป็นอีกภาษาหนึ่งให้ผู้่านบทแปลได้รับรู้เข้าใจและเกิดอารมณ์ความรู้สึกอย่างเดียวกับผู้่านต้นฉบับ ซึ่งการ

³ Eugene NIDA ได้เขียนหนังสือร่วมกับ Charles R. TABER เรื่อง "The Theory and Practice of Translation," Leiden, E.J. Brill, 1969.

⁴ Danica SELESKOVITCH ได้เขียนหนังสือเกี่ยวกับทฤษฎีการแปลร่วมกับ Mariane LEDERER เรื่อง "Interpreter pour traduire," Didier Erudition, 1984.

จะสื่อสารความเข้าใจชัดเจนในอีกภาษาหนึ่งให้คนอ่านบทแปลได้เข้าใจตรงกับเจ้าของภาษาที่อ่านต้นฉบับ เช่นว่านี้ ผู้แปลจะต้องไม่ติดอยู่กับคำและรูปประโยคในภาษาต้นฉบับ แต่จะต้องนำความคิดที่ผู้เขียนต้องการสื่อในต้นฉบับนั้นมาถ่ายทอดเรียบเรียงเป็นภาษาที่ถูกต้องสอดคล้องกับหลักไวยากรณ์ ความนิยมใช้และลักษณะเฉพาะตัวของอีกภาษาหนึ่งและให้เป็นธรรมชาติตามที่เจ้าของภาษานั้นใช้ เพื่อให้ผู้อ่านบทแปลได้เข้าใจชัดเจนทันทีและตรงกันกับผู้อ่านต้นฉบับที่อ่านภาษาของตนเอง เกี่ยวกับหลักการนี้ Mariane LEDERER หนึ่งในบรรดานักทฤษฎีล่าม และนักวิจัย กลุ่ม E.S.I.T. ได้อธิบายไว้อย่างชัดเจนว่า "... การที่บทแปลจะสื่อความหมายให้เป็นที่เข้าใจได้นั้น ก่อนอื่นผู้แปลจะต้องอ่านต้นฉบับให้เข้าใจความเสียก่อน ต่อจากนั้นจึงถ่ายทอดใจความที่เข้าใจได้แล้วนี้ออกมาโดยไม่ติดอยู่กับรูปแบบของภาษาในต้นฉบับ การที่ผู้แปลสามารถอ่านต้นฉบับเข้าใจ มีได้หมายความว่าผู้แปลจะสามารถทำให้ผู้อ่านบทแปลเข้าใจอย่างเดียวกับตนได้เสมอไป หลักสำคัญผู้แปลจะต้องถ่ายทอดความคิดนั้นออกมาในรูปภาษาใหม่ โดยไม่คำนึงถึงความเหมือนหรือความคล้ายคลึงกับรูปภาษาในต้นฉบับ การพยายามสรรหารูปภาษาใหม่ที่สามารถถ่ายทอดความคิดให้ชัดเจนจนไม่เหลือเค้าของรูปภาษาเดิมนี้เองที่ทำให้ผู้อ่านที่มีโอกาสอ่านเฉพาะบทแปลสามารถเข้าใจความได้ละเอียดถูกต้องชัดเจนเช่นเดียวกับผู้อ่านต้นฉบับในอีกภาษาหนึ่ง"⁵

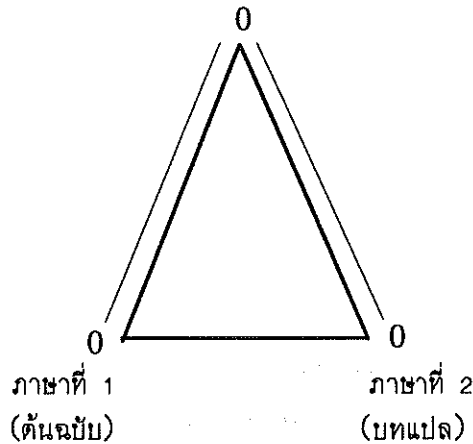
ถ้าพิจารณาให้ดูจะเห็นว่า การแปลเช่นนี้ ยึดการถ่ายทอดความคิดเป็นหลัก กล่าวคือให้ความสำคัญกับความคิดหรือสิ่งที่ผู้เขียนต้องการสื่อมากกว่าตัวภาษาที่เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ทฤษฎีการแปลเช่นนี้จึงมองการแปลว่า เป็นกระบวนการทางความคิด มิใช่กระบวนการทางภาษาที่มุ่งถ่ายทอดภาษาหรือเทียบภาษาเป็นหลัก ทั้งนี้เพราะทฤษฎีหลังนี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่า ความคิดของมนุษย์ทุกคนทุกชาติเป็นสากลและเป็นอิสระจากภาษา มนุษย์มีความคิดคล้ายคลึงกันคิดตรงกัน แต่เครื่องมือหรือภาษาที่ใช้สื่อความคิดให้เป็นที่เข้าใจนั้นจะแตกต่างกันออกไปตามกลุ่มชน ด้วยเหตุนี้ยังผู้แปลสามารถจะผลหรือเป็นอิสระจากรูปภาษาในต้นฉบับได้มากเท่าใดโอกาสที่จะสื่อความคิดให้ชัดเจนและถูกต้องตามอัจฉริยะของอีกภาษาหนึ่งก็ยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น เพราะเมื่ออ่านต้นฉบับเข้าใจถึงความคิดของผู้เขียน และไม่ตกเป็นทาสของภาษาในต้นฉบับได้แล้วผู้แปลก็เป็นอิสระที่จะใช้ภาษาที่ตนเองถนัดเชื่อมโยงกับความคิดนั้น และเรียบเรียงถ่ายทอดออกมาในรูปภาษาที่เป็นธรรมชาติมากที่สุด และสามารถสื่อสารให้ผู้อ่านบทแปลได้รับรู้เข้าใจอย่างเดียวกับผู้อ่านต้นฉบับไม่ผิดเพี้ยน

เนื่องจากทฤษฎีการแปลเช่นนี้เน้นความคิดเป็นหลัก กระบวนการการแปลตามทฤษฎีนี้จึงซับซ้อนและมีขั้นตอนมากกว่ากระบวนการทางภาษา และจัดว่าเป็นกระบวนการทางความคิดอย่างหนึ่ง ทั้งนี้เพราะในขั้นต้นผู้แปลจะต้องอ่านภาษาในต้นฉบับให้เข้าใจ จับความคิดที่ผู้เขียนต้องการสื่อให้ได้เสียก่อน ต่อจากนั้นจึงนำความคิดที่มีลักษณะเป็นอิสระจากภาษา (non-verbal) มาสรรหาคำในภาษาอีกภาษาหนึ่งที่ตนเองถนัดมาถ่ายทอดความคิดให้เป็นที่เข้าใจชัดเจน กระบวนการการแปลจึงมีลักษณะดังนี้

⁵ "...pour qu'une expression soit intelligible, il faut que la langue que l'on traduit se fasse sens et que celui-ci a son tour s'exprime en dehors de toute reference formelle a la langue originale. Il ne suffit pas de comprendre pour se faire comprendre, il faut deliberelement s'exprimer en dehors de toute ressemblance de forme. C'est la recherche d'une expression rendant clairement la pensee qui fera apparaitre celle-ci dans toute sa precision a ceux qui ne peuvent l'appréhender qu'au travers de la traduction." (Interpreter pour traduire p. 33.)

ความคิดที่เป็นอิสระจากภาษา (non-verbal)

การแปลที่มุ่งถ่ายทอดความคิด และมีกระบวนการการแปล เป็นกระบวนการทางความคิด เช่นนี้แหละที่เราเรียกว่าเป็นการแปลอย่างแท้จริง (translation) เพราะการไม่ยึดภาษาเป็นหลักสามารถจะช่วยแก้ปัญหาเรื่องบทแปลสื่อความได้ไม่ตรงกับความเป็นต้นฉบับอันมีสาเหตุมาจากความแตกต่างระหว่างภาษาได้ และขณะเดียวกันการยึดความคิดที่เข้าใจและต้องการถ่ายทอดเป็นหลักทำให้ผู้แปลได้ตระหนักถึงความแตกต่างของความหมายของคำตามภาษาที่ปรากฏในพจนานุกรม และความหมายจริงของคำที่ผู้เขียนหรือผู้พูดเลือกใช้ ซึ่งจะเปลี่ยนไปตามบริบท (context) หรือตามความต้องการของผู้พูดว่าต้องการสื่อสารให้เป็นที่เข้าใจอย่างไรเพราะผู้แปลจะต้องเข้าใจความคิดของผู้เขียนให้ถูกต้องเสียก่อน จึงจะถ่ายทอดความคิดนั้นออกมาในอีกภาษาหนึ่งให้ผู้อ่านบทแปลได้เข้าใจได้ ด้วยเหตุนี้จึงเห็นได้ว่าเมื่อใช้วิธีการแปลที่เป็นกระบวนการทางความคิดแล้ว งานแปลที่สำเร็จออกมาจะเข้าใจง่ายและสื่อความได้ชัดเจนกว่าการถ่ายภาษา ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

ต้นฉบับภาษาอังกฤษ

"The Archduke's murder gave Berlin what appeared to be an excellent occasion for war, 'a gift from Mars' as Austrian diplomats said. For some time past, highly placed German statesmen and generals had been in a condition of panic. They had only one real ally in Europe, Austria-Hungary; and they were terrified at the rise of their greatest potential enemy, Russia. These two themes return again and again in the documents of July 1914."

ตัวอย่างการถ่ายภาษาหรือการแปลที่ยึดภาษาเป็นหลัก

"การลอบสังหารอาร์ชดยุกนำสิ่งที่ดีดูเหมือนเป็นโอกาสอันดีเยี่ยมสำหรับการทำสงครามมาให้แก่เบอร์ลิน เป็น "ของขวัญจากมารส์" ดังที่นักการทูตออสเตรียบางคนกล่าว รัฐบุรุษและนายพลเยอรมันระดับสูงได้ตกอยู่ในสภาพตื่นตระหนกมาเป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว พวกเขามีพันธมิตรที่แท้จริงเพียง

ประเทศเดียวในยุโรป คือ ออสเตรีย-ฮังการี พวกเขาหวาดกลัวการไต่เต้าของศัตรูแฝงที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของพวกเขา คือ รัสเซีย แนวคิดหลักทั้งสองนี้หวนกลับมาซ้ำแล้วซ้ำเล่าในเอกสารของเดือนกรกฎาคม 1914".

ตัวอย่างการแปล

"การลอบปลงพระชนม์มกุฎราชกุมารแห่งออสเตรียเป็นเสมือนโอกาสทองของเยอรมนีในอันที่จะหาเหตุก่อสงคราม นักการทูตออสเตรียบางคนถึงกับกล่าวเปรียบเหตุการณ์นี้ว่าเป็น "ของขวัญที่เทพเจ้าแห่งการสงครามประทานมาให้" เลยทีเดียว ทั้งนี้ในช่วงก่อนหน้ากรณีดังกล่าว เหล่าเสนาบดีและแม่ทัพของเยอรมนีกำลังรู้สึกหวาดวิตกเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุว่าในทวีปยุโรปนั้น เยอรมนีมีเพียงออสเตรีย-ฮังการีที่เป็นพันธมิตรแท้ และในขณะที่เดียวกันรัสเซียซึ่งมีทีท่าว่าจะเป็นครูที่น่ากลัวที่สุดของเยอรมนีก็กำลังขยายแสนยานุภาพของตนอยู่ ข้อเขียนต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นหลักฐานในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1914 ล้วนแสดงให้เห็นถึงความหวาดวิตกของเยอรมนีในเรื่องทั้งสองนี้โดยตลอด"

จากตัวอย่างการแปลข้างต้นจะเห็นได้ว่า บทแปลสื่อความได้เข้าใจชัดเจน ทั้งนี้เพราะในการแปลผู้แปลมิได้มุ่งถ่ายถอดตัวภาษาเป็นหลัก หากแต่ได้มุ่งถ่ายถอดความโดยได้ปรับเปลี่ยนภาษาจากภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทยที่เป็นธรรมชาติ ถูกต้องตามหลักภาษาไทยสอดคล้องกับความนิยมใช้และความเคยชินในการรับรู้ของคนไทยตามแบบที่คนไทยผู้เป็นเจ้าของภาษาใช้พูดจาอ่านเขียนกัน ผลที่ได้จึงแตกต่างไปจากบทแปลที่ยึดการถ่ายภาษาในต้นฉบับเป็นหลัก ซึ่งภาษาไทยที่ใช้ในการถ่ายภาษายังมีเค้าภาษาต่างประเทศหรือยังมีลักษณะที่เรียกว่า "มีกลิ่นนมเนย"

ในประโยคแรกจะเห็นว่า ผู้แปลเลือกแปลคำว่า "murder" ในต้นฉบับว่า "การลอบปลงพระชนม์" แทนที่จะใช้คำว่า "การลอบฆ่า" หรือ "การลอบสังหาร" ธรรมดา ทั้งนี้เพราะผู้แปลได้อ่านข้อความที่จะแปลเข้าใจแล้วว่ามีความเกี่ยวข้องกับเจ้านายในราชสำนัก คือ Archduke แม้ในภาษาอังกฤษจะใช้คำว่า "murder" เหมือนกันไม่ว่าจะกล่าวถึงคนธรรมดาสามัญ หรือเชื้อพระวงศ์ แต่ผู้แปลตระหนักดีว่าภาษาไทยมีคำราชาศัพท์ใช้สำหรับเจ้านายโดยเฉพาะ เพื่อให้ถูกต้องตามหลักภาษา ความนิยม และให้คงความเป็นธรรมชาติตามที่คนไทยพูดหรือรับรู้ ผู้แปลจึงต้องเลือกใช้คำราชาศัพท์ว่า "การลอบปลงพระชนม์" ให้เหมาะสมกับตำแหน่ง Archduke ซึ่งเป็นตำแหน่งองค์รัชทายาทของออสเตรีย เทียบเท่ากับตำแหน่งมกุฎราชกุมารของไทย ในการแปลคำว่า "Archduke" ก็เช่นเดียวกัน ผู้แปลอาจแปลทับศัพท์ว่า "อาร์ชดยุก" ได้ หากตำแหน่งนั้นเป็นที่รู้จักและเข้าใจกันดีในหมู่มุขไทยว่าหมายถึงตำแหน่งองค์รัชทายาท หรือมกุฎราชกุมาร เช่นเดียวกับที่เรานิยมแปลคำ "Sir" ว่า "เซอร์" หรือ "ท่านเซอร์" แต่ในกรณีนี้ผู้แปลเล็งเห็นว่าคำว่า "Archduke" เป็นคำค่อนข้างโบราณใช้ในสมัยที่ประเทศออสเตรียยังปกครองระบอบศักดินา ปัจจุบันไม่ได้เรียกใช้กันอีกแล้วยกเว้นในหนังสือประวัติศาสตร์ ทั้งนี้เพราะประเทศออสเตรียได้เปลี่ยนการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยมานานแล้ว อาจมีผู้อ่านบทแปลหลายท่านไม่คุ้นเคยและไม่เข้าใจ จึงต้องใช้คำเรียกตำแหน่งที่เสมอกันของไทยว่า "มกุฎราชกุมาร" และขยายความด้วยคำว่า "แห่งออสเตรีย" ให้ชัดเจน

ส่วนวลี "excellent occasion for war" นั้น ถ้าแปลโดยยึดภาษาเป็นหลักก็อาจแปลได้ว่า "โอกาสอันดีเยี่ยมหรือโอกาสอันวิเศษสำหรับสงคราม" แต่จะไม่สื่อความชัดเจนเพราะคนไทยเคยชินกับภาษาไทยว่า "โอกาสอันดี" "โอกาสเหมาะ" หรือ "โอกาสทอง" ในที่นี้ผู้แปลเลือกแปลว่า "โอกาสทอง" เพราะบริบทที่บ่งว่าเป็นโอกาสที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดที่จะบรรดาผลประโยชน์ให้อย่างมหาศาล และเป็นโอกาสที่เยอรมนีรอคอยมานานแล้วต้องหยิบฉวยไว้อย่างพลาดไม่ได้ คำว่า "โอกาสทอง" จึงเหมาะสมเพราะน้ำหนักของคำเทียบเท่าได้กับคำว่า "excellent" ในต้นฉบับแม้ว่าไม่มีพจนานุกรมฉบับใดจะเขียนบอกไว้ว่า "excellent" มีความหมายว่า "ทอง" ก็ตาม ตรงกันข้ามหากแปลว่า "โอกาสอันดี" หรือ "โอกาสเหมาะ" แม้จะถูกต้องตามภาษาไทย แต่เมื่อใช้ในที่นี้จะทำให้ความในบทแปลมีน้ำหนักอ่อนไป ไม่เท่ากับน้ำหนักความในต้นฉบับ ทำนองเดียวกันการที่จะแปล "for war" ว่า "สำหรับสงคราม" ตามตัวภาษาในต้นฉบับก็จะไม่ชัดเจนในความรับรู้ของคนไทย ต้องขยายความให้ชัดเจนว่าสำหรับทำสงคราม หรือยุติสงครามอย่างใดอย่างหนึ่ง นอกจากนี้ผู้แปลอ่านต้นฉบับภาษาอังกฤษเข้าใจแล้ว และตระหนักดีว่าต้นฉบับกำลังแปลเอกสารทางประวัติศาสตร์ จึงเรียบเรียงเป็นสำนวนไทยที่เหมาะสมว่า "ในอันที่จะหาเหตุก่อสงคราม"

ส่วนสำนวนภาษาอังกฤษที่ว่า "A gift from Mars" นั้นหากผู้แปลจะแปลตรงตัวว่า "ของขวัญจากมาร์ส" ก็น่าจะได้เพราะถูกต้องตามหลักภาษาทุกอย่าง แต่เนื่องจากผู้แปลพิจารณาแล้วว่า คำว่า "มาร์ส" ในภาษาไทยจะไม่สื่อความให้ผู้อ่านบทแปลเข้าใจได้ดีเท่ากับเจ้าของภาษาอังกฤษผู้อ่านต้นฉบับ หรือชาวยุโรปที่รู้จัก Mars ดี ทั้งนี้เพราะผู้อ่านไทยจำนวนมากอาจขาดความรู้เกี่ยวกับอารยธรรมตะวันตก ทำให้ไม่เข้าใจสาระของการเปรียบเทียบนี้จึงต้องขยายความให้ผู้อ่านที่ไม่รู้จักว่า Mars เป็นใคร ได้เข้าใจชัดเจน "ของขวัญที่มาร์สผู้เป็นเทพเจ้าแห่งการสงครามประทานมาให้" หรือ "ของขวัญที่เทพเจ้าแห่งการสงครามประทานมาให้" ในที่นี้ผู้แปลเลือกสำนวนหลังเนื่องจากเห็นว่าไม่จำเป็นที่ผู้อ่านไทยจะต้องทราบหรือจดจำชื่อเทพเจ้าองค์นี้ เพราะต้นฉบับที่แปลก็ได้เขียนขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ที่จะให้ความรู้หรือแนะนำให้ผู้อ่านรู้จักเทพเจ้าของกรีกแต่อย่างใด ตรงกันข้ามผู้เขียนต้นฉบับอ้างชื่อ Mars ขึ้นมาเพียงแค่อต้องการเปรียบเทียบการลอบปลงพระชนม์มีกฎหมายมารแห่ง ออสเตเรียว่าเป็นของขวัญที่เทพเจ้าแห่งการสงครามประทานมาให้เท่านั้น อนึ่งสำนวนนี้หากผู้แปลจะแปลว่า "ของขวัญจากเทพเจ้าแห่งการสงคราม" ก็คงจะไม่ผิดหลักไวยากรณ์แต่อย่างใด แต่ความนิยมใช้ในภาษาไทยทำให้ผู้แปลเลือกใช้ให้สละสลวยเป็นธรรมชาติตามที่คนไทยนิยมพูดว่า "ของขวัญที่เทพเจ้าแห่งการสงครามประทานมาให้" โดยเฉพาะต้องใช้คำว่า "ประทาน" ไม่ใช่ "มอบ" หรือ "ส่ง" เพราะเกี่ยวข้องกับเทพเจ้า จึงต้องใช้ราชาศัพท์

ประโยคที่ 2 ในต้นฉบับไม่มีคำสันธานเชื่อมกับประโยคที่ 1 บอกสาเหตุ ทั้งนี้เพราะในภาษาอังกฤษ ประโยค 2 ประโยค ที่อยู่ติดกันสามารถแสดงความเกี่ยวพันเชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นผลกันได้ เนื่องจากข้อความในประโยคยังบอกไว้เป็นนัยและเข้าใจได้ (implicite) แต่ในภาษาไทยถ้าผู้แปลคงรูปแบบตามภาษาอังกฤษไว้ความจะไม่ชัดเจน ภาษาไทยบังคับให้ต้องใส่คำว่า "ทั้งนี้" เข้าไปขยายความแสดงเหตุผลให้ชัดเจน เพื่อให้ความกระชับกับข้อความข้างต้น

ส่วน "For some time past" ก็เช่นเดียวกัน หากแปลว่า "เป็นระยะเวลาหนึ่งแล้ว" ตามรูปภาษาเดิม ก็จะไม่ได้รับความชัดเจน ภาษาไทยนิยมพูดว่า "ในช่วงก่อนหน้านี้" ซึ่งจะต้องบอกให้ชัดเจนอีกว่า ก่อนหน้าอะไร จึงต้องขยายความว่า "ในช่วงก่อนหน้าการณดังกล่าว" ซึ่งหมายถึง ก่อนหน้าที่จะมีการลอบปลงพระชนม์ หรือก่อนหน้าที่โอกาสทองจะมาถึง

ในทำนองเดียวกัน "highly placed German statemen and generals" ถ้าแปลโดยยึดภาษาเป็นหลักก็ตรงกับภาษาไทยว่า "รัฐบุรุษ และนายพลเยอรมันระดับสูง" แต่ในที่นี้บริบทในต้นฉบับบ่งบอกไว้ชัดเจนว่า กล่าวถึงเยอรมันสมัยที่ยังมีการปกครองระบอบกษัตริย์และมีราชสำนัก เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริงและกับรูปแบบการปกครองในสมัยโบราณที่คนไทยเรียกตำแหน่งขุนนางที่เป็นพลเรือนระดับสูงกว่า "เสนาบดี" และผู้นำทางทหารระดับสูงว่า "แม่ทัพ" ผู้แปลจึงต้องเลือกแปลว่า "เสนาบดีและแม่ทัพของเยอรมัน" เพื่อให้ผู้อ่านบทแปลที่เป็นคนไทยเข้าใจได้

ประโยคที่ 3 ก็เช่นเดียวกัน ผู้เขียนต้นฉบับภาษาอังกฤษไม่ใช้คำสันธานเชื่อมประโยคบอกสาเหตุ แต่ในภาษาไทยหากไม่มีคำสันธานเชื่อมบอกสาเหตุทำให้ชัดเจนอีกครั้งความจะไม่กระชับ ผู้แปลจึงต้องเลือกหาคำเชื่อมบอกสาเหตุเดิมให้ชัดเจนว่า "ด้วยเหตุว่า" ส่วนข้อความ "The rise of their greatest potential enemy" ในต้นฉบับหากแปลตรง ๆ ว่า "การไต่เต้าของศัตรูแฝงที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของพวกเรา" จะไม่เป็นภาษาไทย และไม่สื่อความหมายอันใด คำว่า "the rise" ปกติหมายถึง "การขึ้น" "การไต่เต้าขึ้น" "การขงงาม" ในบริบทนี้ หมายถึง "การเจริญเติบโต" การเพิ่มขึ้นในแง่พลังกำลังหรือความเข้มแข็งมั่นคงความเป็นปึกแผ่นทางทหาร ส่วนคำ "potential" แปลตามรูปศัพท์ในภาษาได้ว่า "แฝง" หรือ "ความสามารถที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใน" แต่โดยความในบริบทนี้บอกถึงสิ่งที่อาจเกิดขึ้นได้ หรืออาจเป็นไปได้ และคำว่า "the greatest enemy" อาจหมายความว่าตามรูปภาษาว่า "ศัตรูที่ยิ่งใหญ่ที่สุด" ก็จริง แต่ในกรณีนี้พูดถึงศัตรู ภาษาไทยไม่นิยมใช้ว่า "ศัตรูที่ยิ่งใหญ่ที่สุด" แต่จะพูดว่า "ศัตรูที่น่ากลัวที่สุด" ดังนั้นเพื่อให้ผู้อ่านไทยเข้าใจความในต้นฉบับได้ดี ผู้แปลจึงเลือกใช้ภาษาไทยที่สื่อความหมายชัดเจนแบบไทย ๆ ว่า "รัสเซียซึ่งมีที่ท่าว่าจะเป็ศัตรูที่น่ากลัวที่สุดของเยอรมันก็กำลังขยายแสนยานุภาพของตนอยู่"

เป็นที่น่าสังเกตว่า ในการแปลประโยคที่ 3 นี้ เพื่อคงความเดิมของต้นฉบับไว้ให้ครบถ้วน ผู้แปลจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประโยคเดิมในต้นฉบับ และเรียบเรียงคำและวางรูปประโยคใหม่เป็นภาษาไทยที่เป็นธรรมชาติสอดคล้องกับสัญจรียะของภาษาไทยและการรับรู้ของคนไทย

ประโยคสุดท้าย หากยึดภาษาเป็นหลักและแปลว่า "แนวคิดหลักทั้งสองนี้ทวนกลับมาซ้ำแล้วซ้ำเล่าในเอกสารของเดือนกรกฎาคม 1914" จะไม่สื่อความให้ผู้อ่านเข้าใจได้ ซ้ำยังกำกวมควมไม่กระจ่าง ผู้แปลจึงต้องแปลให้ชัดเจนและสื่อความเชิงประวัติศาสตร์ให้เหมาะกับลักษณะของต้นฉบับว่า "ข้อเขียนต่าง ๆ ที่ปรากฏเป็นหลักฐานในเดือนกรกฎาคม" และเติมคำว่า "ค.ศ." หน้า "1914" เพื่อให้เป็นที่เข้าใจว่ามีใช้พุทธศักราช

ส่วน "these two themes" นั้น จริงอยู่ที่คำว่า theme เป็นคำที่คนส่วนใหญ่รู้จักในความหมายว่า "แนวคิดหลัก" หรือ "ประเด็น" แต่เมื่อนำมาใช้ในที่นี้จะไม่เหมาะสมและทำให้ความคลาดเคลื่อน ทำให้คิดไปถึงแนวคิดหลักในงานวรรณคดี หรือประเด็นในบทความ ในที่นี้จึงต้องแปลให้ชัดเจนว่า

"ในเรื่องทั้งสองนี้" ซึ่งหมายถึงสาเหตุ 2 อย่างที่ทำให้เยอรมันหวาดวิตกได้แก่ การที่ตนมีพันธมิตรเพียงประเทศเดียว และการที่รัสเซียแสดงที่ทำว่าเป็นศัตรูที่น่ากลัวท้ายที่สุดล้านวนในต้นฉบับที่ว่า "return again and again" ก็สามารถแปลให้ได้ความเห็นภาษาไทยที่กระชับและมีน้ำหนักเท่าเทียมกับภาษาในต้นฉบับว่า "ล้วนแสดงให้เห็น... โดยตลอด"

การวิเคราะห์บทแปลดังกล่าวนี้ จะช่วยชี้ให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นว่า การแปลที่แท้จริงนั้น ย่อมมิใช่การถ่ายภาษา หรือเป็นแค่กระบวนการทางภาษาอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการทางความคิดที่สลับซับซ้อนกว่านั้นเพราะในการแปล ผู้แปลไม่อาจจำกัดบทบาทของตนเองอยู่แค่ผู้สลับเปลี่ยนภาษาอย่างเดียวกับเครื่องคอมพิวเตอร์ แต่ผู้แปลจะต้องระดมความรู้ความเชี่ยวชาญในเชิงภาษาและความรอบรู้ในด้านเนื้อหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในต้นฉบับ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ทางวิชาการ วัฒนธรรม อารยธรรม หรือความรู้ทั่วไป เข้าช่วยศึกษาวิเคราะห์ต้นฉบับให้เข้าใจถูกต้องเสียก่อน แล้วจึงนำความรู้ความเชี่ยวชาญในอีกภาษาหนึ่งมาถ่ายทอดความคิดความเข้าใจนั้นให้ผู้อ่านบทแปลที่ไม่มีโอกาสอ่านต้นฉบับได้สามารถรับรู้และเข้าใจอย่างเดียวกัน ทั้งนี้ผู้แปลจะต้องคำนึงถึงพื้นฐานความรู้ทางด้านเนื้อหาซึ่งนอกเหนือไปจากความรู้ด้านภาษาและความสามารถในการรับรู้ของผู้อ่านบทแปลเป็นสำคัญอีกด้วย เพื่อให้การส่งและรับสารเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่เข้าใจได้

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ขาดมิได้ในกระบวนการการแปล ก็คือ การปรับเปลี่ยนรูปภาษาบทแปลจะสื่อความได้ดีก็ต่อเมื่อผู้แปลผลจากรูปภาษาเดิมในต้นฉบับได้มากที่สุด ยิ่งผู้แปลละทิ้งรูปภาษาเดิมในต้นฉบับได้มากเท่าใด โอกาสที่จะได้ใช้ความรู้ความเชี่ยวชาญในอีกภาษาหนึ่งถ่ายทอดความคิดให้เป็นธรรมชาติอย่างเจ้าของภาษาก็มีมากขึ้นเท่านั้น และเมื่อนั้นผลงานแปลก็จะสมบูรณ์และมีคุณภาพไม่แพ้งานเขียน และผู้อ่านก็คงแทบจะรู้สึกว่าคุณกำลังอ่านบทแปล

ความรู้ทางด้านภาษาที่จำเป็นในกระบวนการการแปล

จะเห็นได้ว่าแม้การแปลจะเป็นกระบวนการทางความคิด ภาษาก็เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องอยู่ถึง 2 ภาษา และในขั้นตอน 2 ขั้นตอนของการแปล คือในจุดเริ่มต้นหรือในขั้นตอนที่ผู้แปลจะต้องทำความเข้าใจกับต้นฉบับและในจุดสุดท้ายหรือในขั้นตอนการถ่ายทอดความคิดจากต้นฉบับออกมาเป็นอีกภาษาหนึ่ง ดังนั้นปัญหาที่เกิดขึ้นจึงอยู่ที่ว่า ความรู้ด้านภาษาอะไร จะเข้ามามีบทบาทในขั้นตอนใดอย่างไร นั่นก็คือต้องตอบคำถามเสียก่อนว่า การแปลที่ดีควรจะแปลจากภาษาต่างประเทศ มาเป็นภาษาแม่หรือจากภาษาแม่เป็นภาษาต่างประเทศ หรือจากภาษาต่างประเทศหนึ่งเป็นภาษาต่างประเทศอีกภาษาหนึ่ง

ถ้าหากผู้แปลมีความรู้ด้านภาษาทั้ง 2 ภาษาดีเท่าเทียมกัน ก็คงจะสามารถแปลกลับไปได้กลับมาจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งได้อย่างง่ายดายโดยไม่ต้องกังวลว่าจะไม่เข้าใจความคิดของผู้เขียนในต้นฉบับ หรือถ่ายทอดความคิดจากต้นฉบับออกมาเป็นอีกภาษาหนึ่งให้เข้าใจชัดเจนเป็นธรรมชาติไม่ได้ แต่ในแง่ความเป็นจริงแล้วเป็นการยากมากที่จะมีผู้ใดสามารถรอบรู้ภาษา 2 ภาษาดีทัดเทียมกัน แม้ผู้ที่พูดภาษา 2 ภาษามาตั้งแต่กำเนิด ก็ย่อมที่จะถนัดภาษาหนึ่งมากกว่าอีกภาษาหนึ่ง เนื่องจากเราไม่อาจใช้ภาษา 2 ภาษาพร้อม ๆ กันได้ อีกประการหนึ่งนักภาษาศาสตร์ได้วิเคราะห์แล้วว่า มนุษย์เราสามารถ

จะอ่านฟังและเข้าใจภาษาต่างประเทศได้ทัดเทียม หรือใกล้เคียงกับเจ้าของภาษา แต่เราจะไม่มีความถนัด ทอดความคิดหรือพูดและเขียน ได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และเป็นธรรมชาติในภาษาอื่นไม่ได้ดีดังยิ่งไปกว่า ภาษาแม่ ทั้งนี้เพราะ การฟัง การอ่าน เป็นทักษะที่เกี่ยวกับการรับรู้หรือความเข้าใจ (compétence passive) ส่วนการพูดการเขียนเป็นทักษะที่เกี่ยวกับการแสดงออก (compétence active) ยิ่งกว่านี้ ภาษายังมีระดับความยากง่ายในตัวของมันเอง คำศัพท์และไวยากรณ์เป็นความรู้พื้นฐานเบื้องต้น ซึ่ง ทุกคนสามารถจะเรียนรู้ได้ใกล้เคียงกับเจ้าของภาษาไม่ว่าจะเป็นภาษาใด แต่ความรู้เรื่องสำนวนโวหาร และแนวการใช้ภาษา (style) เป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละภาษาซึ่งยากและซับซ้อนมีแต่เจ้าของภาษาเท่านั้น ที่จะเข้าใจและใช้ได้ถูกต้อง ด้วยเหตุนี้ทฤษฎีการแปลที่ยึดการถ่ายทอดความคิดเป็นหลัก จึงเน้นว่าการแปลที่ดีนั้นควรจะต้องแปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาแม่ เพราะเชื่อว่าการจะถ่ายทอดความคิด ให้ได้สมบูรณ์ชัดเจนครบถ้วน และในรูปภาษาที่เป็นธรรมชาติได้มากที่สุดนั้นสามารถจะกระทำได้อย่าง เต็มที่ก็เฉพาะในภาษาแม่เท่านั้น ดังนั้น นอกจากนักแปลจะต้องเป็นผู้ที่รู้ภาษาแม่และภาษาต่างประเทศ อย่างดีแล้ว การแปลให้ดีก็ควรจะต้องแปลจากภาษาต่างประเทศเป็นภาษาแม่เท่านั้นอีกด้วย หากจำเป็นต้องแปลจากภาษาแม่เป็นภาษาต่างประเทศควรมีเจ้าของภาษาต่างประเทศนั้นร่วมแปลด้วยทุกครั้ง แต่ไม่ควรแปลจากภาษาต่างประเทศหนึ่งเป็นภาษาต่างประเทศใดเป็นอันขาด

บทบาทของความรู้ด้านภาษาต่างประเทศในกระบวนการการแปล

ความรู้ด้านภาษาต่างประเทศมีบทบาทสำคัญ ในขั้นตอนแรก คือ ขั้นตอนการทำความเข้าใจ ต้นฉบับ (compréhension) เพราะช่วยให้ผู้แปลอ่านต้นฉบับได้โดยไม่มีปัญหาทางภาษา และสามารถ เข้าใจความคิดที่ผู้เขียนต้องการสื่อได้ ความรู้ด้านภาษาต่างประเทศที่กล่าวถึงนี้มีใช่เป็นเพียงการเข้าใจ ความหมายของคำทางภาษาและโครงสร้างประโยคเท่านั้น แต่ผู้แปลจะต้องเข้าใจถึงความหมายของคำ ตามที่ผู้เขียนต้นฉบับเจตนาใช้จริง ๆ ในบริบทนั้น ๆ รวมทั้งความหมายแฝง และความละเอียดอ่อน ของภาษา นอกจากนี้ยังต้องเข้าใจคำศัพท์ยาก ๆ ที่อาจจะไม่ค่อยได้พบเห็นบ่อยนัก คำศัพท์เฉพาะ ด้านหรือคำศัพท์เทคนิคต่าง ๆ ยิ่งกว่านั้นผู้แปลควรจะต้องรู้ภาษาตีพิมพ์ที่จะเข้าถึงแนวการใช้ภาษา (style) ในต้นฉบับ ว่าเป็นแนวการใช้ภาษาแบบหนังสือพิมพ์ โฆษณา ตำรา วิชาการ สุนทรพจน์ การเมือง หรือแนววรรณกรรม ตลอดจนสามารถจับน้ำเสียง (tone) ของผู้เขียนได้ว่าต้องการจะถ่ายทอดอารมณ์ ความรู้สึกเช่นใด

นอกจากจะมีความรู้ทางด้านภาษาต่างประเทศดีถึงขั้นดังกล่าวแล้ว ผู้แปลยังจะต้องมีทักษะ ในการอ่าน และเป็นนักอ่านที่ดี กล่าวคือต้องสามารถเข้าใจภาษาในต้นฉบับได้ในระดับที่สูงกว่าหน่วยคำ และโครงสร้าง โดยต้องเข้าใจหน่วยความ (unité de sens) หรือประเด็นความคิดต่าง ๆ ที่ผู้เขียน เชื่อมโยงในต้นฉบับอย่างต่อเนื่อง เป็นเหตุเป็นผล หรือโต้แย้งกันตามลำดับขั้นตอน เพื่อชักนำผู้อ่านให้ เข้าถึงสิ่งที่เขาต้องการสื่อ นั่นหมายความว่าความรู้ด้านภาษาต่างประเทศของผู้แปลจะต้องดีพอที่จะ วิเคราะห์บทบาทของต้นฉบับ ทั้งในระดับโครงสร้างของบทความ และวิธีการลำดับขั้นตอนการสื่อความคิดของผู้เขียนได้ จนสามารถเข้าใจความคิดของผู้เขียนต้นฉบับโดยตลอด ประเด็นนี้จึงได้เข้าไปนั่งอยู่ในใจ ของผู้เขียนขณะที่กำลังเขียนต้นฉบับอยู่ การที่จะเข้าถึงความคิดได้แจ่มแจ้งเช่นนี้ขณะที่อ่านต้นฉบับ ผู้แปล จะต้องติดตามความคิดของผู้เขียน (ในต้นฉบับ) อย่างใกล้ชิด นั่นคือต้องคิดหาเหตุผล และตั้ง

คำถามกับต้นฉบับขอมูลตลอดเวลาว่าเพราะเหตุใด ทำไม อย่างไร ผู้เขียนจึงกล่าวเช่นนี้ หรือคิดอย่างไร หากเมื่อใดหาเหตุผลไม่ได้หรือเหตุและผลขัดแย้งกันเอง ก็แสดงว่ายังจับความคิดของผู้เขียนในต้นฉบับไม่ได้ เนื่องจากอาจยังมีปัญหาด้านภาษาอยู่ จึงยังไม่ควรลงมือแปล

บทบาทของความรู้ด้านภาษาแม่กระบวนการการแปล

ความรู้ด้านภาษาแม่ มีความสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการขั้นสุดท้ายคือขั้นตอนการถ่ายทอดความคิด (réexpression) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สวนทางกับขั้นตอนแรก หากในขั้นตอนแรกผู้แปลทำตนเป็นนักอ่าน ภาษาต่างประเทศที่ดีเพื่อให้เข้าใจถึงความคิดที่ผู้เขียนต้นฉบับเขียนไว้เป็น ภาษาต่างประเทศ ในขั้นตอนหลังผู้แปลจะเปลี่ยนมารับบทนักเขียนที่ดีในภาษาแม่ของตน เพราะในขั้นตอนนี้ หน้าที่ของผู้แปลก็คือพยายามถ่ายทอดความคิดของผู้เขียนในต้นฉบับออกมาเป็นภาษาแม่โดยมิให้มีเค้าภาษาต่างประเทศเหลืออยู่เลย และให้เป็นภาษาที่สละสลวยเป็นธรรมชาติประหนึ่งผู้แปลเป็นนักเขียนที่กำลังถ่ายทอดความคิดของตนเอง และกำลังเขียนเป็นภาษาแม่อยู่กระนั้น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านงานแปลเข้าใจทันที และรับรู้ตรงกันกับผู้อ่านต้นฉบับและมีความรู้สึกประหนึ่งกำลังอ่านงานที่มีช่างงานแปล การที่จะทำเช่นนี้ได้ผู้แปลจะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในการใช้ภาษาแม่ของตนเป็นอย่างดี นอกจากนี้จะต้องรอบรู้คำศัพท์ทั่วไป และคำศัพท์ประเภทต่าง ๆ ในภาษาแม่ดีแล้ว ยังต้องสามารถรู้จักเลือกสรร และเพิกคำในภาษาแม่ มาเรียบเรียงให้เป็นรูปภาษาที่สละสลวยเป็นธรรมชาติถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมใช้ อีกทั้งจะต้องให้สามารถสื่อความหมายได้ตรงกับต้นฉบับอีกด้วย นอกจากนี้ผู้แปลจะต้องทราบด้วยว่าคำจำนวน และรูปประโยคในภาษาแม่ของตนกินความกระชับเท่ากับในภาษาต้นฉบับ หรือยังบกพร่องในการสื่อความเพียงใด เมื่อไรหรือเมื่อใด จะต้องพลิกแพลงรูปประโยค หรือหาคำมาขยายความให้ชัดเจนในภาษาแม่ เช่นบางครั้งอาจจะต้องเติมคำบุพบท คำสันธาน หรือคำเชื่อมประโยคที่แสดงเหตุ แสดงผล หรือความขัดแย้ง เข้ามาช่วยให้ความกระชับ เช่นเดียวกับความในต้นฉบับ ประการสำคัญที่สุดผู้แปลจะต้องมีความสามารถที่จะใช้ภาษาแม่สื่อความคิดออกมาได้อย่างเป็นระบบอย่างมีขั้นตอนตามลำดับความคิดที่สอดคล้องกับการรับรู้ และวิธีการคิดหาเหตุผลของผู้อ่านบทแปล เช่นบางครั้งต้นฉบับกล่าวถึงสาเหตุก่อนผล ในภาษาไทยอาจจะต้องบอกผลก่อนแล้วอธิบายสาเหตุทีหลัง การแบ่งความและการแบ่งย่อหน้า ก็อาจจะไม่ตรงกับต้นฉบับ เช่นภาษาต่างประเทศในต้นฉบับ 1 ประโยค อาจต้องแปลเป็นภาษาไทย 3 ประโยค หรือต้นฉบับมี 3 ย่อหน้าในบทแปลภาษาไทยอาจต้องแบ่งย่อหน้า 4-5 ย่อหน้า หรืออาจจะแค่ 2 ย่อหน้า เป็นต้น วิธีการสื่อความคิดให้สอดคล้องกับอัจฉริยะของภาษาและความเคยชินในการรับรู้ของผู้อ่านบทแปลนี้ค่อนข้างจะเป็นปัญหายุ่งยากสำหรับผู้ที่เพิ่งจะเริ่มแปล แต่สำหรับนักแปลอาชีพแล้ว ขั้นตอนเหล่านี้จะเป็นไปอย่างรวดเร็วและง่ายดาย จนผู้แปลเองแทบไม่สังเกตว่าตนกำลังดำเนินการแปลอย่างมีกระบวนการในขั้นตอนสุดท้ายนี้อยู่

การถ่ายทอดความคิดของผู้เขียนในต้นฉบับออกมาเป็นภาษาแม่ให้ผู้อ่านบทแปลเข้าใจนี้มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในกระบวนการการแปลอาจพูดได้ว่าสำคัญกว่าการใช้ความรู้ภาษาต่างประเทศทำความเข้าใจต้นฉบับเสียอีก เพราะเป็นกระบวนการการแปลขั้นสุดท้าย (ในทางปฏิบัติอาจไม่ใช่ขั้นสุดท้ายจริง ๆ เพราะหลังจากแปลแล้ว ผู้แปลจะต้องผ่านไปยังกระบวนการตรวจสอบ ด้วยการทวนกลับมาทบทวน

อ่านบทแปลของตนใหม่โดยไม่ต้องดูต้นฉบับ หลังจากที่ได้แปลเสร็จสิ้นไปแล้วหรือหลังจากได้เว้นระยะเวลาไว้ช่วงหนึ่งแล้ว เพื่อตรวจสอบความถูกต้องชัดเจน ทั้งด้านความ และภาษาและแก้ไขอีกครั้ง) เพราะแม้ผู้แปลจะได้ทำความเข้าใจต้นฉบับเป็นอย่างดีแล้ว หากไม่สามารถสื่อความหมายให้ผู้อ่านงานแปลเข้าใจได้เพราะบกพร่องทางภาษาในเรื่องหนึ่งเรื่องใด งานแปลก็ไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการถ่ายทอดความคิดได้ และไร้คุณค่าไปโดยสิ้นเชิง

ปัญหาที่เกิดจากความบกพร่องด้านภาษาของผู้แปลในกระบวนการการแปล

จากการวิเคราะห์บทบาทของภาษาในกระบวนการแปลข้างต้นจะเห็นได้ว่าผู้แปลจะต้องมีความรู้ด้านภาษาดีทั้งสองภาษา โดยจะต้องอ่านภาษาต่างประเทศได้เข้าใจตลอดและจะต้องเขียนภาษาแม่ได้อย่างดี นั่นก็คือ ผู้แปลจะต้องเป็นทั้งนักอ่านและนักเขียนในขณะเดียวกัน จะอ่านภาษาต่างประเทศได้ดีอย่างเดียว หรือเขียนเป็นภาษาแม่ได้ดีอย่างเดียวไม่ได้ การบกพร่องในทักษะหนึ่งทักษะใด หรือในภาษาหนึ่งภาษาใด จะมีผลทำให้บทแปลสื่อความหมายไม่ได้ หรือสื่อได้ไม่ชัดเจน ทั้งนี้เพราะเมื่อไม่สามารถเข้าใจต้นฉบับ ไม่ว่าจะแปลคำศัพท์ โครงสร้างของประโยคหรือความที่ผู้เขียนต้องการสื่อ ผู้แปลมักจะยึดติดกับตัวภาษาในต้นฉบับ และหันมาถ่ายทอดภาษาแทนที่จะถ่ายทอดความคิด ซึ่งยิ่งทำให้การสื่อความหมายภาษาแม่ไม่ชัดเจนมากขึ้น และผู้อ่านจะยิ่งอ่านไม่เข้าใจ บางครั้งนักแปลมีความรู้ภาษาต่างประเทศดี พอสามารถอ่านและเข้าใจความคิดในต้นฉบับได้อย่างถูกต้อง แต่เนื่องจากไม่สนหัดภาษาแม่ จึงไม่อาจถ่ายทอดความคิดที่เข้าใจแล้วนั้นเป็นภาษาแม่ที่ดีให้ผู้อ่านงานแปลเข้าใจได้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนได้แก่การแปลตำราทางวิชาการโดยผู้ที่รู้ภาษาต่างประเทศดี เคยศึกษาในต่างประเทศมาเป็นเวลานาน มีความรู้ความเชี่ยวชาญในวิชาซีพของตนเป็นอย่างดี เช่น แพทย์ นักเศรษฐศาสตร์ นักวิชาการที่เป็นนักแปลเหล่านี้ สามารถเข้าใจตำราการแพทย์ หรือบทความวิชาการด้านเศรษฐศาสตร์ เป็นอย่างดีเยี่ยม แต่เนื่องจาก ไม่มีทักษะด้านการเขียนภาษาแม่ ผลงานแปลที่ผลิออกมาจึงสื่อความเป็นที่เข้าใจไม่ได้ บางครั้งแม้กระทั่ง แพทย์หรือนัก เศรษฐศาสตร์ด้วยกันเองก็ยังอ่านไม่เข้าใจหรือเข้าใจไม่ตรงกัน

ตัวอย่างที่ยกมาข้างล่างนี้ ชี้ให้เห็นข้อบกพร่องต่าง ๆ กันทางภาษาของผู้แปล

1. "อีกซีกสองสามนาที่จากนั้น อิลิซาเบธก็ขยี้ตัว แสงแดดยามบ่ายเต็มพริ้วอยู่บนพงดอกไม้ป่า ซึ่งเรียงรายตามสองข้างทางเดินนำไปยังบังกาโลว์ที่มินจัดไว้ให้ เธอ ตรึงโหนลี้กแห่งภายในจิตใต้สำนึกของเธอสังเกตออกถึงความสงบของดอกเชคเกอร์บลูมชั้นสตีโฬวกฤหลาย และดอกลูกเกต"^๑

ข้อความนี้ก่อให้เกิดความงงงันแก่ผู้อ่าน เนื่องจากในที่นี้ผู้เขียนกำลังบรรยายความรู้สึกของตัวละครขณะชมความงามของธรรมชาติ สิ่งที่ทำให้ผู้อ่านงงงันก็คือ ข้อความที่ขีดเส้นใต้สื่อความไม่ชัดเจนและจับความไม่ได้ ยิ่งเมื่อกล่าวถึงดอกไม้ก็ไม่น่าจะมี "ดอกลูกเกต" เพราะแท้จริงแล้ว ลูกเกต หมายถึงผลองุ่นแห้ง จึงเป็นไปได้ที่จะมีดอกลูกเกต ตัวอย่างนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้แปลคงไม่รู้ศัพท์ ไม่มีความรู้เรื่องดอกไม้ และได้หยุดคิด หรือทำความเข้าใจกับต้นฉบับให้ตีพอก่อนแปล

^๑ บทความนี้เขียนขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ทางวิชาการ มิได้มีเจตนาที่จะทำให้เกิดความเสียหาย หรือกระทบกระเทือนผู้แปลแต่อย่างใด จึงขอลงนามชื่อผู้แปลและชื่อหนังสือที่ผู้เขียนคัดลอกข้อความมาใช้เป็นตัวอย่าง

เมื่อพลิกกลับไปดูต้นฉบับก็จะเห็นว่าเป็นจริง เช่น ล้นนิษฐาน เนื่องจากต้นฉบับมีข้อความดังนี้ "Somewhere in her subconscious she experienced a sense of calm observing the brilliant checkerblooms, the wood roses, the flowering currant hedges." ซึ่งน่าจะหมายความว่า "หญิงสาวรู้สึกที่จิตใจของเธอยังเกิดความสงบ" หรือ "หญิงสาวรู้สึกถึงความสงบที่ยังเกิดขึ้น ภายในจิตใจของเธอ ขณะที่มองดูดอกเช็ดเกอร์บลูมที่สดใส ดอกกุหลาบป่าและดอกเบอร์รี่ซึ่งบานสะพรั่งตามแนวทางเดิน"

คำว่า "currant" นั้น ถ้าเปิดพจนานุกรมไทยจะพบคำแปลว่า "องุ่นแห้ง ลูกเกด" แต่หากเปิดพจนานุกรมภาษาอังกฤษจะพบคำอธิบายว่า "1. A small, round, acid berry, used for making jelly. 2. The bush producing this berry. 3. a small seedless raisin of the Levant." ซึ่งหากผู้แปลได้หยุดคิดและลงนว่าเป็นไปไม่ได้ที่ลูกเกด หรือองุ่นแห้งจะมีดอก ก็คงจะได้ค้นคำศัพท์นี้ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษและคงเข้าใจได้ทันทีว่า "currant" หมายถึง ต้นเบอร์รี่ป่า มีใช้ลูกเกด และคงจะต้องแปลวลี "The flowering currant hedges" ใหม่ว่า "แนวพุ่มเบอร์รี่ป่าซึ่งกำลังออกดอกสะพรั่ง" หรือ "ต้นเบอร์รี่ป่า ซึ่งกำลังออกดอกสะพรั่งตามแนวทางเดิน"

2. "...แต่ความสงบแค่ชั่วครู่ไม่สามารถปกปิดข้อเท็จจริงที่ว่าเบื้องหลังการต้อนรับอันอบอุ่น และดูเหมือนจะเต็มไปด้วยความห่วงใยนั้นมีลึกลับและเสลภูมิที่มีความแตกต่างออกไป

ทั้งคู่มีความโกรธ เป็นทุกข์ และประสงคร้ายแฝงอยู่....."

คำว่า "ข้อเท็จจริง" ในบริบทนี้มีน้ำหนักแรงไป เพราะผู้เขียนต้องการแค่บอกว่าแม้จะมีใบหน้าอันยิ้มแย้มระหว่างต้อนรับแขกหรือในงานเลี้ยง ลึกลงไปในจิตใจแล้ว เจ้าภาพทั้งสองคนมีความรู้สึกโกรธไม่พอใจ... ซึ่งความรู้สึกเหล่านี้ แม้เจ้าตัวจะได้พยายามปกปิดกลบเกลื่อนด้วยการทำตนเป็นเจ้าภาพที่ดี ผู้เป็นแขกก็ยังสังเกตเห็นและจับความรู้สึกได้ สิ่งที่เป็นเจ้าของบ้านปกปิดนี้เป็นเพียงความรู้สึกมิใช่ความผิดร้ายแรงที่ต้องสืบสวนหาข้อเท็จจริง คำว่า "ความจริง" ก็น่าจะเพียงพอสำหรับบริบทนี้ซึ่งเมื่อตรวจสอบกับต้นฉบับก็พบว่าผู้เขียนใช้คำง่าย ๆ ดังนี้ "The momentary tranquillity could not mask the fact that..."

ส่วนวลี "มีความหมายแตกต่างกันออกไป" ที่ผู้แปลเลือกมาใช้ก็ไม่น่าจะเป็นความหมายจริงในบริบทนี้ เนื่องจากแปลแล้วทำให้ข้อความนี้ขัดแย้งกับข้อความที่ตามมาซึ่งบอกว่า ทั้งคู่มีได้แตกต่างกันตรงกันข้าม ทั้งคู่รู้สึกโกรธ เป็นทุกข์ และมีความประสงคร้ายเหมือนกัน ผู้แปลอาจจะยังอ่าน ต้นฉบับไม่ตีพอ ยังไม่เข้าใจความหมายจริงของคำศัพท์ตามที่ผู้เขียนเจตนาใช้ในบริบทนี้ และเลือกแปลตามความหมายในทางภาษาแทน จึงทำให้สื่อความหมายไม่ได้ เมื่อลองตรวจสอบกับต้นฉบับก็พบข้อความดังนี้ "...behind the warm welcome and seeming concern, Min and Helmut are different."

They were angry and worried..." ซึ่งคำว่า "different" ในที่นี้ถ้าคำนึงถึงบริบทก็จะพบว่าการใช้ที่ผู้เขียนเลือกคำนี้มาใช้ในประโยคก็เพื่อจะให้ได้ความว่า "...แปลกไปจากที่เคยเป็น" หรือ "มีที่ท่าแปลกไป" หรือ "ดูแปลกไป"

⁷ Funk & Wagnalls Standard Desk Dictionary, Funk & Wagnall Inc, New York. 1982.

จะเห็นว่าในการแปลผู้แปลจะต้องรู้ทั้งความหมายของภาษาของคำ (Signification) และความหมายในบริบท (Sens) ที่เกิดขึ้นจากการที่ผู้เขียนเลือกคำมาใช้เพื่อสื่อความหมายหนึ่งความหมายใดโดยเฉพาะในประโยค (Actualisation des mots) และต้องพิจารณาให้ถ่องแท้ว่าในต้นฉบับนั้นๆ ควรจะแปล ตามความหมายทางภาษาหรือตามความหมายซึ่งเปลี่ยนไปแล้วของคำตามบริบทและเจตนาของผู้เขียน

3. "...เธอเป็นเหตุผลให้ฉันยังไปจากที่นี่ไม่ได้ค่ะ"

ประโยคที่ขีดเส้นใต้นี้สามารถพูดเป็นภาษาไทยง่าย ๆ ชัดเจนและเป็นธรรมชาติตามที่คนไทยพูดกันได้ว่า "เพราะเธอนี่แหละคะคิดยังไม่ไป" หรือ "เพราะเหตุนี้แหละคะคิดนี่จึงยังต้องอยู่ที่นี้" ในที่นี้ผู้แปลใช้คำว่า "เหตุผล" ตามความหมายทางภาษาและยังติดอยู่กับโครงสร้างของภาษาในต้นฉบับที่ว่า "She is the reason I can't leave here" บทแปลนี้จึงยังไม่เป็นธรรมชาติตามแบบภาษาพูดของคนไทย

4. "...หน้าตาของบาร์เลตต์ดูเหมือนสีม่วงอซี" "ผมทนไม่ไหวแล้ว" เขากะชากเสียง

ในประโยคนี้ผู้แปลใช้ภาษาไทยคลาดเคลื่อน ชัดกับความเคยชินในการรับรู้ของคนไทยทั่วไป ในการแสดงสีหน้าที่แสดงความรู้สึก ภาษาไทยจะใช้ว่า หน้าเขียว หรือหน้าเปลี่ยนสีแดงจัด ถ้าหากยังต้องการจะสื่อสิ่งที่ใกล้เคียงกับสีม่วง และสื่อความรู้สึกด้วยควรจะใช้ว่า "หน้าตาแดงก่ำด้วยโทสะ" "โกรธจนหน้าแดง" หรือ "หน้าเปลี่ยนเป็นสีแดงก่ำด้วยความโกรธ" ซึ่งจะใกล้เคียงกับต้นฉบับที่เขียนไว้ว่า "barlett's face turned crimson."

5. "...นี่หมายความว่าเธอพันอันตรายแล้วใช่ไหม?" ลักอท์ถามหมอวิลลีย์

จอห์น วิลลีย์อ่านข่าวร้ายงานและยื่นมือไปจับชีพจรของอัลวิราห์ คำตอบของผู้เป็นแพทย์มีความค่อนข้างดู เพราะไม่อยากให้วิลลีย์ มีแผนไต่ถาม "ไม่จำเป็นนัก แต่แน่นอนละซึ่งว่ามันเป็นนิมิตหมายที่ดี....."

คำว่า "ค่อนข้างดู" ในบริบทนี้คลาดเคลื่อนไปจากการใช้ภาษาไทยโดยทั่วไป ภาษาไทยใช้คำว่า "ค่อนข้างดู" กับหน้าตา กิริยาอาการหรือสิ่งที่รับรู้ได้ด้วยตา ถ้าใช้กับ "คำตอบ" ก็น่าจะใช้คำออกหน้าเสียงว่า "น่าฟัง" แต่ในที่นี้ถ้าแปลว่า "คำตอบของผู้เป็นแพทย์ค่อนข้างฟัง" ก็ยังไม่ชัดเจนเพราะหากถามต่อไปว่าเหตุใดจึงค่อนข้างฟังก็จะได้คำตอบว่า เนื่องจากไม่อยากให้วิลลีย์ มีแผน (สามีป่วย) ไต่ถาม ซึ่งหากว่าที่นายแพทย์พูดเช่นนี้เพราะไม่ต้องการให้กระทบกระเทือนจิตใจเจ้าของไข้ ก็น่าจะใช้ว่า "คำตอบของผู้เขียนเป็นแพทย์ฟังดูนุ่มนวล" แต่เมื่อพิจารณาว่าในขณะที่แพทย์กำลังตอบคำถามของนักสืบลักอท์ที่ไม่ได้กำลังพูดอยู่กับสามีผู้ป่วย ก็ไม่มีความจำเป็นอันใดที่จะต้องตอบให้นุ่มนวล เพราะจะขัดกับวัตถุประสงค์ที่ไม่ต้องการให้สามีผู้ป่วยไต่ถาม คำว่า "ฟังดูนุ่มนวล" จึงยังไม่เหมาะสมกับบริบทนี้เช่นกัน เพื่อที่จะหาความหมายที่ถูกต้อง จึงต้องหวนกลับไปดูต้นฉบับ ซึ่งมีข้อความดังนี้ "John Whitley studied the chart and reached for Alvira's pulse. His answer was low enough that Willy Meehan could not hear him" ในบริบทนี้ผู้แปลน่าจะแปลง่าย ๆ ตรงไปตรงมาตามรูปภาษาว่า "นายแพทย์ตอบด้วยเสียงอันเบาเพื่อไม่ให้สามีมีแผนไต่ถามว่า..." หรือ "นายแพทย์ลดเสียงพูดให้เบาลงเพราะไม่อยากให้สามีมีแผนไต่ถาม ขณะที่ตอบว่า..."

ส่วนคำว่า "ไม่จำเป็นนัก" นั้น มีข้อความหมายจริงที่ผู้พูดต้องการสื่อในบริบทนี้หากแปลว่า "ก็ไม่เชิงทีเดียว" หรือ "ก็ไม่แน่นัก" หรือ "ก็ไม่เสมอไป" ก็จะสื่อความได้เป็นธรรมชาติในภาษาไทย การที่ผู้แปลใช้ "ไม่จำเป็นนัก" แสดงว่าผู้แปลกำลังถ่ายทอดภาษาด้วยความเคยชินและติดอยู่กับความหมายทางภาษาของคำ เนื่องจากต้นฉบับใช้ว่า "Not necessarily,..."

6. "คุณจะมีใจรับการสะกดจิต หรือถูกฝังสารโซเดียมเพนโทซีลล์มัยละ" เขาถาม
"ไม่ว่าจะเป็นอย่างหนึ่งอย่างใด หรือทั้งสองอย่างนั้นมันไม่สำคัญหรอก"

ข้อความที่ขีดเส้นใต้ว่า "ไม่จำเป็นนัก" ผู้อ่านสามารถมองเห็นโครงสร้างของภาษาต่างประเทศในต้นฉบับได้ชัดเจน แสดงว่าผู้แปลเองกำลัง "ถูกสะกดจิต" จากภาษาในต้นฉบับ อันที่จริงผู้แปลอาจแปลเป็นภาษาไทยง่าย ๆ ได้ว่า "อะไรก็ได้ ก็คงเหมือน ๆ กันนั่นแหละ" หรือ "อะไรก็ได้ไม่เป็นไรหรอก" แต่เมื่อย้อนกลับไปดูต้นฉบับซึ่งมีข้อความว่า "Either...both...it doesn't matter" ก็จะเห็นว่ายังไม่ถูกต้องนัก และเห็นข้อบกพร่องอีกอย่างว่า ผู้แปลมองข้ามสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือ ความรู้สึกสับสนใจของผู้พูด ซึ่งในต้นฉบับสื่อไว้ชัดเจนมาก ในกรณีนี้ผู้แปลควรที่จะถ่ายทอดความสับสนใจนั้นให้ผู้อ่านบทแปลได้รับรู้เช่นกันโดยใช้องค์ประกอบทางภาษาอื่น ๆ เช่น รูปประโยค ด้อยคำ หรือ เครื่องหมาย ช่วยชี้ให้เห็นความสับสนใจของผู้พูดว่า "อะไรก็ได้...หรือจะทั้งสองอย่างก็คงเหมือน ๆ กันนั่นแหละ" หรือ "อะไรซักอย่าง...หรือจะทั้งสองอย่างก็ได้...ก็คงเหมือน ๆ กันนั่นแหละ"

ตัวอย่างทั้งหมดนี้ชี้ให้เห็นว่า การบกพร่องทางภาษาของผู้แปลไม่ว่าจะเป็นภาษาต่างประเทศ หรือภาษาแม่ของตนและไม่ว่าจะเป็นข้อบกพร่องในระดับคำ ระดับประโยค หรือระดับสำนวนโวหาร จะมิผลทำให้บทแปลสื่อความไม่ได้ ไม่ชัดเจนหรือสื่อความผิดพลาด ทำให้ผู้อ่านบทแปลงงงงงงงงงงงงง และไม่เข้าใจนอกจากนี้ก็จะสังเกตได้ว่า บทแปลที่สื่อความไม่ได้ ชัดเจนนั้น บางครั้งก็มิได้มีสาเหตุมาจากความบกพร่องทางภาษาของผู้แปลอย่างเดียวแต่อาจจะเกิดขึ้นเพราะสาเหตุอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ผู้แปลขาดความรู้เรื่องหลักการและกระบวนการการแปลทำให้ปฏิบัติผิดขั้นตอน หรือผู้แปลไม่มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาหรือภูมิหลังของบทแปล เป็นต้น แต่ไม่ว่าสาเหตุจะเป็นอย่างไร ผลที่ได้รับก็คือ ผู้อ่านจะอ่านบทแปลไม่เข้าใจและงานแปลก็ไม่สามารถถ่ายทอดความคิดของต้นฉบับให้ผู้อ่านบทแปลได้รับรู้ตามเจตนารมณ์ของผู้เขียนต้นฉบับและผู้แปลได้

แนวทางแก้ไขข้อผิดพลาดด้านภาษา

ข้อบกพร่องด้านภาษาไม่ว่าจะเป็นภาษาแม่หรือภาษาต่างประเทศ ถือเป็นข้อบกพร่องของผู้แปล โดยเฉพาะ ผู้แปลเท่านั้นที่ควรทราบถึงปัจจัยขาดความรู้ในจุดใด ภาษาใด เมื่อทราบแล้วก็จะได้หาทางแก้ไขให้ดีขึ้นดังนี้

1. หากปัญหาของผู้แปลเป็นปัญหาเรื่องการไม่รู้คำศัพท์ ก็อาจแก้ไขได้ด้วยการพยายามค้นคว้ารวบรวมคำศัพท์ โดยเฉพาะต้องเรียนรู้อำนาจศัพท์เทคนิค หรือคำศัพท์เฉพาะด้านและใช้ให้ถูกต้อง การที่จะเพิ่มพูนความรู้ด้านคำศัพท์ได้นั้น นักแปลจะต้องหมั่นฝึกฝนอ่านวารสารวิชาการอยู่เป็นประจำ ตลอดจนพยายามหาโอกาสซักถามผู้รู้และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในวิทยาการแขนงต่าง ๆ โดยตรงอยู่เสมอ

2. หากรู้คำศัพท์และโครงสร้างของประโยค หรือโครงสร้างของภาษาต่างประเทศแล้ว แต่ยังไม่อาจเข้าใจความหมายจริง ๆ ของคำในบริบทหรือเข้าใจความหมายของต้นฉบับคลาดเคลื่อนไม่อาจจับความคิดที่ผู้เขียนต้องการสื่อได้ ก็แสดงว่ายังขาดทักษะในการอ่าน จึงควรฝึกทักษะการอ่านในแง่การจับใจความ โดยหัดอ่านต้นฉบับตั้งแต่ต้นจนจบเสียก่อนหลาย ๆ ครั้ง เพื่อจับใจความรวมทั้งน้ำเสียงและแนวการเขียนของต้นฉบับเสียขั้นหนึ่งก่อนให้ทราบว่าผู้เขียนพูดถึงสิ่งใด ด้วยน้ำเสียงเช่นใด และด้วยวัตถุประสงค์อะไร ต่อจากนั้นจึงค่อย ๆ จับใจความไปที่ละหน่วยความซึ่งหน่วยความหนึ่ง อาจจะยาวตั้งแต่ประโยคไปจนถึง 1 ย่อหน้าหรือหนึ่งบทก็ได้ ขึ้นอยู่กับประเด็นหรือเนื้อความที่ผู้เขียนต้องการสื่อ วิธีการจับใจความในขั้นนี้ก็คือ เมื่ออ่านไปได้ใจความหนึ่งให้ลองปิดหนังสือ แล้วนึกทบทวนความคิดของผู้เขียนในหน่วยความนั้น ๆ ให้เข้าใจ เมื่อจับใจความได้แล้วให้พยายามสรุปสั้น ๆ และเริ่มต้นอ่านหน่วยความใหม่ต่อไปด้วยวิธีการเดียวกัน กระทำเช่นนี้ไปจนอ่านจบ ต่อจากนั้นจึงพิจารณาว่าผู้เขียนสื่อความคิดจากหน่วยความที่ 1 ไปยังหน่วยความที่ 2 และ 3 จนถึงหน่วยความสุดท้ายด้วยวิธีการอะไร ใช้หลักเชื่อมโยงเป็นเหตุเป็นผลกัน เปรียบเทียบหรือโต้แย้งกัน ถ้าสามารถจับใจความทั้งหมดได้ ทราบถึงประเด็นและขั้นตอนสื่อความแล้ว ก็แสดงว่าสามารถเข้าใจต้นฉบับได้ให้เริ่มลงมือแปลได้โดย เริ่มต้นอ่านต้นฉบับใหม่และแปลไปที่ละหน่วยความ แต่หากมั่นใจว่าได้ใช้วิธีการต่าง ๆ ทั้งหมดแล้วยังจับความคิดของผู้เขียนในต้นฉบับไม่ได้ก็ไม่ควรจะลงมือแปล เพราะอาจจะยังขาดความรู้ด้านเนื้อหา หากแปลไปจะกลายเป็นการทรยศต่อความคิดของผู้เขียนต้นฉบับ

3. หากเข้าใจเนื้อหาและความคิดในต้นฉบับเรียบร้อยแล้ว แต่ยังไม่อาจถ่ายทอดความคิดนั้นออกมาให้ผู้อ่านบทแปลเข้าใจอย่างเดียวกับผู้อ่านต้นฉบับได้ ก็หมายความว่า ผู้แปลยังบกพร่องในด้านภาษาแม่ ความรู้ด้านภาษาแม่ยังไม่ดีพอที่จะสื่อสารหรือถ่ายทอดความคิดให้ผู้อ่านเข้าใจได้ ในกรณีนี้ควรจะฝึกทักษะการเขียนภาษาแม่ด้วยการหัดเขียนเรียงความเป็นภาษาแม่ หรือฝึกทักษะการเขียนด้วยการอ่าน ซึ่งอาจจะกระทำได้โดยการหัดอ่านหนังสือภาษาแม่ที่ใช้ภาษาได้ถูกต้องสละสลวย เพื่อสังเกตการใช้ภาษาลำนวนโวหารและแนวการเขียนแบบต่าง ๆ เพื่อจะได้จดจำและเคยชินจนสามารถนำไปใช้เองได้ นอกจากนี้ผู้แปลยังอาจพัฒนาการเขียนภาษาแม่ของตนได้ด้วยการอ่านหนังสือที่เขียนเป็นภาษาต่างประเทศแล้วหัดสรุปหรือย่อความเป็นภาษาแม่ นอกจากนี้ทุกครั้งที่อ่านจบหน่วยความ และจับใจความหนึ่งได้แล้ว ให้ปิดหนังสือหรือหลับตา แล้วลองวาดภาพหรือนึกดูว่า ถ้าจะถ่ายทอดความคิดนี้ในสถานการณ์อย่างนี้เป็นภาษาแม่ผู้เป็นเจ้าของภาษาหรือผู้แปลในฐานะเจ้าของภาษาแม่จะพูดหรือเขียนอย่างไร การกระทำเช่นนี้นอกจากจะเป็นการฝึกฝนการจับใจความและการผลจากตัวหนังสือในต้นฉบับแล้ว ยังเป็นการฝึกฝนการถ่ายทอดความคิดด้วยการเขียนให้ออกมาเป็นภาษาแม่ที่เป็นธรรมชาติและสื่อความได้อย่างมีประสิทธิภาพอีกด้วย

ท้ายที่สุดนี้ พอลจะสรุปได้ว่า แม้ภาษาจะมีบทบาทสำคัญถึง 2 ภาษา และใน 2 ขั้นตอนของกระบวนการการแปล การรู้ภาษาแม่และภาษาต่างประเทศดีทั้งคู่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะช่วยให้ทำการแปลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้แปลควรจะมี ความเชี่ยวชาญในด้านการอ่านภาษาต่างประเทศ และชำนาญการเขียนภาษาแม่เป็นพิเศษ ยิ่งกว่านั้นการรู้ภาษาดีทั้งสองภาษา และเชี่ยวชาญในทักษะทั้งสองที่กล่าวมาก็ยังไม่อาจเป็นหลักประกันได้ว่าจะทำให้ผู้ที่มีความรู้ภาษาดีนั้นกลายเป็นนักแปลที่เก่งกาจ

ได้ ทั้งนี้ถึงเวลาที่จะต้องยอมรับกันแล้วว่า การแปลควรจะต้องมีความรู้ในเรื่องหลักการ ขั้นตอนการแปลและเนื้อหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในต้นฉบับควบคู่กันไปด้วย ความรู้ด้านภาษานั้นเป็นเพียงเครื่องมือหรือคุณสมบัติ ประการหนึ่งและประการแรกที่สำคัญสำหรับการเป็นนักแปล การที่จะก้าวไปเป็นนักแปลที่ดีได้นั้น ผู้แปลจะต้องพยายามศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้านอื่น ๆ ที่นอกเหนือไปจากความรู้ด้านภาษา และหมั่นฝึกฝนการแปลตามขั้นตอนต่าง ๆ ในกระบวนการการแปลให้เกิดความชำนาญจนสามารถแปลได้อย่างอัตโนมัติ โดยแทบไม่รู้สึกรู้ว่าตนกำลังดำเนินทางความคิดที่ซับซ้อนตามกระบวนการการแปลอยู่ ความรู้ในเรื่องหลักการ ขั้นตอนการปฏิบัติ ตลอดจนความรู้ด้านเนื้อหา และความเพียรพยายามฝึกฝนนี้เองที่เป็นคุณสมบัติสำคัญที่นักแปลจะพึงขาดเสียมิได้ และเป็นสิ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งหย่อนไปกว่าความรู้ด้านภาษาของนักแปล

บรรณานุกรม

- CARY, E. Comment Faut-il traduire? Presses Universitaires de Lille, 1986.
- CARY, E. Les Grands traducteurs français, Librairie de l'Université, Georg, Genève, 1963.
- DELISLE, J. L'Analyse du discours comme méthode de traduction, Editions de l'Université d'Ottawa, 1980.
- DELISLE, J. (red) L'Enseignement de l'interprétation et de la traduction, Editions de l'université d'Ottawa, 1981.
- HURTADO, A. La notion de fidélité en traduction (français-espagnol), 1986.
- LAVAUULT, E. Fonctions de la traduction dans l'enseignement des langues, Didier Erudition, 1985.
- LEDERER, M. La traduction simultanée - expérience et théorie, Paris, Minard Lettres Modernes, 1981.
- LEDERER, M. (en collaboration avec SELESKOVITCH, D.) Interpréter pour traduire, Paris, Didier Erudition, 1984.
- MOUNIN, G. Les problèmes théoriques de la traduction, Paris, Gallimard, 1963.
- NIDA, E. & TABER, C. The Theory and Practice of Translation, Leiden, E.J. Brill, 1969.
- PERGNIER, M. Les fondements socio-linguistiques de la traduction, Librairie Honoré Champion, Paris, 1978.
- SELESKOVITCH, D. (en collaboration avec LEDERER, M.) Interpréter pour traduire, Didier Erudition, 1984.
- VINAY, J.P. et DARBELNET, J. La stylistique comparée du français et de l'anglais, Paris, Didier, 1960.

THE IMPORTANCE OF BACKGROUND KNOWLEDGE IN TRANSLATION

K. Déjean Le Féal *

Lecture given at the translation seminar held at Thammasat University, Bangkok, from December 27-29, 1988

Americans are known for starting their speeches with a joke. The French are less accustomed to this. They are above all known for their cuisine. I would therefore like to start my lecture with a comparison in the field of gastronomy. The French are quite fond of a cake called "quatre quarts" (four quarters), which owes its name to the fact that it is made up of four ingredients (butter, eggs, sugar and flour), each of which is used in equal amounts and thus constitutes one fourth of the cake's batter.

Translation always reminds me of this cake, since it also consists of four ingredients of equal importance: thorough knowledge of the source language, competence in the subject matter of the text to be translated, writing skills in the target language, and mastery of the technique of translation.

I have not mentioned knowledge of the culture of the source and target language countries as a fifth ingredient, although it is the subject of a separate lecture at this seminar, because in my view, this knowledge is closely linked to both the linguistic and the cognitive prerequisites. Indeed, a country's culture is always reflected in its language and, to a certain extent, kept alive by the use of this language. The varieties of English spoken in Australia, Canada, Great Britain, India, New Zealand and the United States demonstrate this phenomenon. This observation also explains why most countries would be reluctant to have English replace their national language, in spite of the material advantages this substitution might bring, because they know that parting with their language would mean losing a good deal of their culture and hence of their identity.

As for its link with the subject matter, the culture of a country helps to explain why specific subject matters are discussed, the way they are addressed, and the wider implications of certain aspects that might appear insignificant. For instance, to a Thai who lives in a country where many stores seldom seem to close, endless debates on a bill changing legal business hours of stores in the Federal Republic of Germany would be incomprehensible without some knowledge of the German way of life. Such knowledge would include insight into the country's geographical and climatic conditions, tradition, and economic, social and technological developments. If he lacked this knowledge, the Thai might consider these debates as childish bickering because he would not have grasped all the implications of the bill and the interests at stake.

* ผู้เชี่ยวชาญการแปล แห่ง E.S.I.T. มหาวิทยาลัยปารีสที่ 7

Having been asked to talk specifically about background knowledge, one of the ingredients of translation, I will explain first why thorough knowledge of the subject matter is essential for understanding the source text and then deal with the role of this knowledge in the final operation of translation, i.e. re-expression in the target language.

Background Knowledge in Comprehension

Let us first ask why background knowledge is indispensable for the comprehension of the source text.

As was explained yesterday, translation is a two-part act of communication. In the first stage, the author of the text communicates with his potential reader--in this case the translator. In the second stage, the translator, in turn, communicates with his potential reader.

One may argue that it is not the translator whom the author addresses, but rather a potential audience which does not include the translator. Indeed, it is sometimes said that the translator only taps a message which was not originally intended for him. Yet, I hope to be able to demonstrate that in order to understand the author's meaning, the translator must consider himself to be part of the potential audience the author is addressing.

One essential feature of communication is that it can only succeed if there is cooperation between the communicator and his interlocutor. In other words, communication never constitutes a one-way operation; it always requires a meeting of the minds.

The communicator wins his interlocutors' cooperation by arousing their curiosity--telling them only what he believes they do not already know or have not already thought of. In order to direct their thought process toward his line of reasoning, he alludes to the elements of background knowledge to be tapped so as to allow the encounter. He then can shed new light on an issue or add a new twist which will update this background knowledge.

Obviously, the author must strike the right balance between intriguing the reader and running the risk of losing him. In order to do this, he has to define his audience. He must gauge their background knowledge and then decide which aspects of his message to state explicitly and which should remain implicit.

If the translator happens to have less background knowledge than the targeted audience, he will fail to perceive the author's reasoning and thus full understanding cannot take place.

It should be stressed that incomplete comprehension is all the less acceptable in translation since, unlike the reader, the translator must completely deverbilize the author's thought. This deverbilization can only be accomplished if the content is understood in its entirety, including its implicit aspects.

Therefore, the translator must have at least the same background knowledge as the author's targeted audience. Hence, he must in fact be part of this audience.

When gauging his potential readers' background knowledge, the author can only approximate. He may therefore occasionally wonder whether he is explicit enough or, inversely, whether he is boring his readers by telling them what they already know. Even though he belongs to the author's targeted audience, an individual reader may at times lack the specific knowledge the author assumes he has. If, due to this gap in his background knowledge, he remains completely baffled by the author's statement, he cannot fail to become aware of not having understood. More often, however, the reader's background knowledge may only slightly fall behind the expected one. In this case, the ensuing lack of understanding may be too minimal for him to realize that he did not fully grasp the author's meaning.

Translators run this same risk. Unlike the average reader, however, they cannot afford to be unaware of incomplete comprehension, since it could result in incomplete deverbilization and thus faulty translation. Hence, translators must constantly verify that they have understood the message in its entirety.

How are they to go about it? Simply by making sure, consciously and deliberately, that they are capable of explaining the implications of each statement. If so, they can be certain of having understood all there was to understand. If not, be it only in a single case, they can be equally certain that something has escaped their grasp.

For example, let us examine this article entitled "Therapy by mimicry."⁽¹⁾

« A.H. Underwood and his colleagues at Smith kline and »
« French Research Limited in England have developed a »
« thyromimetic which reduces cholesterol levels in ani- »
« mals without increasing heart rate. However, in assays »
« of the thyroid hormone's interaction with cultured »
« heart and liver cells, the thyromimetic does not have »
« an organ-selective effect. According to Underwood, the »
« study supports earlier work describing a nuclear pump »
« which could be the source of selective access if the »
« liver was more active in vivo in pumping the thyromi- »
« metic into the nucleus that was the heart. »

The first question to be asked by the translator is : Why is the development of this thyromimetic worth reporting?

And the answer must be : Among the factors promoting coronary heart disease is a high level of cholesterol in the blood. It has been known for quite some time that thyroid hormones reduce circulating cholesterol by stimulating liver function, but

---

⁽¹⁾ Scientific American, Vol. 256, No 2, page 50

efforts to administer agents that mimic thyroid-hormone activity therapeutically have been stymied by the fact that they increase heart rate-not a desirable result in patients with coronary heart disease.

Second question : Why should the absence of organ selectivity in vitro support the hypothesis of a nuclear pump?

The answer: The liver is the primary organ where the uptake of low-density lipoprotein (LDL) particles, the major carriers of cholesterol in the blood, takes place. Thyroid hormones and mimetics increase the expression of LDL receptors on the liver-cell surface, thereby facilitating passage of the LDL particles through the cell wall; once it is inside the cell, the LDL is broken down. The number of LDL receptors on the cell surface depends on the rate at which the thyroid hormone binds to its own receptors in the cell nuclei. The cardiac-cell receptors for thyroid hormones are similar to, if not identical with, the liver-cell receptors. Therefore, increased LDL destruction by thyroid-hormone therapy is coupled with increased cardiac output. The organ-selective effect of the newly developed thyromimetic in vivo and its non selectivity in vitro suggest that the thyroid-hormone receptor's binding affinity is not the limiting factor in hormone effectiveness. Other factors, such as a nuclear pump which controls in vivo how the hormone gets inside the cell to the receptor and at what rate, exert a stronger influence.

Only after verifying, in the manner demonstrated above, that he is capable of explaining the implied links between the different statements of the text, can the translator be certain of having understood the author's reasoning in its entirety.

If, on the contrary, he realizes that he is unable to explain why, for instance, the author draws the conclusion that organselective effect of the newly developed thyromimetic in vivo and its non selectivity in vitro suggest the existence of a nuclear pump, then he can be certain that something has escaped his grasp and that he must delve deeper into the subject matter.

Such shortcomings may occur quite often. Even specialists find it difficult in today's world to keep abreast of all the new developments in their field. Thus, what is crucial for the reliability and intelligibility of a translation--even more than his background knowledge per se--is the translator's awareness of any lack thereof and how to remedy it.

While, as we saw earlier, the author may sometimes wonder whether he is over-or underrating his audience's knowledge of the subject matter, he will always take for granted the specific elements of background knowledge that he himself has provided in preceding parts of the text. In other words, the author assumes that his text is read from the beginning to the end and that, for instance, while reading the third paragraph, the reader still remembers what was said in the first and the second paragraphs.

That is why sentences out of context are generally unintelligible. to demonstrate this phenomenon, let us study the first sentence of the second paragraph of a magazine article on America's children :⁽¹⁾

« If so, the national character needs some reinforcement. »

There are no technical terms in his sentence ; its syntactic structure is very simple, and yet, it is not possible to decipher its meaning.

The rest of the second paragraph does not shed much light on the meaning of the sentence either:

« Every year, 40,000 American babies die as the result »
« of inadequate prenatal and neonatal care, the worst »
« infant-mortality rate among 19 industrial nations. Of »
« those who survive, one out of five lives in poverty.»
« A study released last week by the Urban Institute »
« shows that the U.S. childhood-poverty rate is two to »
« three times higher than that of most other First »
« World countries, where benefits for the poor are generally more »
« generous. »

It is definitely the first paragraph that contains the cognitive elements essential for understanding the first sentence of the second paragraph :

« At times, this election year, it has seemed as if Amer- »
« ica's children were at the top of the national agenda.»
« Schools and day-care centers are the photo opportuni- »
« ties of choice for both political campaigns. Michael »
« Dukakis hails children as 'our joy and our future' and »
« warns of ' the new challenges that face the Amer- »
« ican family.' George Bush says he is haunted by the »
« lives of inner-city kids. He adds that the ' national »
« character can be measured by how we care for our »
« children.' »

The meaning of the initially unintelligible sentence "*If so, the national character needs some reinforcement*" is now cristal clear. Yet, the sentence has not changed. What has changed is our background knowledge. It has been sufficiently updated by the reading of the first paragraph to allow us to follow the author's reasoning in the second paragraph. Thus, the context provides a text-oriented micro-updating of the reader's background knowledge. Consequently, in order to be understood and hence translated, a text must always be treated as an indivisible entity.

⁽¹⁾ "The Children's Hour", U.S.News and World Report, Nov. 7, 1988, p.34

Background Knowledge in the Re-Expression Stage

The last stage of the translation process entails the rewriting of the text in the target language. This operation puts even greater demand on the translator's knowledge of the subject matter than mere comprehension does. Indeed, he must not only be able to recognize the jargon of the subject matter, but also be capable of, using it actively.

There is a tendency to consider such jargon a mere collection of technical terms, which can easily be looked up in a dictionary. In fact, the most salient feature of a technical language is not the technical terminology but rather the specific way apparently non-technical terms are used, as can be seen from this example :⁽¹⁾

« Le mot Juste? Include it out ! »

« The new Borland-Larousse Alpha Lexis French spell- »

« checker and synonym searcher for PCs has one major »

« congenital defect, inherited from its Lightning fore- »

« bearer - you can only check a screen's worth of text »

« at a time, never a full document. »

« Since Alpha Lexis is automatically loaded every time »

« you reboot (trying to slot it in a path lands you with »

« "Can't activate the motor" messages), users who regu- »

« larly write in other languages than French have to »

« refix the default values every time they switch on. »

« Or include the whole package out. »

While the text contains few technical terms in the classical sense of the word, its jargon is clearly that of computer specialists.

When rewriting the text in the target language, the translator must reproduce the jargon, since its main purpose is to facilitate unambiguous communication. Consequently, he must master the use of this jargon in the target language.

Since jargon is not just a series of technical terms, but rather a language within a language, it can be dealt with properly only if it has been learned hand in hand with its cognitive content. This is always the case with monolingual persons, at least as far as abstract knowledge is concerned. Such knowledge can only be acquired through a verbal medium and is generally assimilated along with this medium. However, a translator is bilingual by definition, in so far as he possesses a second language. Consequently, he may have acquired abstract knowledge in certain domains (and the accompanying jargon) through the medium of his second language, i.e. the source language. At the re-expression stage, he may be incapable of dealing with such topics in his native language, that is, the target language.

⁽¹⁾ Language Technology, Nr. 11, p.39

This phenomenon is not at all surprising, since a translator consciously attempts to exercise his second language by listening to or reading in this language, not to mention periods of immersion in the country of this language. If, for example, he had learned to sail while abroad, he would have mastered sailing jargon in his second language, but not necessarily in his native language. Consequently, he would have to learn the jargon in his native language before being able to translate a specialized text on sailing, even though, thanks to his knowledge of the subject matter, he would understand a similar text already written in his native language. Indeed, it always requires less competence to recognize a jargon than to actively use it (just as it is easier to understand a language than to speak it correctly).

Hence, in the last stage of the translation process, when the translator becomes a writer, he must possess not only the background knowledge of the targeted reader, but also the linguistic capacity of the author.

Furthermore, when rewriting the text, the translator must, like the author, gauge his readers' background knowledge in order to strike the right balance between that which must be stated explicitly and that which may be merely implied. The proportion may not be the same in the target text as in the source text because of cultural or other differences between the author's and the translator's audiences, in spite of the fact that in the case of a translation, one always assumes that they belong to the same socio-professional group.

Often-though by no means always-the translation will have to be slightly more explicit than the source text. The translator must therefore be capable of formulating in the relevant jargon aspects of the author's reasoning that were only implied in the source text. Again we can see that he must not only be fully aware of what the explicit statements imply, as mentioned above, but also be capable of making them clearly understood.

Shifting the balance between explicit and implicit reasoning does not mean adding numerous footnotes with lengthy explanations. The additional information must be incorporated into the text by summarizing the background knowledge the author took for granted.

The need for the translator to evaluate his readers' knowledge of the subject matter not only puts great demand on his own background knowledge, but also requires him to be familiar with theirs. This means that he must have close contact with them and share their sources of information. Hence, he must actually be engaged in the same activities as they are.

Familiarity with their reading material is also essential in order to evaluate the need for any rearrangement of the text's cognitive content in the target language. There may, indeed, be differences between the ways of presenting scientific or technical evidence in one culture or another. Since the purpose of a translation is to produce the same effect on the target language audience as the source text does on its own, any

differences in the norm of paper writing, for instance, must be compensated for in the translation. Thus one avoids any impression of strangeness not intended by the author, nor perceived by his readers, but rather due to peculiarities of culture.

It should be stressed that although the examples given were chosen in technical and scientific fields, background knowledge is just as important, if not more so, in literary translation. Indeed, literary translation requires not only a comprehensive literary background in both languages-indispensable for comprehension and for stylistic quality of reexpression-but also familiarity with the subject matters dealt with in the work to be translated. In the case of a novel, for instance, the translator must be acquainted with the country where it is set, the geography, history, culture and social life of this country as well as with the situations described and the problems discussed in the novel. How else could he be in a position to recreate this novel in the target language? Indeed, there is no other specialized field in which the translator's role as an author is more evident than in the field of literature.

Outlook

From what has been said above, it follows that translation in a specialized field can only be done by experts in this field, who are effective writers, competent in the source language, and wellversed in the technique of translation.

Since, for the time being, there may not be enough translators who fulfill all of these prerequisites, team-work will often constitute the only possible solution. Ironically, at a time when it is considered essential in almost all fields of human activity, team-work is seldom practiced in translation-a clearly interdisciplinary field. Yet, cooperation with an expert, who also be a native speaker of the target language, allows the translator to venture into fields where he has enough background knowledge to understand the explicit aspects of the author's reasoning, but not to master implied meaning, nor to re-express it.

In the long run, however, specialization will be the best choice. Obviously, this is not to advocate courses on the translation of specialized texts or on a specialized vocabulary, but rather the training of translators in a specialized field or of bilingual specialists in the technique of translation.

In our modern world, it is no longer sufficient merely to know languages and how to translate. The future belongs to the specialist.

Dr. K. Dejean Le Feal .....

การแปล : ปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม

สัญญาวี สายบัว *

คำนำ

วัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นผลสรุปของประสบการณ์ของการใช้ และการปรับความคิด และการปรับตัวเพื่อให้ชีวิตดำรงอยู่ได้อย่างมีความสุข และเป็นผลสรุปที่มีการตกลงและยอมรับกันแล้วในกลุ่ม ในขณะที่เดียวกันวัฒนธรรมก็จะครอบงำหล่อหลอมวิถีคิด วิถีวิธีวินิจฉัยและประเมินเหตุการณ์ วิธีปฏิบัติตนรวมไปจนถึงการสื่อสารของสมาชิกในกลุ่ม ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างวัฒนธรรมขึ้นมาอีกวนเวียนไปไม่สิ้นสุด ภาษาซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้ในการสื่อสารจึงเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอย่างใกล้ชิด จนอาจพูดได้ว่าภาษาเป็นวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง และเป็นตัวแสดงวัฒนธรรมอื่น ๆ ของคนกลุ่มนั้น

การแปลจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่งเป็นการสื่อ "สาร" ของงานเขียนซึ่งมีผู้เขียนที่อยู่ในวัฒนธรรมหนึ่งไปยังผู้อ่านที่อยู่ในวัฒนธรรมต่างออกไป การแปลจึงเป็นการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม โดยมีผู้แปลเป็นตัวกลาง หรือทางผ่าน

บทความนี้จะกล่าวถึงงานของผู้แปลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์และตีความหมายทางวัฒนธรรมจากภาษาในต้นฉบับ และการถ่ายทอดความหมายนั้น ๆ เป็นภาษาฉบับแปล โดยจะแบ่งออกเป็นหัวข้อใหญ่ ๆ ดังนี้

1. การสื่อวัฒนธรรมด้วยสื่อที่เป็นภาษา
2. ปัญหาของผู้แปลในชั้นการจัดสรรของต้นฉบับ และการถ่ายทอดเป็นภาษาฉบับแปล
3. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการกับปัญหา

1. การสื่อวัฒนธรรมด้วยสื่อที่เป็นภาษา

วัฒนธรรมของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งแสดงออกมาให้เห็นได้ทางสื่อต่าง ๆ กัน คนไทยมักจะหัวเราะเมื่อเกิดความเกือเขิน หรือจนคำพูดได้ตอบ คนในวัฒนธรรมทางซีกโลกตะวันตกมักจูบแก้มกัน เพื่อแสดงไมตรีและความยินดีเมื่อมาพบกัน ทั้งสองอย่างนี้เป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมด้วยพฤติกรรมและการปฏิบัติ การยกย่องความเป็นอาวโสในสังคมไทยสมัยหนึ่งก็ดี การยกย่องเชิดชูอาชีพหนึ่ง และเหยียดหยามอาชีพหนึ่งที่ปรากฏในสังคมต่าง ๆ ก็ดี เป็นการแสดงออกทางวัฒนธรรมด้วยการกำหนดค่านิยม ลักษณะการปกครอง การแบ่งกลุ่มสมาชิกในสังคมก็เป็นการแสดงวัฒนธรรมด้วยเช่นเดียวกัน

* รองศาสตราจารย์ ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สื่อที่ใช้แสดงวัฒนธรรมที่สำคัญ และเป็นวัฒนธรรมเองอีกด้วย คือ ภาษา

ภาษามิองค์ประกอบที่สำคัญ 3 อย่าง คือ (1) สาร ซึ่งอาจเป็นความคิด ความรู้สึก ประสบการณ์ที่ต้องการสื่อให้ผู้อื่น (2) สัญลักษณ์ หรือรูปแบบที่ใช้แทนสาร และ (3) ข้อกำหนดที่ยอมรับร่วมกันในกลุ่มว่า สัญลักษณ์หรือรูปแบบนั้น ๆ ใช้แทนสารนั้น ๆ องค์ประกอบข้อสามนี้เองเป็นข้อยืนยันว่า ภาษาเป็นวัฒนธรรม เพราะการตกลงยินยอม และการกำหนดสัญลักษณ์หรือรูปแบบเป็นผลสรุปของการกระทำของคนในกลุ่มที่ได้สร้างวัฒนธรรมและถูกหล่อหลอมด้วยวัฒนธรรมของตนเองดังที่ได้กล่าวแล้ว

ข้อกำหนดในการใช้สัญลักษณ์และรูปแบบแทนสารอันเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

(1) **ข้อกำหนดระดับคำ** คำศัพท์ที่มีในภาษาหนึ่งนั้นใช้อ้างถึงหรือใช้แทน คน สัตว์ สิ่งของ สถาปน ปรากฏการณ์ธรรมชาติ การกระทำ ความรู้สึก การประเมินค่า และการสรุปความเห็นรวมยอดที่มีปรากฏเฉพาะในกลุ่มเท่านั้น สิ่งเหล่านี้อาจมี หรือไม่มี หรือมีคล้าย ๆ กันในกลุ่มชนอื่น เช่น ในกลุ่มคนไทยเรามีผีหลายชนิด จึงมีคำที่ใช้อ้างถึงผีต่าง ๆ หลายคำ เช่น ผีดิบ ผีกองกอย ผีกระสือ ผีกะตัง ผีปอบ เราหาคำที่ใช้แทนผีเหล่านี้ในภาษาอังกฤษตัวต่อตัวไม่ได้ เพราะผีเหล่านี้ไม่มีปรากฏในวัฒนธรรมที่ใช้ภาษาอังกฤษ ในทำนองเดียวกันวัฒนธรรมของคนอังกฤษหรืออเมริกันมีการทำอาหารให้สุกหลายวิธีจึงมีคำ boil, steam, broil, grill, fry, toast, bake, barbecue, smoke เป็นต้น ซึ่งเราไม่อาจหาคำไทยที่ตรงกับคำเหล่านี้ได้ นอกจาก boil ซึ่งได้แก่ ต้ม และ steam ซึ่งได้แก่ นึ่ง

คำแต่ละคำนอกจากจะใช้อ้างถึงสิ่งต่าง ๆ ที่กล่าวมาในตอนต้นแล้ว คำยังสร้างความรู้สึกพิเศษหรือปฏิกิริยาตอบสนองในตัวผู้รับสารอีก ซึ่งถือได้ว่าเป็น "สาร" อีกส่วนหนึ่งของคำที่แฝงมากับสารที่อ้างอิงถึง Nida (1974) เรียกสารชนิดนี้ว่า Connotative Meaning ความหมายที่แฝงมาที่สะท้อนวัฒนธรรมของภาษานั้น เช่น ในภาษาไทย คำ "ในหลวง" นอกจากจะหมายถึงประมุขของประเทศที่มีการปกครองระบอบหนึ่งแล้วยังสื่อความหมายพิเศษในรูปของปฏิกิริยาพิเศษที่เกิดขึ้นกับผู้รับสารที่เป็นคนไทยเมื่อได้ยินคำนี้ ในวัฒนธรรมที่ใช้ภาษาอังกฤษมีตำแหน่งประมุขอย่างเดียวกันนี้ และมีคำที่ใช้อ้างถึงตำแหน่งคือ "king" แต่คำว่า "king" ไม่ได้มีความหมายทางด้านวัฒนธรรมเหมือนคำ "ในหลวง" ในการแปลผู้แปลจะมองข้ามความหมายแฝงส่วนนี้ในคำของภาษาต้นฉบับไปไม่ได้เป็นอันขาด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการแปลงานที่มีความมุ่งหมายที่จะให้อ่านบทแปลได้รับสารและมีปฏิกิริยาตอบสนองทางด้านความรู้สึกได้เท่ากับผู้อ่านต้นฉบับมีต่อต้นฉบับ

(2) **ข้อกำหนดระดับประพจน์** ในการสื่อสารที่แท้จริง สารจะเป็นกลุ่มความคิดที่ประกอบด้วยสิ่งที่เราพูดถึง (topic) และรายละเอียดอันเป็นคำอธิบายสิ่งที่เราพูดถึงนั้น (statement) กลุ่มความคิดนี้แสดงออกผ่านคำหลาย ๆ คำที่นำมาจัดเรียงกันเข้าเป็นวลี ประโยค และข้อความที่มีประโยคหลายประโยค ต่อเนื่องกันที่เรียกว่าประพจน์ การเรียงลำดับคำ และลำดับประโยคเป็นไปตามข้อกำหนดของภาษานั้น ๆ นอกจากนี้ภาษายังมีข้อกำหนดว่าด้วยการใช้วิธีการทางภาษาอื่น ๆ เช่น การเติมเสียง พยัญชนะ (การเติม [s] [z] และ [iz] ในภาษาอังกฤษเพื่อบอกพจน์)

การเปลี่ยนเสียงสูงต่ำ เสียงหนักเบา และการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำ ข้อตกลงเหล่านี้ เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มเท่านั้น ดังนั้นภาษาในระดับประพจน์นอกจากจะสื่อความหมายที่อ้างถึงโดยตรง (ใคร ทำ อะไร ที่ไหน เมื่อใด เพราะอะไร เป็นต้น) แล้ว ยังแสดงออกทางวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษานั้นด้วย

ตัวอย่างเช่น ในภาษาไทย ถ้าสิ่งที่พูดถึง (topic) เป็นบุรุษที่หนึ่ง และบุรุษที่สอง หรือ บุรุษที่สาม เราจะเรียงลำดับคำในประโยคดังนี้

บุรุษที่ 1 + ตัวเชื่อม + บุรุษที่ 2 + การกระทำ

"ผมและเพื่อนจะพบเขาพรุ่งนี้"

ต่างจากการเรียงลำดับคำในประโยคภาษาอังกฤษ ซึ่งจะเป็นว่า

"My friend and I will see him tomorrow."

ตัวอย่างการใช้ภาษาระดับประพจน์ซึ่งแสดงวัฒนธรรมอีกอย่างหนึ่ง คือ การเขียนคำ ร้อยกรองด้วยรูปแบบต่าง ๆ และใช้ในโอกาสต่าง ๆ กัน รูปแบบ หรือฉันทลักษณ์นี้สะท้อนให้เห็น ความนึกคิด ความเป็นอยู่ และความเชื่อถือของคนในกลุ่มได้ชัดเจน

(3) ข้อกำหนดในการเลือกประเภทของคำ และรูปแบบของประพจน์เพื่อใช้ในบริบท และในสถานการณ์ต่าง ๆ

แน่นอนที่สุดที่บริบทและสถานการณ์เหล่านี้มีเฉพาะในสังคมนั้น ๆ เช่น ภาษาไทย มีคำกลุ่มหนึ่งที่เราใช้กับผู้ที่มิอาจโลกว่า และมีกลุ่มหนึ่งที่ใช้แทนสารเดิม แต่ใช้กับผู้ด้อยอาวุโสกว่า ภาษาไทยมีคำกลุ่มหนึ่งสำหรับผู้มียศ หรือฐานะทางสังคมสูงกว่า และอีกกลุ่มสำหรับผู้มียศศักดิ์และ ตำแหน่งทางสังคมที่ต่ำกว่าผู้พูด นอกจากนี้ในภาษาไทยและภาษาอังกฤษยังแบ่งแยกประเภทของภาษาที่ใช้ในการเขียนหนังสือราชการ ภาษาที่ใช้ในพิธีการ และที่ใช้ในกลุ่มที่คุ้นเคยเป็นกันเองอีกด้วย

ในภาษาไทยเรามีบุรุษสรรพนามหลายรูปสำหรับบุรุษเดียวกัน แต่ละรูปใช้เพื่อแสดง อารมณ์และความรู้สึกของผู้ส่งสาร และความสัมพันธ์ และความใกล้ชิดระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ที่แตกต่างกันไป แต่ในภาษาอังกฤษใช้แสดงออกด้วยวิธีการอื่น ๆ

(4) ข้อกำหนดสำหรับวิธีใช้ภาษา

วิธีใช้ภาษาในที่นี้หมายถึงการใช้ภาษาเพื่อส่งสารที่อ้างถึงโดยตรงไปตรงมา หรือใช้ แบบโวหาร เช่น การใช้คำ "ตื่น" ในประโยคด้วยวิธีใช้ที่ต่างกันต่อไปนี้

(4.1) หินก้อนนี้หนักจัง (ใช้อย่างตรงไปตรงมา)

(4.2) อาจารย์หินไปหน่อยแล้ว (ใช้แบบโวหารอุปมาอุปไมย)

ความหมายของคำ "ตื่น" ใน 4.2 คือ ลักษณะของอาจารย์ที่ใจแข็ง ไม่ฟังเสียง ไม่ยอม ตามใจ (นักศึกษา) และเลยไปถึงใจดำ และใจร้าย และแน่นอนที่สุดมีความหมายแฝงในทางลบ ความหมายที่ได้จากการใช้ "ตื่น" ในแบบโวหารนี้ แสดงออกถึงวัฒนธรรมของสังคมไทยส่วนหนึ่ง

ตัวอย่างการใช้แบบโวหารในภาษาอังกฤษ

(4.3) Weariness was written on Kamala's beautiful face, weariness from continuing along a path which had no joyous goal, weariness and incipient old age and perhaps a not yet conscious fear--fear of the autumn of life. (Hermann Hesse, Siddhartha)

คำ "autumn" ใช้อ้างอิงดูไปไม่ร่วงที่มีในกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษ ดังนั้นวลี "autumn" จึงเป็นโวหารที่เข้าใจกันได้ในกลุ่มคนในแถบนี้ สำหรับผู้อ่านนอกกลุ่มนี้จะ เข้าใจความหมายของวลีนี้ได้ก็ต่อเมื่อรู้จักความหมายของ "autumn" และคุ้นเคยวัฒนธรรมการใช้ "autumn" เมื่อสื่อความหมายที่ไม่ใช่ฤดูกาล

นอกจากการใช้ภาษาแบบโวหารแล้ว ยังมีการใช้ภาษาที่แสดงวัฒนธรรมแบบอื่น ๆ อีก เช่น การเล่นคำ การใช้คำพวน เป็นต้น

Osamu Akagi (1986) ได้กล่าวถึงวิธีการใช้ภาษาไทยที่เป็นลักษณะเฉพาะของผู้ใช้ภาษาไทยและสะท้อนวัฒนธรรมของไทยที่น่าสนใจวิธีหนึ่งคือ การใช้คำหลายคำที่สื่อถึงสิ่งที่เป็นรูปธรรมมาเรียงกันเข้าเพื่ออ้างถึงสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น

การปกครองแบบพ่อแม่อุปถัมภ์	สารของ "พ่อแม่อุปถัมภ์" คือ ครอบครัว
พวกพี่น้องแท้กันมาเต็มบ้าน	สารของ "พี่น้องแท้" คือ ญาติ
กินข้าวปลาอาหารไป	สารของ "ข้าวปลา" คือ อาหาร

ข้อกำหนดในการใช้ภาษาซึ่งเป็นผลของวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาทั้ง 4 ประเภทที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นปัญหาของผู้แปลทั้งสิ้น

2. ลักษณะของปัญหาอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางวัฒนธรรม

งานของผู้แปลคือ การสื่อสาร บทบาทของผู้แปลคือ เป็นผู้รับสารของผู้เขียนต้นฉบับ ผู้แปลต้องวิเคราะห์ต้นฉบับซึ่งเป็นภาษาหนึ่ง ตีความ และรับมาเป็นสารของตน ต่อจากนั้นจึงจะมีบทบาทเป็นผู้ส่งสารไปยังผู้อ่านโดยใช้ภาษาอีกภาษาหนึ่ง ซึ่งหมายความว่าผู้แปลต้องเกี่ยวข้องกับภาษา 2 ภาษา และวัฒนธรรม 2 วัฒนธรรม ซึ่งอาจแตกต่างกันมากในกรณีแปลภาษาไทยและอังกฤษ และน้อยในกรณีของการแปลภาษาไทยและภาษาลาว ปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างทางวัฒนธรรมจึงเกิดขึ้นกับผู้แปลได้ทั้ง 2 ขั้นตอน

ลักษณะของปัญหาทางวัฒนธรรมอาจจัดได้เป็น 3 กลุ่ม ตามระดับของความแตกต่างทางวัฒนธรรมดังนี้

กลุ่มที่ 1

ปัญหาเนื่องจากสารหรือสิ่งที่อ้างอิงและภาษาที่ใช้แทนไม่มีในภาษาฉบับแปลเลย

ในกรณีที่ผู้แปลแปลจากภาษาที่ 2 เป็นภาษาแม่ ปัญหาของผู้แปลจะมีทั้งในขั้นตอนของการวิเคราะห์ต้นฉบับเพื่อจับสารซึ่งไม่มีในวัฒนธรรมของภาษาแม่ของผู้แปล และในขั้นตอนการถ่ายทอดเป็นภาษาฉบับแปลซึ่งไม่มีภาษาที่ใช้แสดงสารนั้น ๆ

ต่อไปนี้เป็นตัวอย่างของปัญหาซึ่งอาจจัดเป็นพวก ๆ ดังนี้

1. คำที่ใช้อ้างอิงสารประเภท สิ่งของ ฤกษ์ยามพิธีกรรม
ชื่อตำแหน่ง สถาบัน หรือองค์การ ภูมิประเทศเฉพาะถิ่น

ประเพณี วิทยาการประเภทของอาหาร ประเภทของสัตว์ ศัพท์ธรรม ฯลฯ เช่นคำต่อไปนี้

มีในภาษาอังกฤษแต่ไม่มีในภาษาไทย

computer	moor
bit	lord
social engineering	IRA
canyon	cowboy
opera	

มีในภาษาไทยแต่ไม่ปรากฏในภาษาอังกฤษ

โบสถ์	ชานา
ธรรม์ประตุ	ชาวสวน
รดน้ำคำหัว	ปิ่นโต
ไท้ว	รถสามล้อ

2. คำที่ใช้อ้างอิง ลักษณะ ความรู้สึก คุณสมบัติ และค่านิยม เช่น คำ

มีในภาษาอังกฤษและไม่มีในภาษาไทย

considerate	snobbish
aggressive	phony

มีในภาษาไทยแต่ไม่มีในภาษาอังกฤษ

ภาษาไทยมีคำลงท้ายเพื่อแสดงความอ่อนหวาน คารวะ หรือ โกรธ หมั่นไส้ เช่น ค่ะ จ๊ะ คะ ย่ะ เจ้าค่ะ ครับ หรือกลุ่มคำที่แสดงความเจ็บปวดแบบต่าง ๆ กัน เช่น

เจ็บใจ	เจ็บท้อง
น้อยใจ	แสบท้อง
ปวดท้อง	เสียดท้อง

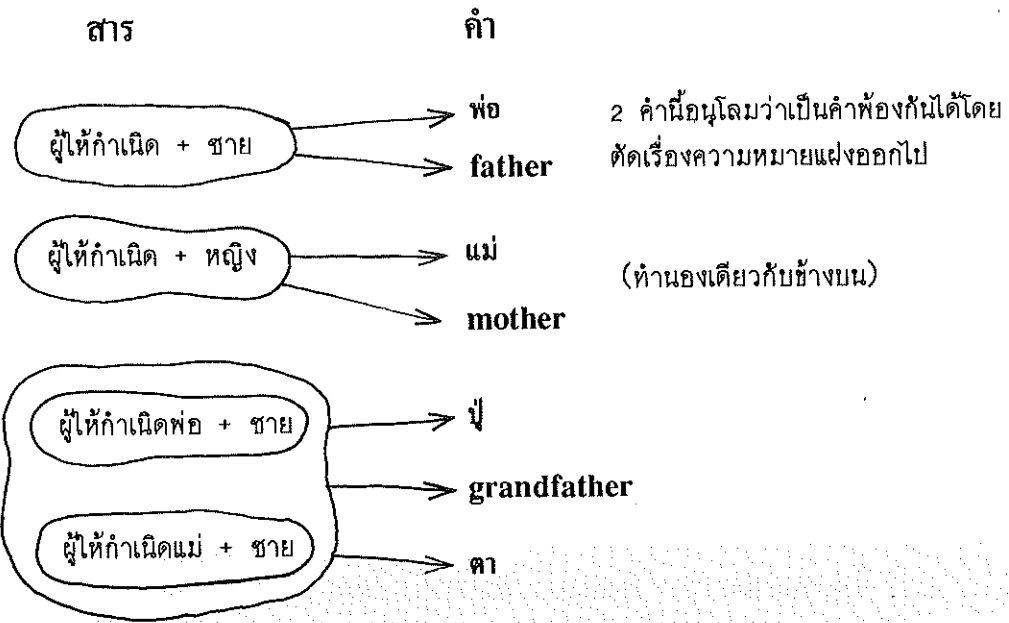
เป็นต้น

กลุ่มที่ 2

ปัญหาเนื่องจากสารหรือสิ่งอ้างอิง และภาษาที่ใช้แทนมีอยู่ทั้งในภาษาต้นฉบับและภาษานับฉบับแปล แต่ขอบเขตของสารเหลื่อมล้ำกัน

ปัญหาในกลุ่มนี้มีมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในการอ้างอิงสิ่งที่เกิดขึ้นเหมือนกันในกลุ่มวัฒนธรรมหลายกลุ่ม แต่เหลื่อมล้ำกันไปตามแนวความคิด หรือค่านิยม หรือการประเมินค่าของแต่ละกลุ่มในที่นี้จะขอยกตัวอย่างการระบุความสัมพันธ์ฉันท์ญาติที่ปรากฏในภาษาไทยและภาษาอังกฤษเพียง 4 ชนิด ดังนี้

"grandfather" และ "ปู่" และ "grandfather" และ "ตา" ไม่ได้อ้างถึงสิ่งเดียว แต่มีองค์ประกอบของความหมายร่วมกันอยู่บ้าง

กลุ่มคำอีกกลุ่มหนึ่งที่เป็นปัญหาของการแปลภาษาไทย-ภาษาอังกฤษ คือ กลุ่มคำที่ใช้อ้างถึงบุคคลที่เรียกว่า บุรุษสรรพนาม

กลุ่มที่ 3

ปัญหาที่เกิดจากการที่ทั้งภาษาต้นฉบับและภาษาฉบับแปลมีทั้งสารและสิ่งอ้างอิงเหมือนกัน และมีคำหรือรูปแบบของภาษาสำหรับสารนั้น แต่ใช้ในบริบทที่ต่างกัน สร้างความรู้สึกในส่วนของผู้รับสารที่ต่างกัน

ปัญหาในกลุ่มนี้ได้แก่ คำที่ใช้ในการทักทาย การอำลา คำ สบถ ภูทาน การเรียกขาน

ตัวอย่างในภาษาไทย

ไปไหนมา }
 ใจ } (ทัก)
 อ้าว/เฮ้ย }
 ไปล่ะ }
 ไปก่อนนะ } (ลา)
 ต้องไปล่ะ }

ไถ้สันดาน } (ตา)
 ขาดิชั่ว }
 นิบหายละซี! } (ภูทาน)
 ตาเดร! }
 น້อง, น້อง... } (เรียกขาน)
 นีแก }
 คุณ }

ตัวอย่างในภาษาอังกฤษ

Good morning	}	(ทัก)	You, pig	}	คำ
Good afternoon			Damn		
Hello			Vow!	}	อุทาน
Hi/Hi, There	Oh, boy!				
Bye, Good bye	}	(ลา)	Dear,	}	(เรียกขาน)
See you			Honey,		
See you later			Baby,		
take it easy					

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการดำเนินการกับปัญหา

ปัญหาที่เกิดจากความแตกต่างทางด้านวัฒนธรรมนั้นแก้ไม่ได้ และไม่ใช่งานของผู้แปล ที่จะต้องแก้ เป้าหมายหลักของผู้แปลคือ "สื่อสารที่ตนได้รับมาจากต้นฉบับให้แก่ผู้อ่านงานแปลให้ได้ อย่างถูกต้อง" คำว่า "ให้ได้" หมายความว่าบทแปลนั้นใช้ภาษาที่ผู้อ่านอ่านแล้วเข้าใจได้ "อย่างถูกต้อง" หมายความว่าบทความมีสารตรงกับที่มีในต้นฉบับ และถ้าต้นฉบับสร้างผลทางความรู้สึกและปฏิกิริยาในผู้อ่านได้อย่างไร บทแปลควรจะทำให้ได้อย่างเดียวกันอย่างไรก็ตามปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวมาในข้อ 2 นั้นมีผลกระทบเนื่องไปถึงเป้าหมายของงานแปลได้ สิ่งที่ผู้แปลจะต้องกระทำคือ หาวิธีการที่จะทำให้ความแตกต่างนั้นไม่ทำให้การสื่อสารข้ามวัฒนธรรมต้องเลิกล้มไป หรือไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้

ข้อเสนอแนะมีดังนี้คือ

3.1 ผู้แปลต้องมีสำนึกอยู่เสมอว่า คำ วลี ประโยค หรือข้อความทั้งหมดนั้นนอกจากจะให้ความหมายที่อ้างอิงถึงแล้ว ยังมีส่วนของความหมายทางวัฒนธรรมอยู่ด้วยเสมอ Reyburn (1969) เน้นความสำคัญของข้อนี้โดยกล่าวถึงผู้แปลที่ดีว่า "ต้องให้ความสำคัญ และรู้จักส่วนที่เป็นวัฒนธรรมที่ต่างกันทั้งในภาษาต้นฉบับ และภาษาฉบับแปล"

ในขั้นตอนของการวิเคราะห์ต้นฉบับและการตีความอันเป็นขั้นตอนแรกของการแปล ถ้าภาษาต้นฉบับเป็นภาษาแม่ของผู้แปล ผู้แปลย่อมไม่มีปัญหาในด้านความเข้าใจ และจับสาระส่วนที่เป็นวัฒนธรรมได้ ปัญหาจะเกิดขึ้นในกรณีที่ผู้แปลแปลจากภาษาที่ 2 เป็นภาษาแม่ และฝึกแปลส่วนใหญ่จะอยู่ในกลุ่มนี้ (Nida, 1964) แนะนำว่าผู้แปลควรแปลจากภาษาที่ 2 เป็นภาษาแม่) ในกรณีเช่นนี้ผู้แปลต้องศึกษาภูมิหลังของต้นฉบับซึ่งหมายความรวมถึงศึกษาประวัติของผู้เขียนต้นฉบับและสิ่งแวดล้อมที่ผู้เขียนเติบโตขึ้นมา รายละเอียดทางประวัติศาสตร์ ภูมิประเทศ และความเป็นอยู่ของผู้คนในโลกจริงที่เป็นฉากของเนื้อหาในต้นฉบับ

ข้อเสนอแนะอีกอย่างหนึ่ง คือ ผู้แปลควรมีผู้ใช้ภาษาต้นฉบับเป็นภาษาแม่ เป็นผู้ช่วยในการตีความต้นฉบับ และให้ข้อมูลทางวัฒนธรรมของภาษาที่ใช้ในต้นฉบับ

ตัวอย่างเช่น ในหนังสือนวนิยายอิงชีวิตจริงชุด *"The Little House"* ของ Laura Ingalls Wilder มีสิ่งที่อ้างอิงถึงปรากฏเฉพาะในวัฒนธรรมของคนอเมริกันสมัยบุกเบิกอยู่มาก ซึ่งผู้แปลที่ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาแม่ไม่รู้จักและจะเป็นของใหม่สำหรับผู้่านที่เป็นคนไทย (จัดอยู่ในปัญหาประเภทที่ 1 ในข้อ 2) เช่น คำ prairie (ภูมิประเทศ) corncakes (อาหาร) cowboys (คนในอาชีพหนึ่ง) และ Half-pint (คำเรียกแทนชื่อ)

ในกรณีนี้ผู้แปลควรศึกษาคำเหล่านี้โดยการอ่าน การสอบถาม และดูภาพเพื่อให้เห็นด้วยตนเอง สำหรับ 3 คำแรก สำหรับคำที่ 4 ควรจะได้สอบถามผู้ที่อยู่ในวัฒนธรรมนั้นเพื่อให้ได้ทราบถึงความหมายแฝง และผลทางความรู้สึกที่เกิดขึ้นในส่วนของผู้อ่านที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมนั้น ข้อมูลที่ได้จากการศึกษานอกจากจะทำให้ผู้แปลได้รับสารจากต้นฉบับถูกต้องและครบถ้วนแล้วยังจะต้องนำไปใช้ในการเลือกวิธีการสื่อออกมาเป็นภาษาไทยอีกด้วย

สำหรับการหาข้อมูลทางวัฒนธรรมจากต้นฉบับนี้ Reyburn (1970, January) ได้เสนอตารางที่ประกอบด้วยประเด็นทางวัฒนธรรมสำหรับผู้แปลใช้ซักถามหาข้อมูลจากเจ้าของวัฒนธรรมไว้อย่างน่าสนใจมาก ผู้แปลอาจนำมาประยุกต์ใช้ได้ในการแปลแต่ละครั้ง

3.2 ในขั้นตอนที่ถ่ายถอดเป็นภาษาฉบับแปล สิ่งที่ผู้แปลทำ คือ ปรับความแตกต่างทางความหมายทางวัฒนธรรมให้ลดลงเพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจบทแปลที่ตนอ่านได้ หรือมีความรู้สึกตอบสนองได้ตรงตามที่คุณแปลตั้งเป้าหมายไว้

ข้อเสนอวิธีการปรับดังต่อไปนี้

3.2.1 การสร้างคำใหม่ และการทับศัพท์

ในกรณีที่สารทางวัฒนธรรมของต้นฉบับเป็นข้อมูลสำคัญที่ผู้แปลต้องการสื่อให้ผู้อ่านและปัญหานั้นคือ ปัญหาที่จัดอยู่กลุ่มที่ 1 ในข้อ 2 (อ้างถึงสิ่งใหม่สำหรับผู้อ่าน) ผู้แปลอาจสร้างคำใหม่ขึ้น หรือทับศัพท์โดยเขียนด้วยตัวอักษรของภาษาฉบับแปลทั้ง 2 วิธีนี้ ควรเติมคำ อธิบายลงไปด้วย คำอธิบายนี้ควรจะสั้น จะเติมไปกับคำใหม่นั้น หรือใส่ในเชิงอรรถก็ได้ เช่น

ต้นฉบับ

บทแปล

มัสมั่น

musuman dish ("dish" เป็นคำอธิบายให้รู้ว่าเป็นอาหารชนิดหนึ่ง)

IRA

องค์การ ไอ อาร์ เอ ("องค์การ" เป็นคำอธิบายบอกให้รู้ว่าเป็นสถาบัน)

Newmark (1981) แนะนำให้ใช้วิธีทับศัพท์กับชื่อหน่วยงาน สถาบัน ตำแหน่ง คำเรียกลักษณะภูมิประเทศที่มีเฉพาะท้องถิ่นและประเพณีต่าง ๆ ที่มีเฉพาะในวัฒนธรรมนั้น ๆ ชื่ออาหาร สิ่งประดิษฐ์ใหญ่ ๆ (ดังนั้น computer จึงควรเป็นคอมพิวเตอร์) การถ่ายทอดตัวอักษรนั้นควรมี ระบบและเสมอต้นเสมอปลาย Newmark เตือนผู้แปลไว้ในหนังสือเล่มเดียวกันนี้ว่า การทับศัพท์เป็นการนำภาษาจากต่างวัฒนธรรมเข้ามาในอีกวัฒนธรรมหนึ่ง ดังนั้นผู้แปลควรทดลองดูก่อนว่า คำที่นำมาใช้นี้จะสร้างความหมายแฝงที่ไม่ปรากฏในต้นฉบับหรือไม่ โดยสอบถามเจ้าของภาษาที่จะต้อง รับคำใหม่นี้เข้ามาดูก่อน

โปรดดูตัวอย่างการถ่ายทอดคำ wine ในประโยคต่อไปนี้

ต้นฉบับ He asked for wine as soon as he came in.

- บทแปล 1. เขาร้องขอเหล้าองุ่นทันทีที่มาถึงทีเดียว (แปล)
 " 2. เขาร้องขอไวน์ทันทีที่มาถึงทีเดียว (ทับศัพท์)
 " 3. เขาร้องขอเหล้าทันทีที่มาถึงทีเดียว (ใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่า)

คำแปลทั้ง 3 ของ wine ให้ความหมายแฝงที่ต่างกันในประเทศไทย

- สำหรับบทแปลที่ 1. ผู้อ่านรู้สึกวาชนิตของเหล้าเป็นข้อมูลสำคัญของประโยค
 " 2. ผู้อ่านรู้สึกว่าบรรยากาศของวัฒนธรรมที่ต่างออกไป หรืออาจรู้สึกถึงความเป็น
 เจ้ายศเจ้าอย่างของผู้ใช้ภาษา
 " 3. ผู้อ่านไม่มีความรู้สึกพิเศษเกี่ยวกับเหล้าแต่มีเกี่ยวกับการร้องขอหรือเวลาที่ขอ
 ก่อนที่ผู้แปลจะตัดสินใจเลือกคำในบทแปล ผู้แปลจะต้องแน่ใจก่อนว่า คำ "wine"

ในต้นฉบับสื่อสารและความหมายแฝงอะไร

ข้อควรระวังสำหรับการสร้างคำใหม่คือ ผู้แปลต้องสำรวจให้แน่ใจก่อนว่าไม่มีคำอื่นที่นำมาใช้จนเป็นที่รู้จักแล้วหรือยัง หรือได้มีผู้คิดคำขึ้นมาแล้วหรือไม่

3.2.2 การหาคำที่ใกล้เคียงในภาษาฉบับแปลมาใช้

ตัวอย่างเช่น

ต้นฉบับ My auntie would visit us.

- บทแปล 1. น้าผมจะมาเยี่ยม (คำใกล้เคียง)
 " 2. น้าสาวผมจะมาเยี่ยม (คำใกล้เคียง + คำอธิบาย)

การหาคำใกล้เคียงนี้ทำให้ภาษาในบทแปลกะทัดรัดและเป็นธรรมชาติ แต่ถ้าจุดมุ่งหมายของการแปลนั้นเน้นที่การให้สารและเพศของน้าเป็นสารสำคัญ ควรแปลแบบเดิมคำอธิบายด้วย

ต้นฉบับ 1. The president of board.

ต้นฉบับ 2. The chairman of the ceremony.

บทแปลโดยคงใช้ "ประธาน" ทั้ง 2 กรณี

3.2.3 การหาคำและวิธีการที่ใช้ในสถานการณ์ที่เทียบเคียงกัน หรือสร้างผลทางความ รู้สึกที่ใกล้เคียงกัน

วิธีนี้ควรใช้กับปัญหากลุ่มที่ 3 ผู้แปลจะต้องศึกษาว่า คำหรือส่วนของภาษาที่เป็นปัญหาในบทแปลนั้นใช้ในบริบทใด อ้างอิงถึงอะไร มีความหมายแฝงอะไร และผู้ใช้ต้องการสร้างผลสนองตอบในส่วนของผู้รับสารอย่างไร แล้วจึงหาคำหรือวิธีการทางภาษาที่ใช้ในสถานการณ์เดียวกัน และสร้างผลตอบสนองอย่างเดียวกันมาใช้ ไม่ควรแปลตรงตัว

ตัวอย่าง ของการใช้คำเรียกจาก "ปัญหาในการสอนแปล" ของ "มทนา ดวงรัตน์"

ต้นฉบับ : แดง แดงรู้ไหมว่าผมรักแดงมากที่สุดในโลกนี้

บทแปล : Dang, do you know that I love you more than anything else in the world?

ต้นฉบับ : เด็กขายดอกไม้ "น่า ๆ ช่วยซื้อดอกไม้หน่อยสิ"

บทแปล : A girl selling flowers, "Madam, please buy some flowers."

ตัวอย่าง การใช้คำอุทานโดยการหาคำที่ใช้ในสถานการณ์เดียวกัน และเติมคำอธิบาย เพื่อให้ความรู้สึกที่ตรงกับต้นฉบับ จากบทวิเคราะห์เปรียบเทียบนวนิยายแปลเรื่อง เดียวดาย, โจนลี่ เลดี้ กับ *The Lonely Lady* ของ อรสา ดาวเรืองเลิศรัตน์ (วิทยานิพนธ์)

ต้นฉบับ (Harold Robbins, *the Lonely Lady*)

"It's very important that I locate Mrs. Randall."

"I'm afraid you're out of luck, sir. She got married again about two months ago and she and her husband went of on one of them long world cruises. They won't be back until summer."

"Oh"

"Is there anything else I can do, sir?"

บทแปล (นิดา, เดียวดาย)

"ตายเลย..." มิลส ไทน์ร้องอย่างอ่อนแรง (ข้อความวรรคหลัง ผู้แปลเติมขึ้นเพื่อสื่อบรรยากาศ และความรู้สึกที่มีในต้นฉบับ)

ตัวอย่าง การใช้คำสบด คำ จากการแปล : อาชีพผู้มวลงชน ของ หอมหวล ชื่นจิตร

(1974)

ต้นฉบับ : Drop dead, you chicken shit! (Stiletto)

บทแปล : ไอ้ตาขาว (บุญญรัตน์ แปล)

ต้นฉบับ : "Jim, baby" (จาก *Blazing Saddles*)

บทแปล : "พ่อยอดขมของอ๋ม" (เทศก์ศักดิ์ นิยมเหตุ)

3.2.4 การแปลตรงตัว

ตัวอย่างคำพูดภาษาไทยที่เด็กขายดอกไม้พูดว่า "น่า ๆ ช่วยซื้อดอกไม้หน่อยสิ" ใน 3.2.3 นั้น ผู้แปลอาจแปลตรงตัวว่า "Auntie, auntie, please buy some flowers." และเติมคำอธิบายใส่ไว้เป็นเชิงอรรถว่า นี่เป็นวัฒนธรรมการเรียกขานของไทยเพื่อให้ผู้อ่านจับสรวลคิดว่า เด็กเรียกหน้าตนเองให้ซื้อดอกไม้

การแปลแบบตรงตัวนี้ควรจะทำเมื่อบทแปลนั้นมิได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเสนอข้อมูลหรือสร้างความรู้สึกในส่วนผู้อ่านเท่านั้น แต่มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญกว่าคือ เพื่อแสดงวัฒนธรรมของผู้ใช้ภาษาต้นฉบับให้ผู้อ่านที่อยู่ต่างวัฒนธรรม Newmark (1981) เรียกการแปลแบบนี้ว่า Semantic Translation

ตัวอย่างการแปลข้ามวัฒนธรรมเพื่อจุดมุ่งหมายดังกล่าวนี้ มีอยู่มากมายใน *Interpretative Translations* ของ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช และหนังสือรวมบทแปลชื่อ *สี่เรื่องเอกไทย* ใน SPAN

บทสรุป

เนื่องจากการแปลเป็นการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และภาษาและวัฒนธรรมไม่อาจแยกจากกันได้ นักแปลคงจะต้องพบกับปัญหาในด้านความหมายที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมต่อไป แนวทางที่เสนอไว้ในข้อ 3 นั้นจะช่วยให้ผู้แปลสามารถรับสารส่วนที่เป็นวัฒนธรรมจากต้นฉบับได้ถูกต้อง และสามารถถ่ายทอดสารนั้นเป็นภาษาในฉบับแปลที่ผู้อ่านอ่านเข้าใจ และได้สารทางด้านวัฒนธรรมได้ใกล้เคียงกับที่มีในต้นฉบับให้มากที่สุดแต่มีใช้สารทั้งหมด งานแปลทุกชิ้นย่อมขาดสารบางส่วนของต้นฉบับไป และสารส่วนใหญ่ที่ขาดหายไปนั้นมักจะเป็นสารที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม แต่ถึงกระนั้นการแปลก็ยังคงเป็นการสื่อสารที่จำเป็นและควรทำต่อไป วิธีการทั้งหลายที่เสนอไว้ในบทความนี้อิงอยู่กับหลักใหญ่ที่สำคัญหลักเดียวคือ ผู้แปลรู้ว่างานแปลของตนจะนำไปใช้เพื่ออะไร รู้ข้อดีและข้อด้อยของวิธีการแปลและปรับแต่ละวิธีและตัดสินใจเลือกวิธีที่สนองความมุ่งหมายของบทแปลให้มากที่สุด การแปลต้นฉบับที่ความหมายทางวัฒนธรรมมีน้ำหนักมากเป็นงานยาก มีขั้นตอนที่ต้องทำมาก แต่ไม่ใช่สิ่งที่ทำไม่ได้เสียเลยทีเดียว

หนังสืออ้างอิง

- มทนา ดวงรัตน์, (พ.ศ. 2523) "ปัญหาในการสอนแปล", จากการสอนแปล (พงษ์ศรี เลขะวัฒนะรวบรวม และเรียบเรียง) , จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กทม.
- สัญญาวิ สายบัว (พ.ศ. 2528) หลักการแปล, สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กทม.
- หอมทวล ชื่นจิตร, ผศ., (พ.ศ. 2527), การแปล : อาชีพผู้วางขน, ยูนิแอดโปรดักชั่น, กทม.
- อรสา ถาวรเลิศรัตน์, (พ.ศ. 2530) บทวิเคราะห์เปรียบเทียบนวนิยายแปลเรื่อง "เดียวดาย" และ "โกลนเดี่ยว" กับ "The Lonely Lady", วิทยานิพนธ์, คณะศิลปศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กทม.
- Akagi, Osamu, (1987), "Some Thoughts on My Experiences in Translation," International Workshop on Translation, The Foundation of Social Sciences and Humanities Textbooks Project, Bangkok.
- Newmark, Peter, (1981), Approaches to Translation, pergamon Press,
- Nida, Eugene, (1964), Toward a Science of Translating, Leiden : E.J. Brill,
- Reyburn, William D, (1969, 1970) "Cultural Equivalences and Nonequivalences in Translation," The Bible Translator (VOL. 20. No. 4, VOL, 21 No. 1).

การแปล : กฤษฎิ์ กลัภฏิบัติ และ การแปลอพาวะต๊าน

ปัญญา บริสุทธิ *

คำนำ

การแปลในปัจจุบันจะมีความหมายและความสำคัญมากขึ้นกว่ากาลก่อน กล่าวคือมีการขยายกว้างครอบคลุมกิจการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการ ธุรกิจ ศิลปวัฒนธรรมและการติดต่อสื่อสารระหว่างประเทศเกือบทุกสาขา การแปลเป็นเสมือนสื่อหลักที่มีบทบาทในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ระหว่างชนชาติที่ใช้ภาษาต่างกัน บางครั้งกิจกรรมการแปลอาจมีบทบาทถึงกับเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจนานาชาติซึ่งมีวงเงินจำนวนมหาศาล ตลอดจนจนถึงการทำสนธิสัญญาระหว่างประเทศซึ่งอาจกำหนดผลได้ผลเสียของประเทศชาติในอนาคต แต่เท่าที่ผ่านมาเป็นที่น่าสังเกตว่าคนทั่วไปมักจะเข้าใจว่าการแปลมีฐานะเป็นวิชาการระดับรอง ซึ่งไม่จำเป็นจะต้องศึกษาเล่าเรียนกันเป็นศาสตร์เอกเทศ ความเข้าใจเช่นนี้เป็นการมองข้ามความสำคัญของการแปล ดังนั้นในระยะ 4-5 ปี มานี้ สถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ ของไทยจึงได้เปิดสอนวิชาการแปลในระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต แต่สถาบัน E.S.I.T. ณ. กรุงปารีสได้มีการเรียนการสอนวิชาการแปลในระดับปริญญาเอกมาเป็นเวลานานแล้ว

การจะอธิบายให้เห็นว่าการแปลคืออะไร ทฤษฎีการแปลคืออะไร หลักปฏิบัติหรือขั้นตอนในการแปลมีอะไรบ้าง และการแปลเฉพาะด้านเป็นอย่างไรนั้น ถ้าเขียนโดยละเอียดจริง ๆ แล้วคงจะต้องเป็นตำราเล่มใหญ่มากทีเดียว ดังนั้นในที่นี้จะอธิบายในลักษณะสังเขปตามรูปแบบของบทความเท่านั้น

การแปลคืออะไร

ในสมัยโบราณมีการแปลผลงานวรรณกรรม คัมภีร์ทางศาสนา สนธิสัญญาพงศาวดาร ฯลฯ จากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่ง การแปลดังกล่าวมักจะทำโดยผู้รู้ทางภาษาที่ได้รับการฝึกฝนมาทางภาษาและวรรณคดีเป็นหลัก และอาจจะเป็นด้วยเหตุนี้เองที่ทำให้นักแปลเหล่านั้นให้ความสำคัญเป็นพิเศษกับเรื่องของภาษาจนเกิดเป็นจารีตทางการแปลที่เน้นการถ่ายทอดรูปแบบภาษาต้นฉบับ เช่น คำ โครงสร้างประโยค ลำนวน หรือแม้กระทั่งภาพพจน์ทางวาจา ศิลปะเช่นอุปมาอุปไมย เป็นต้น เกณฑ์ที่ใช้วัดคุณภาพของการแปลจึงเป็นเรื่องของความสามารถในการรักษารูปแบบของภาษาต้นแบบไว้อย่างใกล้เคียงที่สุด กล่าวคือยิ่งผู้แปลสามารถแปล "ตรง" กับต้นฉบับได้มากเท่าไรก็ยิ่งแสดงว่าผู้แปลเป็นนักแปลที่เก่งฉลาดเท่านั้น จารีตดังกล่าวนี้ปรากฏชัดในการแปลคัมภีร์ทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแปลคริสต์ธรรมคัมภีร์จากภาษาโบราณมาเป็นภาษาอังกฤษ ซึ่งมีข้อน่าสังเกตว่านักแปลทุกยุคทุกสมัยจะพยายามเก็บคำและโครงสร้างประโยคจากภาษาโบราณ เช่น ฮีบรู กรีก และละตินไว้ไม่บทแปลภาษาอังกฤษให้ได้มากที่สุด โดยมีเหตุผลว่าต้องการจะรักษาความศักดิ์สิทธิ์ของต้นฉบับไว้ไม่บทแปล ยูจีน ไนคา ได้กล่าวถึงทัศนะที่ผิดพลาดนี้ว่า

* ศาสตราจารย์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ราชบัณฑิตในประเภทวรรณศิลป์

"น่าเสียดายที่มีคนจำนวนหนึ่งตีความภาษาในคัมภีร์ไบเบิลไว้อย่างเลิศจนเกินไป โดยถือว่าภาษาฮีบรูเป็นภาษาเชิงปริศนาของพวกนักเทววิทยาและภาษกรีกก็เป็น "ภาษาลึกลับ" หรือ "สื่อความคิดที่ประเสริฐอันมนุษย์จะพึงสร้างได้" แต่แท้จริงแล้วทั้งภาษกรีกและภาษาฮีบรูต่างก็เป็นเพียง "ภาษา" ซึ่งมีทั้งข้อเด่นและข้อด้อยที่ภาษาธรรมดาทั้งหลายย่อมมีกัน ภาษาโบราณทั้งสองหาใช่ภาษาแห่งสวรรค์หรือพระดำรัสแห่งองค์พระจิตชั้นศักดิ์สิทธิ์ไม่" (1)

จารีตการแปลแบบยึดภาษาต้นฉบับนี้ได้นำไปสู่หลักปฏิบัติในการแปลอย่างหนึ่งที่เรียกกันว่า "การแปลแบบตรงตัว" (literal translation) ซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่จะถ่ายทอดรูปแบบของต้นฉบับในภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่ง วิธีการนี้เมื่อปฏิบัติอย่างสุดโต่งจะกลายเป็นการถอดความหมายของคำจากภาษาหนึ่งเป็นอีกภาษาหนึ่งดังที่เราเรียกกันในด้านของคุณแคลนว่า "การแปลคำต่อคำ" ซึ่งผลจากการแปลแบบนี้ก็คือบทแปลจะใช้ภาษาที่ไม่เป็นธรรมชาติ เช่นที่เรียกว่า "ภาษาที่มีกลิ่นนมเนย" และบางครั้งภาษาที่ใช้ในบทแปลถึงกับเป็นอุปสรรคต่อความเข้าใจเนื้อหาสาระในบทแปลนั้นทีเดียว

อย่างไรก็ตามยังมีหลักปฏิบัติในการแปลอีกแนวหนึ่งซึ่งเรียกว่า "การแปลแบบเรียบเรียง" (free translation) หลักการแปลแนวนี้มีได้ยึดกับความซื่อสัตย์ต่อต้นฉบับเหมือนกับวิธีการแรก หากแต่มุ่งที่จะถ่ายทอดเนื้อหาสาระจากต้นฉบับไปสู่ผู้อ่านบทแปล โดยมีการปรับและเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อเรื่องได้โดยสะดวกเป็นหลัก ดังนั้น เมื่อปฏิบัติตามวิธีนี้อย่างสุดโต่งก็จะได้บทแปลที่แตกต่างจากต้นฉบับอย่างมากจนเกือบจะเป็นคนละเรื่องกัน กล่าวคือการแปลแบบเรียบเรียงจะคล้ายกับการนำเอาเค้าโครงเรื่องจากต้นฉบับมาเขียนเสียใหม่ มีการตัดทอน ตัดแปลง และเพิ่มคำอธิบายตามแนวที่ผู้เรียบเรียงเห็นว่า จะช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องที่ตนเขียนได้อย่างชัดเจน ลักษณะดังกล่าวทำให้มีผู้วิพากษ์วิจารณ์ว่าวิธีการเช่นนี้ไม่น่าจะเรียกว่าเป็นการแปล

เราอาจจะประมวลจากข้อสังเกตข้างต้นได้ว่าการแปลซึ่งในปัจจุบันเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุก ๆ เรื่องอย่างกว้างขวางนั้นเป็นสิ่งที่สร้างปัญหาหลายประการ อาทิเช่น บทแปลใช้ภาษาที่ไม่สื่อความหมายต่อผู้อ่านอย่างเพียงพอจนถึงกับบางครั้งอ่านไม่รู้เรื่องหรือบทแปลคลาดเคลื่อนเพราะสื่อความหมายไม่ตรงกับต้นฉบับ หรือแม้กระทั่งปัญหาระดับพื้นฐานอย่างเช่นการแปลผิด เป็นต้น แนวนอนที่สุสุดสาเหตุของปัญหาในแต่ละกรณีย่อมมีลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับต้นฉบับบ้าง ความรู้ของผู้แปลบ้าง หรือแม้แต่ทักษะทางภาษาของผู้แปลบ้าง กระนั้นก็ตามเราอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่าปัญหาทั้งหมดเกิดจากการที่ความรู้ทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแปลโดยทั่ว ๆ ไปยังก้าวหน้าไปไม่ทันกับพัฒนาการของกิจกรรมการแปลตามทีปฏิบัติกันอยู่ในโลกสมัยใหม่

ทฤษฎีการแปล

ความรู้ทางทฤษฎีการแปลได้เริ่มก่อตัวขึ้นอย่างจริงจังภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 โดยพัฒนาขึ้นเกือบพร้อมกันทั้งในยุโรปและในสหรัฐอเมริกา กล่าวคือในยุโรปนั้นการแปลแบบล่ามทันที (simultaneous interpretation) ได้เริ่มขึ้นในการพิจารณาคดีอาชญากรรมสงครามที่เมืองนูเรมเบิร์กในประเทศเยอรมัน และหลังจากนั้นก็ได้ก้าวหน้าแพร่หลายไปอย่างรวดเร็ว ต่อมาในการประชุมนานาชาติครั้ง

(1) Eugene A. Nida and Charles R. Taber, *The Theory and Practice of Translation*, (Leiden : The Bible Society, 1969), p. 6.

สำคัญ ๆ นักแปลล่ามอาชีพก็มีโอกาสได้ถ่ายทอดแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทางวิชาชีพซึ่งกันและกัน และ
ได้เห็นห้องทำงานในหลักทฤษฎีบางประการอันจะยึดถือเป็นมาตรฐานของวิชาชีพการแปลล่าม หลักทฤษฎี
เหล่านี้เองจะขยายออกมาสู่วงการแปลโดยทั่วไป ส่วนในสหรัฐอเมริกานั้นก็ได้มีการมีนักแปลจำนวนหนึ่งหันมา
ให้ความสนใจกับการตรวจสอบทบทวนแปลพระคัมภีร์ไบเบิลจากภาษาอังกฤษและได้เสนอหาทาง ปรับปรุง
แก้ไขการแปลให้ดียิ่งขึ้น ข้อเสนอต่าง ๆ เหล่านี้ได้พัฒนาขึ้นมาเป็นหลักทฤษฎีที่มีแนวทางสอดคล้องกับ
หลักทฤษฎีซึ่งเกิดขึ้นจากประสบการณ์แปลแบบล่ามในยุโรปเช่นกัน จึงนับได้ว่าศาสตร์แห่งการแปลที่มี
ลักษณะเป็นวิชาการได้ก่อตัวอย่างจริงจังนับจากสิ้นสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา

ในขั้นต้นนี้เราอาจชี้ให้เห็น คำของหลักทฤษฎีการแปลแนวใหม่ โดยอาศัยคำกล่าวของดาณิกา
เซเลสโกวิตซ์ (Danica Seleskovitch) ศาสตราจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านการแปลของสถาบัน E.S.I.T
แห่งกรุงปารีสซึ่งได้ให้คำนิยามการแปลไว้ว่า "สิ่งที่เราแปลนั้นมิใช่ตัวภาษาหากแต่เป็นความหมายซึ่งผู้ส่ง
สารต้องการสื่อไปถึงผู้รับ"⁽¹⁾ คำนิยามดังกล่าวหมายความว่า การแปลคือการถ่ายทอดความหมาย
จากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งให้ได้ตรงกัน ซึ่งเท่ากับว่าผู้แปลต้องพยายามให้ผู้อ่านข้อความแปลเข้าใจ
สิ่งเดียวกันกับผู้อ่านข้อความจากต้นฉบับ

หลักการกว้าง ๆ ดังกล่าวเป็นแนวทางที่ชี้แนะหลักปฏิบัติต่าง ๆ ที่นักแปลควรจะยึดถือ
กล่าวคือในเมื่อการแปลคือการถ่ายทอดความหมาย ดังนั้นกิจกรรมเบื้องต้นที่นักแปลจะต้องกระทำก็คือ
จะต้องเข้าใจความหมายที่มีอยู่ในต้นฉบับอย่างถ่องแท้ ซึ่งความเข้าใจดังกล่าวมิใช่เป็นเพียงการเข้าใจ
ความหมายของคำศัพท์และโครงสร้างประโยคในภาษาต้นฉบับ หากแต่ต้องเข้าใจความหมายที่แท้จริง
ที่ผูกพันอยู่กับเนื้อหา สาระ ภูมิหลังของเรื่อง สถานการณ์ ความหมายแฝง และอารมณ์ที่สอดแทรกอยู่
นั่นคือผู้แปลจะต้องติดตามและรู้สึกตามไปกับเจ้าของต้นฉบับเพื่อที่จะ "จับ" ความหมายของต้นฉบับ
ตามที่อยู่หรือผู้เขียนต้องการจะสื่อออกมาสู่ผู้รับในภาษาต้นฉบับอย่างแท้จริง

ในขั้นต่อไปเมื่อผู้แปลทำความเข้าใจกับต้นฉบับอย่างถ่องแท้แล้วก็จะต้องผ่านไปสู่วิธีกรรมอีก
อย่างหนึ่งซึ่งสำคัญพอ ๆ กับกิจกรรมแรก นั่นคือการนำเอาความหมายทั้งหมดจากต้นฉบับมาถ่ายทอด
ให้เป็นบทแปลในอีกภาษาหนึ่งซึ่งนอกจากจะต้องรักษาความหมายเดิมไว้แล้วยังจำเป็นต้องคำนึงถึงการใช้
ภาษาอย่างเป็นธรรมชาติ และสอดคล้องกับจารีตของภาษานั้น ๆ อย่างแท้จริง ในกรณีที่แปลภาษา
ต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย ผู้แปลจึงจำเป็นต้องมีความชำนาญในการใช้ภาษาไทยได้ดี ต้องรู้จักเลือก
ใช้คำอย่างเหมาะสม ต้องมีความละเอียดในการใช้โครงสร้างประโยคและต้องมีความประณีตพิถีพิถัน
ในการใช้ภาษาเพื่อถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกตามต้นฉบับได้อีกด้วย

ขั้นตอนการแปล

1) การทำความเข้าใจต้นฉบับ (la conceptualisation)

ด้วยเหตุที่การแปลมิใช่การถ่ายทอดภาษาแต่เป็นการถ่ายทอดความหมาย ดังนั้นหน่วยเล็ก
ที่สุดของการแปลจึงมิใช่หน่วยคำหรือแม้แต่หน่วยประโยค แต่เป็นหน่วยระดับ "ประเด็น" ซึ่งหมายถึง
ข้อความจำนวนหนึ่งที่บรรจุข้อโต้แย้งในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ซึ่งทำให้สื่อความหมายใกล้เคียงสมบูรณ์ และทำให้

(1) อ้างตาม Jean Brauns, Comprendre pour Traduire. Perfectionnement linguistique en Francais,
(Paris : La maison du Dictionnaire, 1981), P.5.

องค์ประกอบภายในข้อความต่างก็มีความหมายครบบริบูรณ์ได้ หน่วยที่เป็นประเด็นนี้มีความสั้นยาวไม่แน่นอน อาจจะกินความ 4-5 ประโยคไปจนถึง 1 ย่อหน้า ทั้งนี้ผู้แปลควรพิจารณาเองว่าจะกำหนดขอบเขตของหน่วยแปลแต่ละหน่วยเพียงใด

เมื่อกำหนดหน่วยแปลสัก 4-5 หน่วยได้แล้วก็เริ่มอ่านข้อความในหน่วยแปลที่ 1 อย่างละเอียดถี่ถ้วน โดยมุ่งทำความเข้าใจว่าข้อความดังกล่าวมีลักษณะเป็นประเภทบรรยาย หรือประเภทใช้เหตุผล หรือประเภทมุ่งเน้นอารมณ์ หากเป็นประเภทบรรยายผู้แปลต้องจับให้ได้ว่าบรรยายถึงอะไร มีลักษณะเป็นอย่างไร และเนื้อเรื่องเล่าถึงใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร หากเป็นข้อความประเภทมุ่งเน้นอารมณ์ต้องสามารถรู้ว่าผู้เขียนต้องการโน้มน้าวจิตใจของผู้อ่านให้เกิดความรู้สึกอย่างไร มีการเสียดสียกย่อง หรือประณามอย่างไร นอกจากนี้ยังต้องคำนึงด้วยว่าลักษณะทั้ง 3 ประเภทดังกล่าวอาจปรากฏอยู่ในข้อความเดียวกันในสัดส่วนที่มากน้อยต่างกัน

ในการทำความเข้าใจสิ่งเหล่านี้ ย่อมมีเงื่อนไขเบื้องต้นว่าผู้แปลต้องมีความเข้าใจภาษาของต้นฉบับเป็นอย่างดี ความเข้าใจภาษาในที่นี้มิได้หมายความว่าเข้าใจคำต่าง ๆ ที่มาเรียงต่อกัน หากแต่เข้าใจข้อความที่แท้จริงของประโยค และเข้าใจไปถึงความหมายแฝง ความละเอียดอ่อนของความหมาย (nuances) ตลอดจนถึงสำนวนภาษาในเชิงวาทศิลป์

ความเข้าใจภาษาในต้นฉบับอย่างลึกซึ้งนี้จะต้องควบคู่กันไปกับความเข้าใจเนื้อหาซึ่งก็จำเป็นที่ผู้แปลต้องมีความรู้ทั่วไป หรือที่เรียกว่าความรู้รอบตัวพอสมควร ความรู้รอบตัวหมายถึงการมีความรู้ความเข้าใจพื้นฐานอย่างกว้าง ๆ ในสาขาวิชาต่าง ๆ เช่น วิทยาศาสตร์ กฎหมาย ประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐศาสตร์ ศิลปะ ตลอดจนถึงเหตุการณ์ปัจจุบัน ดังนั้นผู้แปลจึงควรเป็นผู้ที่อ่านมาก เพื่อที่จะทำความเข้าใจกับข้อเขียนประเภทต่าง ๆ และรู้เท่าทันความตั้งใจของผู้เขียนข้อความนั้น ๆ

ความเข้าใจทั้งภาษาและเนื้อหาจะช่วยให้ผู้แปลเข้าใจวิธีคิด จุดมุ่งหมาย ตลอดจนสิ่งที่ละไว้ในฐานที่เข้าใจตามที่ปรากฏในต้นฉบับ ทั้งนี้ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องหรือไม่สมบูรณ์เกี่ยวกับต้นฉบับจะมีผลร้ายแรงต่อการถ่ายทอดความหมายออกมาเป็นภาษาแปล

2) การผละออกจากภาษาต้นฉบับ (la déverbalisation)

จริงอยู่ตัวภาษากับความหมายมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างแนบแน่น แต่ในขั้นตอนซึ่งอยู่ในระหว่างการทำทำความเข้าใจต้นฉบับกับการถ่ายทอดความหมายเป็นภาษาใหม่นั้นเรามีความจำเป็นต้องแยกความหมายออกจากตัวภาษาในต้นฉบับอย่างสิ้นเชิง ซึ่งการกระทำเช่นนี้เรียกว่า "การผละออกจากภาษา"

ด้วยเหตุที่การแปลคือการถ่ายทอดความหมายตามที่ถูกเขียนตั้งใจจากภาษาต้นฉบับไปสู่ภาษาใหม่ ดังนั้นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการเข้าใจความหมายในต้นฉบับจะยังไม่ถึงการถ่ายทอดความหมายนั้นออกมาเป็นภาษาใหม่จึงเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุด และเป็นกิจกรรมเฉพาะของนักแปลเท่านั้น ขั้นตอนดังกล่าวคือการเก็บรักษาเอาแต่ความหมายแท้ ๆ ของต้นฉบับไว้ โดยละทิ้งส่วนที่เป็นภาษาไปโดยสิ้นเชิงเพื่อที่จะเลือกเฉพาะแต่ความหมายไปถ่ายทอดในรูปภาษาใหม่ โดยไม่ให้มีอิทธิพลจากรูปแบบของภาษาเดิมหลงเหลืออยู่เลย จึงเห็นได้ว่าขั้นตอนนี้ค่อนข้างยากลำบากทีเดียว

ความยากลำบากของการผล่ออกจากภาษาต้นฉบับเกิดขึ้นจากธรรมชาติของความเข้าใจในการอ่านของมนุษย์เรา กล่าวคือเมื่อเราเข้าใจข้อความในภาษาใดภาษาหนึ่ง เราจะจำคำบางคำที่สำคัญในด้านความหมาย (mois-clés) ในภาษานั้นเอาไว้โดยไม่รู้ตัว ในขณะที่คำเหล่านั้นมีคุณสมบัติที่จะช่วยให้เราถึงสิ่งที่เราเข้าใจทั้งหมดได้ ความเข้าใจความหมายที่ควบคู่ไปกับการเก็บ คำสำคัญในภาษาเดิมไว้ในสมองโดยอัตโนมัตินี้เป็นอุปสรรคที่สำคัญในการแปล โดยเฉพาะเมื่อเราคำหนึ่งว่าภาษาที่ดูเหมือนมีความหมายตรงกัน ที่จริงแล้วก็แตกต่างกัน ตลอดจนถึงระบบการเรียบเรียงความคิดหรือการจัดประโยคก็แตกต่างกัน

นอกจากนี้ในขั้นตอนของการผล่ออกจากภาษาต้นฉบับยังมีอุปสรรคเป็นพิเศษอันเกี่ยวข้องกับการอ่านภาษาต่างประเทศ นั่นคือการคิดเทียบคำในภาษาแม่กับคำในภาษาต้นฉบับ ซึ่งผู้แปลในระยะฝึกหัดมักกระทำโดยอัตโนมัติ ทั้งนี้เป็นความเคยชินจากวิธีการเรียนภาษาต่างประเทศในระดับต้นที่นิยมเทียบคำในภาษาของตนกับคำในภาษาของตนกับคำในภาษาต่างประเทศอย่างตายตัว แทนที่จะใช้บริบทในประโยคและสถานการณ์เป็นเครื่องช่วย วิธีการเรียนภาษาต่างประเทศเช่นนี้อาจสะดวกในการท่องจำคำศัพท์ภาษาต่างประเทศ แต่ก็มิผลเสียอันร้ายแรงคือทำให้ผู้เรียนหลงเข้าใจไปว่าคำต่างประเทศ 1 คำ จะตรงกับ คำไทย 1 คำเสมอ และคำทั้งสองก็มีความหมายเท่ากันทุกประการอีกด้วย

การเอาชนะอุปสรรคที่ทำให้ผู้แปลไม่อาจผล่ออกจากภาษาต้นฉบับได้อย่างเต็มที่นั้นสามารถกระทำได้ด้วยการฝึกฝนทางเทคนิคอย่างสม่ำเสมอ กล่าวคือในการอ่านข้อเขียนที่เป็นภาษาต่างประเทศทุกครั้ง ไม่ว่าจะฝึกประสงค์เพื่อแปลหรือไม่ก็ตาม ผู้ที่ฝึกเป็นผู้แปลจะต้องใช้สมาธินึกให้เห็นภาพของสิ่งที่เกิดขึ้น เสมือนว่าเนื้อเรื่องในข้อเขียนนั้นเป็นเรื่องจริงที่ปรากฏต่อหน้าต่อตาตนเอง และทำใจของตนให้คล้อยตามไปกับภาพที่เห็นอย่างเต็มที่ เมื่อกระทำเช่นนี้บ่อย ๆ จนเกิดความเคยชิน ผู้ฝึกก็จะสามารถผ่านจากภาษาไปสู่ตัวความหมายที่ผู้แต่งต้องการสื่อได้โดยอัตโนมัติ และจะไม่พะวงอยู่กับคำในภาษาต้นฉบับที่ตนจะต้องแปล

ตามที่ได้กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าต้นฉบับมีบทบาทในการแปลในฐานะเป็นเพียงสื่อสำหรับการทำความเข้าใจความหมายเท่านั้น เมื่อเข้าใจความหมายอย่างครบบริบูรณ์แล้ว เราต้องสลัดอิทธิพลของภาษาต้นฉบับทิ้งไปจนเหลือแต่ความหมายแท้ ๆ ซึ่งเราจะนำไปถ่ายทอดเป็นอีกภาษาหนึ่งในขั้นต่อไป

3) การถ่ายทอดความหมายในอีกภาษาหนึ่ง (la réexpression)

ในขั้นตอนนี้สุดท้าย ของกิจกรรมการแปลนี้เราต้องคำนึงอยู่เสมอว่าการแปลข้อเขียนของผู้อื่นก็เป็นการสื่อสารอย่างหนึ่งที่ไม่แตกต่างไปจากการเขียนบทความหรือหนังสือเล่มหนึ่งด้วยความคิดของตนเอง เพียงแต่ว่าในกรณีของการแปล เรานำเอาความคิดของผู้อื่นมาถ่ายทอดในภาษาใหม่ โดยคงความหมายที่ผู้แต่งต้องการ เพื่อให้ผู้อ่านในภาษาใหม่เข้าใจสิ่งเดียวกันกับที่ผู้อ่านในภาษาเดิมเข้าใจ ดังนั้นเมื่อผู้แปลลงมือเขียนบทแปลของตน จึงต้องลองนึกวาดภาพว่าถ้าผู้แต่งต้นฉบับสามารถใช้ภาษาใหม่เป็นภาษาแม่ของเขาได้ เขาก็จะเขียนข้อความเดียวกันนั้นออกมาอย่างไร หรืออีกนัยหนึ่งก็คือผู้แปลต้องทำเสมือนหนึ่งว่าความคิดของผู้แต่งเป็นของตนเอง แล้วถ่ายทอดความคิดนั้นออกมาเป็นภาษาของตนอย่างเป็นทางการที่สุด

การสื่อความหมายอย่างมีประสิทธิภาพหมายถึงความสามารถในการถ่ายทอดความคิดออกมาด้วยการใช้ภาษาที่ทำให้ผู้อื่นเข้าใจความคิดนั้นได้อย่างเที่ยงตรงและชัดเจน ดังนั้นเมื่อเราดำเนินการแปลมาถึงขั้นตอนของการถ่ายทอดมาเป็นภาษาใหม่ เราจะต้องทวนกลับขั้นตอนของการทำความเข้าใจต้นฉบับ กล่าวคือจากเดิมที่ผู้แปลมีบทบาทเป็นผู้อ่านซึ่งมุ่งทำความเข้าใจกับต้นฉบับ ผู้แปลจะต้องเปลี่ยนบทบาทมาเป็นผู้เขียนซึ่งมุ่งถ่ายทอดสิ่งที่ตนเข้าใจออกมาให้ผู้อื่นเข้าใจตรงกับตน ตามเงื่อนไขนี้ผู้แปลจะต้องบรรยายสิ่งต่าง ๆ หรืออธิบายให้เหตุผลหรือปลุกเร้าอารมณ์ของผู้อ่านให้ได้ผลอย่างเดียวกับที่ผู้แต่งกระทำในภาษาต้นฉบับ แต่ทั้งนี้ผู้แปลจะต้องคำนึงถึงวิธีการใช้ภาษาที่ตั้งยึดถือกันในภาษาของตนโดยมิให้มีร่องรอยของภาษาจากต้นฉบับที่จะขัดกับธรรมชาติของภาษาตนปรากฏอยู่อย่างเด็ดขาด การแปลในลักษณะเช่นนี้จะกระทำได้ดีก็ต่อเมื่อผู้แปลได้ผ่านขั้นตอนการผละออกจากภาษาต้นฉบับมาได้อย่างสมบูรณ์ จนถึงขั้นที่ว่าความคิดที่ผู้แปลเขียนออกมาเป็นภาษาของตนนั้นเป็นความคิดเดียวกับของผู้แต่งก่อนที่เขาจะถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาของเขาในต้นฉบับ

หลักการนี้เองก่อให้เกิดเงื่อนไขในทางปฏิบัติว่าเมื่อผู้แปลลงมือเขียนบทแปลหน่วยใดหน่วยหนึ่งจะต้องไม่หันกลับไปดูต้นฉบับเลยแม้แต่น้อย หากแต่เขียนเอาจากความคิดที่ตรึงไว้ในความทรงจำหลังการผละออกจากภาษาต้นฉบับ ถ้าทำตามเงื่อนไขนี้ผู้แปลจะสามารถถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นภาษาที่เป็นธรรมชาติมากที่สุด แต่ถ้าหากผู้เขียนย้อนกลับไปดูต้นฉบับแม้แต่เพียงนิดเดียวในขณะที่แปลนั้น คำในภาษาต้นฉบับอาจจะกลับมามีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาของผู้แปลและก่อให้เกิดความสับสนขึ้นได้ในที่สุด

เมื่อผู้แปลดำเนินการแปลไปจนจบหน่วยที่ได้กำหนดไว้แล้ว (คือ 1 ประเด็น) จึงจะกลับมาเทียบสำนวนแปลของตนกับต้นฉบับอีกครั้งหนึ่งอย่างรวดเร็วเพื่อค้นหาว่าบทแปลของตนมีรายละเอียดใดที่ขาดหรือเกินไปจากต้นฉบับบ้าง หากมีข้อบกพร่องดังกล่าวก็แก้ไขให้ถูกต้องเสียแต่ในขั้นตอนนี้ เมื่อแก้ไขแล้วก็เริ่มทำการแปลหน่วยต่อ ๆ ไปตามขั้นตอนทั้งสามจนจบสิ้นทั้งต้นฉบับ อนึ่งมีข้อเสนอแนะในทางปฏิบัติที่จะเพิ่มเติมคือหากต้นฉบับมีขนาดเป็นบทความก็อาจแปลตั้งแต่ต้นจนจบรวดเดียวเลยก็ได้ แล้วจึงทำการตรวจสอบใหญ่ในขั้นสุดท้าย แต่ถ้าหากเป็นหนังสือเล่มขนาดใหญ่พอสมควรก็ควรแบ่งการแปลเป็นบท ๆ ไป เมื่อจบบทหนึ่งก็ควรเว้นระยะเพื่อทำการตรวจสอบบทแปลนั้นเสียคราวหนึ่งก่อนแล้วจึงเริ่มแปลบทต่อไป วิธีนี้จะช่วยแบ่งเบาภาระในการตรวจสอบใหญ่ในขั้นสุดท้ายได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างประกอบวิธีปฏิบัติในการแปล

ต้นฉบับ

"L'une des grandes options de la politique extérieure de la France est l'Europe unie, rassemblée dans la communauté qui doit retrouver, dans l'amitié et la coopération, sa place dans le monde."

(France Information, ฉบับที่ 108, หน้า 11)

การทำความเข้าใจต้นฉบับ

เมื่อมันใจแล้วว่าต้นฉบับนี้อยู่ในขีดความสามารถของผู้แปลที่จะทำการแปลได้ ผู้แปลก็เริ่มลงมือแปลโดยปฏิบัติตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่ได้กล่าวมาแล้ว ดังนั้นเราจะเริ่มด้วยการจับความหมาย ที่บริบูรณ์ของต้นฉบับก่อน

เราไม่มีความจำเป็นจะต้องตัดต้นฉบับนี้ออกเป็นหน่วยแปลหลายหน่วยเพราะความยาวของต้นฉบับก็เหมาะสมที่จะถือเป็นหน่วยแปลหนึ่งหน่วย และประเด็นที่อยู่ในต้นฉบับก็อาจถือเป็นประเด็นเดียวได้ ประเด็นดังกล่าวบรรจุเรื่องสำคัญอยู่สองเรื่องคือ

- 1) ประเทศฝรั่งเศสมีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับยุโรปอย่างไร
- 2) นโยบายดังกล่าวมีจุดมุ่งหมายอย่างไรและจะบรรลุผลได้อย่างไร

จะเห็นได้ว่าข้อความในต้นฉบับจะมีลักษณะอยู่สองลักษณะด้วยกันคือ

- 1) ลักษณะบรรยายซึ่งตรงกับเรื่องที่ 1 ข้างบน
- 2) ลักษณะการใช้เหตุผลซึ่งตรงกับเรื่องที่ 2 ข้างบน

คราวนี้พยายามทำความเข้าใจต้นฉบับทีละส่วน

- *la politique extérieure de la France* คำว่า "*politique*" มีความหมายได้สองอย่างคือการเมืองก็ได้หรือนโยบายก็ได้ ดังนั้น วลีที่ยกมานี้จึงหมายถึงนโยบายทางด้านต่างประเทศของฝรั่งเศส

- *les grandes options de la politique extérieure* คำว่า "*option*" ตามพจนานุกรมหมายถึงทางเลือก หรือหัวข้อต่าง ๆ ที่มีให้เลือก ถ้าใช้ในหลักสูตรการศึกษา ก็หมายถึงวิชาเลือก แต่ในที่นี้เราควรพิจารณาว่าความหมายในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกจะเหมาะสมกับบริบทหรือไม่ กล่าวคือถ้าตีความว่า *option* เป็นทางเลือกทางหนึ่งในหลาย ๆ ทางก็ต้องมีสมมุติฐานเบื้องต้นว่าจะไม่เลือกทางนั้นก็ได้

- *l'Europe unie* ในที่นี้มีได้หมายถึงการรวบรวมยุโรปให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวเท่านั้น หากแต่หมายถึง ผลสำเร็จรูปจากการรวบรวมดังกล่าวอีกด้วย วลีนี้จึงถือได้ว่าเป็นชื่อเฉพาะทางการเมืองที่จะใช้เรียกประชาคมทั้งหมดของยุโรปที่รวมเป็นหนึ่งเดียว

- *retrouver sa place dans le monde* การที่จะเข้าใจความหมายของวลีนี้ได้จำเป็นต้องทราบภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของยุโรปบ้างเล็กน้อย ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้เคยมีความปรารถนาอันแรงกล้าในหมู่ผู้นำประเทศและปัญญาชนของยุโรปในอันที่จะจัดตั้งองค์กรกลางที่มีตัวแทนจากประเทศต่าง ๆ ในยุโรปมาร่วมกันบริหารกิจการในระดับทวีป แต่ความปรารถนาดังกล่าวมีอันต้องล้มเลิกไปตลอดคริสต์ศตวรรษที่ 19 เพราะเกิดมีลัทธิชาตินิยมในประเทศต่าง ๆ ขึ้นมาเป็นอุปสรรค จวบจนเข้าสู่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 20 เมื่อยุโรปต้องประสบกับความเสื่อมโทรมอย่างหนักจากสงครามโลกถึงสองครั้งอันเป็นผลจากการแก่งแย่งแข่งขันระหว่างประเทศต่าง ๆ ในยุโรปเอง ความคิดที่จะรวบรวมยุโรปให้เป็นปึกแผ่นเพื่อกลับมาดำรงฐานะเป็นมหาอำนาจของโลกจึงได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่

ความเข้าใจภูมิหลังของเนื้อเรื่องเช่นนี้จึงช่วยให้เราเข้าใจความหมายของวลีข้างต้นอย่างถ่องแท้และมีได้เข้าใจแต่เพียงความหมายที่เกิดจากคำในภาษาเท่านั้น

- l' amitié et la coopération

ในที่นี้เราต้องเข้าใจต่องทั้งว่าเป็น amitié และ coopération ระหว่างใคร และสองสิ่งนี้มีบทบาทสำคัญอย่างไรในการสร้างสรรค์ความเป็นปึกแผ่นให้กับยุโรป

การผล่ออกจากภาษาต้นฉบับ

เมื่อเราทำความเข้าใจกับความหมายทั้งหมดในต้นฉบับแล้ว ก็มาถึงขั้นตอนที่เราจะต้องลิ้มรสชาติของต้นฉบับให้หมด กล่าวคือในความคิดของเราจะต้องเหลือแต่ส่วนที่เป็นความหมายหรือ พุทธอีกอย่างหนึ่งคือเนื้อเรื่องทั้งหมด โดยที่รายละเอียดของเนื้อเรื่องจะต้องไม่ผูกพันอยู่กับคำที่ต้นฉบับใช้ หากแต่เราต้องจินตนาการให้เห็นภาพว่า "ของจริง" ที่ต้นฉบับกล่าวถึงคืออะไร นอกจากนั้นรายละเอียดต่าง ๆ ดังกล่าวจะต้องไม่เกี่ยวพันกันตามไวยากรณ์ในภาษาต้นฉบับ แต่จะต้องเกี่ยวพันกันเองด้วยเหตุผลและผลที่เรียบเรียงกันตามธรรมชาติในความคิดของมนุษย์ นั่นคือเราต้องพยายามค้นหาให้พบว่าผู้เขียนต้นฉบับมีความคิดอย่างไรก่อนที่จะเขาจะถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาฝรั่งเศส ความคิดเดียวกันนั่นเองคือสิ่งที่เราจะนำมาถ่ายทอดออกเป็นภาษาไทย ซึ่งเป็นเอกเทศต่างหากจากภาษาฝรั่งเศสโดยสิ้นเชิง

เราอาจสรุปความคิดที่ผู้เขียนต้นฉบับตั้งใจสื่อได้ว่า ประเทศฝรั่งเศสมีความปรารถนาที่จะร่วมสร้างรัฐยุโรปให้เป็นปึกแผ่น ซึ่งถ้ากระทำสำเร็จก็จะช่วยให้ยุโรปกลับมาเป็นมหาอำนาจของโลกได้อีก ครึ่งหนึ่ง ทั้งนี้ต้องอาศัยมิตรภาพและความร่วมมือระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือ

การถ่ายทอดความหมายเป็นภาษาไทย

ในขั้นนี้เราจะต้องนำเอาความคิดของผู้เขียนมาถ่ายทอดเป็นภาษาไทยให้อ่านที่เป็นคนไทย ได้รับความหมายเดียวกันกับผู้อ่านต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสรับรู้ ในการนี้เราจำเป็นต้องคำนึงถึงเงื่อนไขภายนอกบางประการที่จะมีส่วนมากำหนดแนวการใช้ภาษาของเราเอง กล่าวคือข้อความในต้นฉบับปรากฏอยู่ในเอกสารแสดงข่าวของกระทรวงการต่างประเทศฝรั่งเศส เอกสารดังกล่าวมีลักษณะโฆษณาประชาสัมพันธ์ชื่อเสียงเกียรติคุณของประเทศฝรั่งเศส ซึ่งเผยแพร่ออกไปยังประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ดังนั้นข้อความภาษาไทยจึงควรมีแนวการใช้ภาษาแบบทางการที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ด้วย

ในที่นี้ใครจะเสนอบททดลองแปลไว้ดังนี้ "นโยบายต่างประเทศที่สำคัญประการหนึ่งของฝรั่งเศสคือการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของยุโรปในรูปของประชาคม ซึ่งจะต้องอาศัยมิตรภาพและการร่วมแรงร่วมใจของประเทศสมาชิกในอันที่จะฟื้นฟูฐานะของยุโรปให้กลับมามีความสำคัญระดับโลกดังเดิม"

การแปลเฉพาะด้าน

"การแปลเฉพาะด้าน" หมายถึงการแปลข้อเขียนที่มีเนื้อหาและการใช้ภาษาซึ่งมีลักษณะผูกพันอยู่กับสาขาวิชาเฉพาะต่าง ๆ เช่น เศรษฐกิจ วิทยาศาสตร์ วรรณคดี กฎหมาย และการเมือง เป็นต้น ในการแปลเอกสารเฉพาะด้านนี้ผู้แปลจำเป็นต้องมีความรู้พื้นฐานในเนื้อหาสาระและภาษาเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น ๆ พอสมควร

ตัวอย่างการแปลเฉพาะด้านทางวิทยาศาสตร์การแพทย์

ต้นฉบับ "Diabetes : An End to Shots ?

Millions of diabetics owe their lives to regular insulin injections. But they still risk many of the major complications of diabetes-kindney failure, heart attacks, blindness and neurological disorders, including impotence. That's because the shots they must give themselves periodically during the day don't match the finely tuned way the normal pancreas secretes the hormone at just the times it is needed to metabolize carbohydrates. But after years of animal research, investigators have now begun human tests of a treatment that might eventually replace the injections. The new procedure is a surgical one in which insulin-secreting cells of the pancreas, taken from human cadavers, are permanently implanted in the diabetic's body."

(Matt Clark with Deborah Witherspoon, Newsweek, July 8, 1985 p.51.)

บทแปล

"คนเป็นโรคเบาหวานอาจไม่ต้องฉีดยาอีกแล้ว มีผู้ป่วยเป็นโรคเบาหวานจำนวนนับล้านต้องรักษาตัวด้วยการฉีดอินซูลินเป็นประจำ แต่การฉีดอินซูลินอาจก่อให้เกิดอาการแทรกซ้อนหลายอย่าง เช่น ไตวาย โรคหัวใจ นิ่วในตาพิการ ความผิดปกติทางประสาท และสมรรถภาพทางเพศเสื่อมลง เป็นต้น อาการเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะจังหวะของการฉีดอินซูลินในแต่ละวันคลาดเคลื่อนไปจากจังหวะที่ตับอ่อนของคนปกติจะขับฮอร์โมนออกมาเผาผลาญแป้งและน้ำตาลตามความต้องการของร่างกาย แต่เดี๋ยวนี้ได้มีผู้เริ่มทดลองวิธีการรักษาแบบใหม่ ซึ่งได้ทดลองกับสัตว์มาหลายปีแล้ว และถ้านำมาใช้กับคนได้ผลก็ไม่จำเป็นจะต้องฉีดอินซูลินอีกต่อไป วิธีดังกล่าวก็คือการผ่าตัดเอากลุ่มเซลล์ที่ผลิตอินซูลินจากร่างกายของผู้ที่เพิ่งเสียชีวิตมาปลูกแทนกลุ่มเซลล์เดิมในตัวผู้ป่วย"

วิเคราะห์

ต้นฉบับที่นำมาแปลนี้เป็นข่าวสารทางด้านการแพทย์ซึ่งมีศัพท์สำนวนเกี่ยวกับการบำบัดรักษาโรคเบาหวาน ซึ่งผู้แปลจะต้องทราบและทำความเข้าใจ เช่นการฉีดอินซูลิน และชื่อเรียกอาการแทรกซ้อนต่าง ๆ นอกจากนี้ผู้แปลยังควรทราบถึงอาการและสมุฏฐานของโรคดังกล่าวเพื่อทำความเข้าใจว่าการฉีดอินซูลินมีวัตถุประสงค์อย่างไร และอาการแทรกซ้อนต่าง ๆ เกิดขึ้นจากสาเหตุใด ถ้าขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องนี้จะทำให้การแปลช่วงที่กล่าวไว้ว่า *"the shots they must give themselves...to metabolize carbohydrates"* เป็นสิ่งที่ทำได้ยาก และอาจผิดพลาดคลาดเคลื่อนได้ หากสังเกตเปรียบเทียบต้นฉบับกับบทแปลตรงช่วงดังกล่าวจะเห็นว่าข้อความในบทแปลมุ่งที่จะถ่ายทอดความหมายให้ตรงเป็นหลัก จึงต้องผละออกจากภาษาต้นฉบับอย่างมาก และความหมายบางตอนที่แฝงเป็นนัยไว้ใน

ต้นฉบับก็จะต้องถ่ายถอดออกมาอย่างชัดเจน โดยการเพิ่มด้วยคำจำนวนลงไปภาษาไทย เช่นตอนที่กล่าวถึง "ตับอ่อนของคนปกติ" เราได้ใช้วิธีการเดียวกันกับการแปลในตอนท้ายที่กล่าวถึง "human cadavers" ซึ่งในต้นฉบับแฝงความหมายเป็นนัยที่ในภาษาไทยจะต้องบอกอย่างชัดเจนว่า "ร่างกายของผู้ซึ่งเพิ่งเสียชีวิต"

ความรู้เกี่ยวกับภาษาเฉพาะทางด้านการแพทย์ที่ใช้กันในภาษาไทยก็เป็นสิ่งจำเป็นเช่นกัน อาทิเช่น คำว่า "อาการแทรกซ้อน" ก็เป็นคำที่ใช้เรียกสิ่งเดียวกับ "complication" ในภาษาอังกฤษซึ่งในที่นี้เป็นศัพท์เทคนิคทำนองเดียวกับคำว่า "ปลุก" ในตอนท้ายซึ่งเป็นศัพท์เทคนิคทางการแพทย์ ถ้าผู้แปลไม่มีความรู้เกี่ยวกับภาษาเทคนิคเหล่านี้ในภาษาไทยก็ต้องค้นหาอ่านจากนิตยสารทางการแพทย์หรือหนังสือตำราเพื่อให้เคยชินพอสมควรจึงจะสามารถถ่ายถอดข้อความที่ตนเข้าใจออกมาเป็นภาษาไทยที่เป็นธรรมชาติได้เท่ากับภาษาในต้นฉบับ

สรุป

จริงอยู่ "ความเก่งภาษา" เป็นคุณสมบัติเบื้องต้นของนักแปล เพราะกิจกรรมแปลต้องเกี่ยวข้องกับภาษาอย่างน้อยถึงสองภาษา นักแปลจึงต้องมีความเข้าใจในภาษาต่างประเทศอย่างลึกซึ้งในฐานะที่เป็นสื่อความหมายจากต้นฉบับ ความเข้าใจแบบ "อ่านเอาเรื่อง" เท่านั้นยังไม่พอ นักแปลจะต้องเข้าใจถึงความหมายแฝง การใช้วาทศิลป์ กระแสความคิดและอารมณ์ความรู้สึกของผู้เขียนที่มีอยู่ในต้นฉบับ นอกจากนี้นักแปลจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับพื้นฐานวิถีคิด และวัฒนธรรมของสังคมของผู้ใช้ภาษานั้น ๆ อีกด้วย อย่างไรก็ตามความสามารถทางภาษาต่างประเทศของนักแปลนั้นจะเน้นที่ความเข้าใจเป็นสำคัญ ดังที่ การ์ลา เดซง (Karla DéJean) ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการแปลคนหนึ่งของสถาบัน E.S.I.T. ได้กล่าวไว้ว่า "นักแปลและผู้ฝึกแปลไม่จำเป็นต้องใช้ภาษาต่างประเทศได้อย่างคล่องแคล่ว แม้จะออกเสียงภาษานั้นไม่ดีหรือสื่อสารในภาษานั้นอย่างติดขัดอยู่บ้างก็ไม่เป็นไร"⁽¹⁾

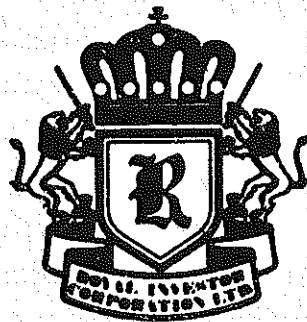
ถ้าแม้ว่าความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศจะไม่ใช่สิ่งสำคัญนักแต่ความสามารถในการใช้ภาษาแม่ นั่นคือว่าสำคัญที่สุด เรามักจะสังเกตเห็นอยู่เสมอว่าผู้แปลบางคนมักจะมุ่งใช้สมาธิไปสู่ความเข้าใจภาษาต่างประเทศมากจนเกินไป และละเลยความสำคัญในการใช้ภาษาแม่ ผลก็คือการใช้ภาษาในบทแปลขาดความเที่ยงตรงและความสละสลวย

กล่าวโดยสรุปแล้วนักแปลที่ดีนั้นจะต้องพยายามทำความเข้าใจ "สาร" ของผู้อื่นอย่างละเอียดถี่ถ้วนจนถึงขั้นที่ว่าสารนั้นกลายมาเป็นความคิดความรู้สึกของตนเอง ต่อจากนั้นจะต้องถ่ายถอดสารดังกล่าวออกมาใหม่ให้ผู้อื่นเข้าใจในอีกภาษาหนึ่ง ดังนั้นจะเห็นว่าในขั้นตอนแรกนักแปลจะต้องใช้คุณสมบัติของนักอ่านผู้มีสมาธิสูง และในขั้นตอนหลังจะต้องใช้คุณสมบัติของนักเขียนผู้เก่งกาจ การที่จะให้คุณสมบัติทั้งสองอย่างดังกล่าวมารวมอยู่ในตัวคน ๆ เดียวกันอาจเป็นเรื่องยาก แต่ถ้านักแปลหมั่นฝึกฝนทักษะทางด้านนี้อย่างสม่ำเสมอก็จะสามารถใช้คุณสมบัติทั้งสองอย่างได้โดยอัตโนมัติ

(1) จาก Karla DéJean, Translation versus interpretation, paper delivered at Chulalongkorn University, Bangkok, 4th March 1986, p.9.

บรรณานุกรม

- BRAUNS, Jean. Comprendre pour traduire. Perfectionnement Linguistique en Français. Paris: La Maison du DICTIONNAIRE, 1981.
- DEJEAN, Karla. Translation versus interpretation., paper delivered at Chulalongkorn University, Bangkok, 4th March 1986.
- LEDERER, Marianne. La Traduction Simultanée. Paris: Lettres Modernes Minard. 1981.
- MAILLOT, Jean. La Traduction Scientifique et Technique. (2 ème édition) Paris. Technique et Documentatiion, 1981.
- NEWMARK, Peter. Approaches to Translation. Exeter: A. Wheaton & Co. Ltd., 1981.
- NIDA, Eugene A. Toward a Science of Translating. Leiden: E.J. Brill, 1964.
- NIDA, Eugene A., and TABER, Charles R. The Theory and Practice of Translation. Leiden: The Bible Society, 1969.
- SELESKOVITCH, Danica et LEDERER Marianne. Interpréter pour Traduire. Paris: Didier Erudition, 1984.

บริษัท รอยัลอินเวสท์เตอร์ คอร์ปอเรชั่น จำกัด
ROYAL INVESTOR CORPORATION LIMITED.

Sinthorn Bldg. 4th Flr. 132 Wireless Rd. Bangkok 10500
Tel. 2500210-3, 2520215 ext, 400-404
Tly. 84055 ROYAL TH

"พจนัฎเผล"

ระหว่างวันที่ 27-29 ธันวาคม 2531 ภาควิชาภาษาฝรั่งเศส คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้จัดสัมมนาว่าด้วยการแปล ในกาครั้งนี้ได้เชิญนักแปลที่มีชื่อเสียง 3 ท่าน คือ คุณมนัฎษา ษณะภูมิ คุณเทศก์กัฏดี นิยมเหตุ และคุณมุสดี นาวาวิจิตร โดยมี ผศ.ดร.จิระพรรษั บุญยเกียรติ เป็นผู้ดำเนินการอภิปราย มีประเด็นที่น่าสนใจพอสรุปได้ดังนี้*

- ลักษณะของตลาดหนังสือและรสนิยมการอ่านของคนไทย -

คุณมนัฎษา : ได้แปลหนังสือของอังกฤษ อเมริกา และฝรั่งเศส สำหรับเรื่องของฝรั่งเศสชอบนักเขียน George Simmenon ที่เขียนเรื่องเกี่ยวกับการสืบสวนของสาววัตร Maigret มาก เพราะทำให้เข้าใจอารมณ์เกิดความรู้สึกร่วม แต่เมื่อแปลแล้วไม่ประสบความสำเร็จ ในการขาย ทั้งนี้เพราะคนไทยไม่คุ้นเคยกับชื่อตัวละครคนและสถานที่ของฝรั่งเศส เป็นปัญหาที่แก้ไม่ได้ อีกทั้งสไตล์การดำเนินเรื่องและบทพูดของฝรั่งเศสคนไทย รู้สึกว่า รุ่มง่ามและบทพรรณนามากด้วย ตลาดเมืองไทยชอบเรื่องที่ไม่เร็วมีบทสนทนา มาก ไม่ชอบบรรยาย ดังนั้นไม่ว่าเรื่องของฝรั่งเศสจะมีพล็อตเรื่องดีอย่างไรก็ขายไม่ดี ผู้ ของอเมริกาไม่ไดัเพราะดำเนินเรื่องเร็ว มีบทกรั้วบ ๆ แวม ๆ มาก ซึ่งคนอ่านรู้สึก ตื่นเต้นดี หนังสือของอังกฤษสุภาพ ภาษาโบราณกว่า มีอารมณ์ขันเล็ก ๆ แบบอังกฤษ ซึ่งถ่ายถอดลำบาก อาจจะทำตกผิดถ้าคนไม่เข้าใจ สำหรับผู้ที่จะคิดแปลหนังสือขาย ควรจะแปลเรื่องสั้นรวมเล่มมากกว่าเรื่องยาวในขณะนี้ โดยเฉพาะ "เหตุเกิด กลาง แสงดาว" ที่แปลนั้นขายดีติดอันดับ 1 ภายในลัปดาห์เศษ ๆ

คุณมุสดี : เปรียบเทียบการแปลว่าเหมือนกับต่อภาพปริศนาที่ยาก เพราะมีหลายพันชิ้น ทำให้สับสน และทุกข์เพราะต้องหาค่าที่เหมาะสม พอหาได้แล้วก็มีความสุข งานแปลจึงเป็นงาน ทำทาย จากนิสัยที่ชอบอ่านหนังสือมีส่วนช่วยในการแปลมาก เพราะทำให้รู้จักภาษา แมดี รู้จักที่จะเลือกใช้สำนวน ถ้อยคำ คนที่แปลภาษาต่างประเทศเป็นภาษาไทยโดย ดิดสำนวนภาษาต่างประเทศ แสดงว่าภาษาไทยอ่อน การที่คุณมุสดีมีประสบการณ์ ทำงานวิทยุภาคภาษาไทยของ เอ็น เอช เค ลักษณะของรายการที่ทำอยู่ตอนนั้น เหมือนกับรายการ คุณภาพชีวิต ของคุณลัฏคาวลัฎย์ วงศ์ศรีวงศ์ โดยทำหน้าที่ทั้งแปล และประกาศ วิธีหนึ่งที่ใช้คือ แปลด้วยหู คือ แปลแล้วอ่านออกเสียงดูว่ารื่นหรือไม่ ในช่วงปี 2527-29 แปลหนังสือเรื่อง "4 ปี นรกในเขมร" เป็นเรื่องของผู้หญิงที่สามี ชาวกำพูชามีตำแหน่งหน้าที่สูงระดับอุปทูต ชีวิตเปลี่ยนแปลงไปหลังจากผู้นำเขมรคือ พลพตเข้าปกครอง สนใจที่จะแปลเรื่องนี้ เพราะนึกถึงชีวิตคนเราที่เปลี่ยนแปลงไปได้

* ดำเนินการถอดเทปและเรียบเรียงโดย อาจารย์ นุชนาฎ หาญคำรังกุล อาจารย์วิศราชาธิวาส

ถึงขนาดนั้น และคิดว่าน่าสนใจเพราะเป็นเรื่องการเมืองของประเทศเพื่อนบ้าน อีกเล่มหนึ่งที่แปล คือ *หมี่ไฟนรก* เป็นเรื่องของชาวกัมพูชา ที่ต้องการอพยพออกจากประเทศ โดยมีไทยเป็นจุดหมาย แต่ต้องถูกทหารไทย ผลักดันกลับไป (ทั้งนี้เนื่องจากความจำเป็นของฝ่ายไทย) ข้อความบางช่วงต้องเซ็นเซอร์ หรือ ถ้าไม่เซ็นเซอร์ก็ต้องพยายามแปลโดยใช้คำพูดที่นุ่มนวลที่สุด วรรณกรรมอีกประเภทหนึ่งที่แปลคือวรรณกรรมเขาวงกตลงพิมพ์ในนิตยสารที่บรรณาธิการของแต่ละภาษาทางด้านฉบับเดียวกับเรื่องที่แปลเลย

- การเป็นนักแปล วรรณคดีคุณสมบัติอะไร

คุณสมบัติ : ต้องรู้สำนวนภาษาที่จะแปล ใช้พจนานุกรมมาก ๆ หรือถามเจ้าของภาษาผู้รู้ การแปลตรงตัวจำเป็นในบางกรณีเช่นเซ็นสัญญา

คุณสมบัติ : ผู้แปลต้องเก็บความได้หมด รู้จักเก็บภาพรวม จับโทนสีของเรื่อง เนื่องจากต้องทำงานหลาย ๆ ด้าน ต้องจูงใจตนเองให้ทำงานโดยใช้ สมนุค ดินสอสวย ๆ

- หลักการหรือวิธีการแปล

คุณทศภักดี : เคยทำงานหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษ ต้องแปลข่าวในฐานะลูกจ้าง จึงไม่มีสิทธิที่จะแปลเรื่องที่ชอบ ตรงข้ามกับแปลวรรณกรรมซึ่งง่ายและทำหายที่สุด เปิดโอกาสให้แสดงความสามารถเฉพาะตน มีหลักการแปลคือ ต้องให้คนชอบ ให้ผู้อ่านเกิดความรู้สึกว่าสิ่งที่น่าสนใจไม่ใช่เรื่องแปล ไม่ใช่ว่าอ่านแล้วสามารถคิดได้เลยว่าโครงสร้างของต้นฉบับเดิมเป็นอย่างไร ให้ผู้อ่านงงว่าแปลอย่างนี้ได้ได้อย่างไร โดยปกติไม่ได้แปลอย่างเดียว แต่ตัดแปลง ต่อเติม ตัดทอนด้วย เช่นเมื่อพูดถึงคนที่มีความรู้สึกเหมือนเดินอยู่บนแผ่นน้ำแข็งบาง ๆ ก็ตัดแปลงให้เป็นว่า เหมือนกับถูกธรณีสูบ ตัดทอนในกรณีที่เรื่องเยิ่นเย้อที่จะทำให้ผู้อ่านเบื่อ รวมทั้งบทไป ต่อเติมในกรณีที่แปลแล้วไม่สะใจ

คุณสมบัติ : การแปลเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ ศิลป์เป็นเรื่องของแต่ละบุคคล คือผู้แปลต้องเข้าใจ และรู้ซึ่งว่าผู้เขียนต้องการแสดงอะไร คิด รู้สึกอย่างไร ส่วนศาสตร์คือ

1. ผู้แปลต้องมีความรู้พอสมควรทั้ง 2 ภาษา ถ้าไม่รู้มากพอ ต้องถามผู้รู้ หรือเจ้าของภาษา ไม่แนะนำให้อ่านหอดตัวอักษรลงไป ไม่ว่าจะเป็นชื่อเฉพาะก็ตาม
2. มีความรู้ในภูมิหลังของเรื่องที่จะแปล มิฉะนั้นจะทำให้หนังสือเสื่อมคุณค่าลง ทั้งนี้ตัวผู้แปลเองจะเป็นผู้ที่ตอบตัวเองได้
3. มีความรู้ในศัพท์เฉพาะ ซึ่งเป็นปัญหามาก บางครั้งการตีความเฉพาะทำให้การแปลทั้งเรื่องไม่ประสบความสำเร็จ ศัพท์เฉพาะเรื่องที่ยากมากคือเรื่องตำรวจ-ผู้ร้าย ทั้งนี้เนื่องจากระบบการพิจารณาคดีของแต่ละประเทศไม่เหมือนกัน บางแห่งคณะลูกขุนเป็นผู้พิจารณาคดี ผู้พิพากษาเป็นเพียงผู้อ่านคำพิพากษา นอกจากนี้ศัพท์เฉพาะเกี่ยวกับการพนัน เรือ เหล่านี้ผู้แปลต้องศึกษาให้ดี

- การใช้ ถ้อยคำในการแปล

คุณทศภักดี : การเลือกใช้ถ้อยคำขึ้นอยู่กับบรรยากาศของเรื่องเดิม ความเคยชิน และความพอใจของผู้แปล

คุณบุสดี : เลือกเรื่องที่จะใช้ถ้อยคำสุภาพ สบายใจที่ได้แปลภาษาญี่ปุ่นใช้สรรพนาม "ผม" "คุณ" ทั้งนี้เพราะต้องการปลุกฝังให้เด็กพูดเพราะ ในกรณีวรรณกรรมฝรั่งเศสต้นศตวรรษที่ 20 เรื่องเกี่ยวกับลูกชวานาที่มีพ่อแม่มาก ส่วนในเรื่องที่มีผู้กล่าวว่าอาจจะทำลายสถาบันพ่อแม่ นั้น คงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะใช้สรรพนาม "เอ็ง" "ข้า" แต่คงไม่ใช่ถึง "กู" "มึง" เพราะไม่เหมาะสมในหนังสือ ยกเว้นในกรณีที่เลี่ยงไม่ได้จริง ๆ

- การตัดทอนข้อความของต้นฉบับเป็นสิ่งจำเป็นในบางกรณี

คุณบุสดี : เรื่องของททาวไทยเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนมาก ต้องตัดทิ้ง หรืออาจจะแปลโดยใช้คำที่นุ่มลง ไม่ใช่ว่าททาวอ่านแล้วเกลียดคนแปลหรือคนเขียน สำหรับเรื่องของเด็กหญิงนอนจิ้งซึ่งอาศัยอยู่กับพ่อ วันหนึ่งออกไปผจญภัยข้างนอก ตอนจบชีวิตมีความสุขเหมือนเดิม ตัวพ่อชอบรับประทานเห็ดหอม ซึ่งก็ไปเก็บมาวางไฟแก้มเหล้า ในภาพพจน์ของคนไทย แก้มเหล้าให้ความรู้สึกว้า พ่อเมาหย่าเป แต่ญี่ปุ่นหมายถึงเหล้า 2-3 แก้วก่อนอาหารที่ดื่มเพื่อเจริญอาหารเท่านั้น ฉะนั้นจึงไม่เป็นปัญหาอะไรสำหรับเด็กญี่ปุ่น แต่หากจะถ่ายถอดเหมือนต้นฉบับ จะทำให้เกิดความเข้าใจผิด จึงต้องตัดคำว่า "แก้มเหล้า" เหลือเพียงทานเห็ดเฉย ๆ

- ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรม เป็นปัญหาที่สำคัญมากที่สุดในประการหนึ่งของการแปล

- คุณบุสดี :** จะทำงานแปลให้ดีที่สุด ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการคือ
1. เลือกเรื่องที่ดีในทุกแง่
  2. เลือกใช้ถ้อยคำ เช่น หนังสือเด็ก จะไม่ใช่ถ้อยคำหยาบคาย โชคดีที่หนังสือญี่ปุ่นไม่มีคำคำ คำคำที่เจ็บที่สุด คือ "แม่เอ็งสะตือจูน" ไม่ใช่เอ็งถึงบรรพบุรุษอย่างประเทศอื่น ๆ ในเอเชีย
  3. วัฒนธรรมนิยมประเพณีของชาตินั้น ๆ

จากคำว่า แม่เอ็งสะตือจูน แสดงให้เห็นวัฒนธรรมญี่ปุ่น เบื้องหลังของคำนี้ ก็เพราะคนญี่ปุ่นมีการอาบน้ำร่วมกันในที่สาธารณะ ซักบกรร่งทั้งหลายจึงเห็นกันได้ ในตอนนี้

คุณนันทยา : โดยปกติเป็นคนชอบอ่านเรื่องเกี่ยวกับญี่ปุ่น แต่แปลไม่ได้และไม่เคยแปล เพราะไม่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมญี่ปุ่น ฉะนั้นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการแปล คือต้องรู้เบื้องหลังของเรื่องที่จะแปล เช่น ญี่ปุ่นเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมยาวนาน หนังสืออ่านเล่นหรือวรรณคดีญี่ปุ่น จึงมีวัฒนธรรมสอดแทรกอยู่เสมอ ถ้าฝืนแปลก็เท่ากับขายความขี้เท่อเปล่า ๆ

คุณทัศนีย์ : ความแตกต่างของวัฒนธรรมจะใส่จุดโน้ตท้ายเล่มเสมอ ไม่สามารถใส่ลงไปเล่มได้ เพราะจะทำให้เสียอรรถรส

- อ. สุตา ภัคษา ผู้เข้าร่วมสัมมนา ถามว่า การแปลคำศัพท์ภาษาต่างประเทศในวัฒนธรรมหนึ่งมาเป็นภาษาไทยต้องใช้สำนวนไทยเพื่อให้เข้ากับบรรยากาศของเรื่อง เช่น เหล้าอู๋น เมื่อแปลแล้ว ในทัศนะของคุณทัศนีย์ ไวน์ในชนบท จะกลายเป็น น้ำตาลเมา หรือเหล้าโรงได้หรือไม่

คุณทัศนีย์ : จะคิดแปลง หรือพอใจที่จะเปลี่ยน ก็ไม่เสียหายอะไร ขึ้นอยู่กับบรรยากาศของเรื่อง และความกล้าของนักแปล

- ท้ายสุด อ. นพพร วิทยากรในการสัมมนาท่านหนึ่งได้สรุปหัวข้อการแปลอย่างครอบคลุมทุกประเด็น

อ. นพพร : ในความแตกต่างของวัฒนธรรม มีหลักการร่วม ๆ ว่า อะไรที่สำคัญ อะไรไม่สำคัญ อะไรมาก่อนหลังในกรณีที่ตัวละครคนเดินเข้ามาในห้อง อากาศหนาว เข้ามาดื่มไวน์ จะ อู๋นหรือไม่อู๋นไม่สำคัญประเด็นหลักอยู่ที่ว่า มีการดื่มที่มีอัลกอฮอล์ จะเป็นเหล้าที่ เรียกว่าอะไร หรือเหล้าแฉะ ๆ ก็ได้ ความจริงฝรั่งก็มีเหล้าโรงเหมือนกัน ปัญหา สำคัญคือ ถ้าส่วนประกอบทางวัฒนธรรมมีความสำคัญในห้องเรื่อง เพราะเป็น สัญลักษณ์หรือ อะไรก็ตามแต่ จะไปบิดเบือนตรงนี้มีไม่ได้ เพราะจะทำให้เสียไปทั้งเรื่อง นักแปลคงต้อง ชั่ง ตวง วัด และใส่ลงไปเลย ทฤษฎีเป็นแนวทางกว้าง ๆ ที่ชี้ว่า อะไร ควรทำ ไม่ควรทำ เช่น การถ่ายภาษาคือสิ่งที่ไม่ควรทำ เพราะเป็นไปไม่ได้ที่จะถ่าย ภาษาออกมาทีละคำแล้วมาเรียงให้เป็นไวยากรณ์ไทย ฉะนั้นที่เหลืออีก 2 ทาง คือ การแปล และการคัดแปลง ซึ่งต้องอยู่ในดุลยพินิจของผู้แปลเอง

อภินิทัศน์อาหาร

IATA COFFEESHOP & RESTAURANT

PATA COFFEESHOP & RESTAURANT

อาหารจีนระดับคลาสสิก

รสชาติที่ชวนลิ้มลอง

สยามสแควว ซอย 4 และซอย 3 โทร. 252-6514, 252-8800, 252-0236

การวิเคราะห์ประโยคขอร้อง คำสั่งที่เป็น voix active และ voix passive กรณี je vous prie/Vous êtes prié

สุรกี ฐโงปการ *

1 บทนำ : การวิเคราะห์ตามแบบไวยากรณ์โครงสร้าง

ประโยค 2 ประโยค ต่อไปนี้

1. Je vous prie de rendre tous les livres lundi prochain.

2. Vous êtes priés de rendre tous les livres lundi prochain.

หากพิจารณาตามตัวอักษร ก็คงจะบอกได้ว่า แปลเหมือนกัน เพราะทั้ง 2 ประโยคมีส่วนต่าง ๆ เหมือนกันหมด กล่าวคือ มี je (ตัวผู้พูด) เป็นผู้กระทำกริยา กริยาคือ verbe prier ผู้รับการกระทำของกริยา prier คือ ผู้ฟัง หรือ vous และเนื้อหาส่วนที่เหลือของประโยค คือ rendre tous les livres lundi prochain ผิดแต่ตรงที่ ประโยคแรก เป็น voix active และ ประโยคที่ 2 เป็น voix passive

นักไวยากรณ์ปรัวรรตก็ถือว่า 2 ประโยคนี้มีความหมายเดียวกัน เพราะประโยคที่เป็น voix passive จะมีโครงสร้างลึก (structure profonde) เช่นเดียวกับประโยคที่เป็น voix active ดังตัวอย่างต่อไปนี้

Le chien du voisin a mordu mon lapin hier. และ Mon lapin a été mordu hier par le chien du voisin. สรุปแล้วทั้ง 2 ประโยคนี้ ไม่ว่าจะพูดอย่างไร "กระต่ายของฉันก็ถูกสุนัขของเพื่อนบ้านกัด" อยู่ดี ไม่มีทางเป็นอื่นไปได้ นั่นคือมี Le chien du voisin เป็นกระทำกริยา กริยาคือ mordre ผู้รับกริยาโดยตรง คือ mon lapin โดยมีตัวบอกกาลเวลา คือ hier

เมื่อย้อนกลับมาที่ประโยคที่ขึ้นต้นด้วย Je vous prie และ Vous êtes prié ทั้ง 2 ประโยคนี้มีความหมายเหมือนกันจริงหรือ และข้อสำคัญ 2 ประโยคนี้ใช้แทนกันเพื่อสื่อความหมายเดียวกันได้หรือไม่ในภาษาฝรั่งเศส

2 ปัญหา

ดูตามประโยคแล้ว « Je vous prie de rendre tous les livres lundi prochain. » เป็นประโยคที่ผู้พูด พูดออกมาเพื่อขอร้องผู้ฟัง ด้วยการพูดประโยคนี้นี้ ผู้พูดแสดงการขอร้องผู้ฟัง นอกจากนี้ผู้พูดยังได้บังคับบอกอย่างชัดเจนในประโยคด้วยว่าเขาขอร้องจริงโดยพูดออกมาตรง ๆ ว่า Je vous prie

การตีความด้านการใช้ ถือว่าประโยคนี้นี้เป็นประโยคสุภาพที่ใช้ในการขอร้องให้ใครทำอะไรในภาษาฝรั่งเศส เช่น

* อาจารย์ ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้หญิงคนหนึ่งขอร้องทอมว่า « Je vous prie de sauver ma fille. »

ประโยคที่ได้บ่อย ๆ คือ ประโยคที่แทน "de + verbe" ด้วย "en" คือ «Je vous en prie.», «Je t'en prie.»

คนคนหนึ่งเขียนบันทึกถึงเพื่อนร่วมงาน ซึ่งเผชิญไม่ได้อยู่ที่โต๊ะทำงานขณะนั้นว่า «Je vous prie de lire cet article»

ในเมื่อ «Je vous prie..» ซึ่งเป็นรูปประโยค voix active มีความหมายในทางขอร้องด้วยสุภาพ ดังเช่นที่กล่าวมาล้าชาน «Vous êtes prié..» ซึ่งเป็นรูปประโยคใน voix passive ของประโยคเดียวกันก็น่าจะใช้เพื่อขอร้องด้วยความสุภาพได้เช่นเดียวกัน แต่ความจริงแล้วมิได้เป็นเช่นนั้น

ถ้าคนไทยคนหนึ่งบอกเพื่อนร่วมงานชาวฝรั่งเศสว่า «Je vous prie de corriger ce texte.» เพื่อนฝรั่งเศสคนนั้นก็คงจะตรวจแก้ข้อความให้อย่างเต็มใจตามที่ต้องการ แต่ถ้าในกรณีเดียวกันนี้ คนผู้นั้นพูดว่า «Vous êtes prié de corriger ce texte.» โดยคิดว่ามีความหมายเดียวกับประโยคใน voix active แล้วละก็เหตุการณ์จะไม่เป็นอย่างที่คิดไว้เลย เพื่อนชาวฝรั่งเศสคนนั้น ถ้าเขาคิดว่าคนนั้นใช้ภาษาถูกต้องแล้ว อาจจะโกรธ แล้วอาจจะว่า ไม่ใช่เจ้านายของเขา จะมาสั่งเขาอย่างนั้นได้อย่างไร

จากตัวอย่างที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่า รูปประโยค «Je vous prie de ...» ใน voix active จะใช้เพื่อสื่อความหมายในการขอร้องอย่างสุภาพ ในขณะที่เดียวกับประโยค «Vous êtes prié » ใน voix passive จะสื่อความหมายเป็นการสั่ง จึงน่าสนใจที่จะพิจารณาว่าความแตกต่างนี้เกิดขึ้นเนื่องจากเหตุใด

3 การวิเคราะห์ประโยคตามแนวปฏิบัติศาสตร์

3.1 การวิเคราะห์ประโยคใน voix active

ในการพิจารณา นอกจากจะพิจารณารูปประโยค (structure) และความแปลของประโยค (la signification) แล้ว ยังต้องคำนึงถึงความหมาย (le sens) ในการใช้ประโยคนั้น รวมทั้งพลังในการกระทำกริยาต่าง ๆ (la force illocutoire) ของคำพูดในแง่ของปฏิบัติศาสตร์ (la pragmatique) ด้วย

John L. Austin (1911-1960) นักปรัชญาชาวอังกฤษ เป็นคนแรกที่ได้สนใจความสัมพันธ์ของคำพูด และจุดประสงค์ของผู้พูดที่พูดคำนั้นออกมา จากหนังสือ How to do Things with Words ของเขา (แปลเป็นภาษาฝรั่งเศสชื่อ Quand dire, c'est faire.) เขาสรุปว่า "คนเราไม่ว่าจะพูดอะไรออกมาก็ตาม เขากำลังทำกริยาบางสิ่งบางอย่างด้วยคำพูดนั้น" (Austin, 1970)

สำหรับประโยค « Je vous prie de corriger ce texte » หรือ « Je vous prie de rendre tous les livres lundi prochain. » ชาวฝรั่งเศสเจ้าของภาษายอมรับว่า เป็นประโยคที่ใช้ในการขอร้อง ผู้พูดที่พูดประโยคนี้ออกมาก็กำลังทำกริยาขอร้องผู้ฟังขอให้ผู้กระทำกริยาที่ผู้พูดต้องการในอนาคต

ในภาษาฝรั่งเศส ประโยคที่ผู้พูดเพื่อขอร้องผู้ฟังอาจอยู่ในรูปของ Mode Impératif เช่น

แม่คนหนึ่งพูดกับทอมว่า «Sauver ma fille» คุณแม่คนนี้ก็กำลังขอร้องทอมอย่างตรง ๆ ด้วยการใช้รูป Impératif ซึ่งไวยากรณ์ภาษาฝรั่งเศสมีไว้สำหรับการนี้โดยเฉพาะคุณทอมเองก็ปฏิเสธว่า

คุณแม่มิได้ขอร้องไม่ได้ ประโยคนี้ถ้าจะเขียนเป็น discours indirect จะใช้ว่า «La mère prie (supplie) le médecin de sauver sa fille.»

ถ้าการใช้รูปประโยค Impératif ในการขอร้องเป็นการกระทำกริยาขอร้องโดยตรง และผู้ฟังปฏิเสธไม่ได้แล้ว การใช้รูปประโยค «Je vous prie de...» จะยิ่งเป็นการกระทำกริยาขอร้องโดยตรงมากขึ้นไปอีก เนื่องจากในคำพูดของผู้พูด มีระบุไว้ด้วยอย่างชัดเจนว่า ตนเองกำลังทำอะไรในกรณีของแม่ที่ขอร้องหมอ และใช้คำพูดว่า «Je vous prie de sauver ma fille.» ถ้ามีใครสักคนเดินผ่านเข้ามาในเหตุการณ์ แล้วถามอีกคนว่า

«Qu'est-ce qu'elle fait, cette dame?»

อีกคนจะตอบได้ทันทีว่า

«Elle prie le médecin de sauver sa fille.»

การใช้รูปประโยค «Je vous prie de...» นี้เป็นการใช้รูปประโยค performatif นั่นคือประธานของประโยคเป็นบุรุษที่ 1 เอกพจน์ (je) + verbe performatif (ใน temps présent de l'indicatif)

อาจจะสงสัยว่า กริยาใดบ้างที่เป็น verbes performatifs กริยาที่จัดเป็น verbes performatifs สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้คร่าว ๆ ดังนี้ คือ

กลุ่ม déclaratif, assertif

กลุ่ม exercitif, directif

กลุ่ม interrogatif

กลุ่ม promissif

กลุ่ม expressif

กริยา prier จัดเป็นกริยาในกลุ่ม exercitif เป็นกลุ่มที่มีความหมายในทางบ่งบอกกริยาในอนาคตของผู้ฟัง คือ ให้ผู้ฟังทำอะไร กริยาในกลุ่มนี้ยังสามารถแบ่งออกได้เป็นกลุ่มย่อย ๆ อีก 3 กลุ่ม โดยคำนึงถึงลำดับขั้นของสถานภาพทางสังคมของผู้พูดและผู้ฟัง เช่น ถ้าผู้พูดมีสถานภาพทางสังคมเหนือกว่าผู้ฟัง (อายุมากกว่า หน้าที่การงาน ความรู้สูงกว่า ชาติตระกูลสูงกว่า ฯลฯ) กริยาของผู้พูดจะเป็นกลุ่ม ordonner commander หากสถานภาพของผู้พูด และผู้ฟังเท่าเทียมกัน (เช่น เป็นเพื่อนเกลอกัน) กริยาของผู้พูดจะอยู่ในกลุ่ม demander conseiller แต่ถ้าผู้พูดมีสถานภาพต่ำกว่าผู้ฟัง (อายุน้อยกว่า หน้าที่การงาน ความรู้ต่ำกว่า ชาติตระกูลด้อยกว่า ฯลฯ) กริยาของผู้พูดจะอยู่ในกลุ่ม prier, supplie

เมื่อย้อนกลับมาที่ประโยค «Je vous prie de...» จะเห็นได้ว่าการใช้ verbe prier ในประโยคนี้ตีความได้ว่า ผู้พูดแสดงตนว่า ตนเองมีสถานภาพด้อยกว่าผู้ฟัง และหากพิจารณาถึงความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ในสังคม (l'interaction sociale) แล้วจะพบว่า การแสดงตนว่าด้อยกว่าในการขอร้องให้ผู้พูดกระทำกริยาใด ๆ นั้นนับเป็นการ "ก้มหน้า" ของผู้ฟังด้วย ภาพของผู้ฟังปรากฏต่อสาธารณชนจึงเป็นภาพที่ดีเป็นภาพของผู้มีสถานภาพเหนือกว่า

การที่เราบอกให้เพื่อนชาวฝรั่งเศสแก้ไขภาษาในบทความของเรา โดยพูดว่า «Je vous prie de corriger ce texte.» จึงเป็นภาษาพูดที่ผู้ฟังยอมรับได้ด้วยความพอใจถึงแม้ว่าจะเป็นเขาทำงานก็ตาม

การตีความของประโยค «Je vous prie de...» ซึ่งเป็นรูปประโยค performatif ใน voix active จึงเป็นการตีความที่เหมือนความแปลเดิมของประโยค (le sens littéral) มิได้มีการแปลงจากเดิม (dérivation) แต่อย่างใด

ในเมื่อรูปประโยค performatif ใน voix active มีความหมายในทางขอร้อง (ผู้พูดค้อยกว่าผู้ฟัง) แล้ว เพราะเหตุใดรูปประโยคเดียวกันใน voix passive จึงมีการตีความย้ายเบนจากเดิมเป็นความหมายในทางสั่ง ซึ่งนัยว่าผู้พูดมีสถานภาพเหนือผู้ฟังได้

3.2 การวิเคราะห์ประโยคใน voix active

มีข้อนำสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างประโยคเดียวกันใน voix active และ voix passive คือ ความแตกต่างในประธานของประโยค ซึ่งหากจะพูดอีกนัยหนึ่ง คือ ความแตกต่างของ Thème และ rhème ของประโยคนั้นเอง

ในประโยค «Je vous prie de corriger ce texte.» thème ของประโยค คือ je ส่วน rhème คือ vous prie de corriger ce texte

ในประโยค «Vous êtes prié de corriger ce texte.» theme ของประโยค คือ vous ส่วน rhème คือ êtes prié de corriger ce texte

thème ในที่นี้ คือ "ภาคประธาน" เป็นข้อที่รับรู้กันอยู่แล้ว ทั้งผู้พูด ผู้ฟัง ส่วน rhème หมายถึง "ภาคแสดง" เป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับ thème แต่ผู้ฟังไม่เคยรับรู้ทราบและผู้พูดบอกให้ทราบ

ในประโยค performatif ใน voix active thème ก็คือ ผู้พูดเอง เรื่องราวที่เป็น thème จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเกี่ยวพันกับผู้พูด ดูราวกับว่าเรื่องนี้วนเวียนอยู่ในอาณาเขตของผู้พูดเอง ไม่ได้ล่วงล้ำเข้าเขตคนอื่นเลย

ในขณะที่ประโยคใน voix passive thème จะเป็น vous คือ ผู้ฟัง เรื่องราวที่เป็น rhème จึงเกี่ยวข้องกับ vous โดยตรง ซึ่งดูเป็นการรุกล้ำอาณาเขตของผู้ฟังมาก ประกอบกับเนื้อหาของ rhème ก็ยังเป็นการบ่งบอกกริยาในอนาคตของผู้ฟังอีกด้วย จึงยอมรับได้ยาก

ความแตกต่างของประโยคใน voix active และ voix passive ที่ควรนำมาพิจารณาอีกประเด็นหนึ่ง คือ การใช้ voix passive ทำให้สามารถละผู้กระทำกริยา (l'agent du verbe principal) ได้ ในกรณีของประโยค «Vous êtes prié de corriger ce texte.» จะเห็นได้ว่าไม่ได้กล่าวถึงผู้พูด หรือ je เลย ไม่ว่าใน forme ไດ ดังนั้นการเลือกใช้รูป passive ของประโยคนี้ จึงเป็นการดึงตัวผู้พูดออกให้ไกลห่างกริยาที่กระทำนี้ (l'éloignement littéral du locuteur de son acte de parole) ซึ่งดูราวกับว่า ผู้พูดไม่คิดจะรับรู้ผลการกระทำของคำพูดของตนเอง

การที่ผู้พูดไม่กล่าวถึงตนเองในการพูดเพื่อให้คนอื่นกระทำกริยาอะไรสักอย่าง ปกติแล้วผู้ฟังไม่ค่อยอยากจะทำรับเท่าใดนัก แต่ผู้ฟังก็อาจยอมรับได้ในบางกรณี เช่น เมื่อไม่สามารถบ่งบอกผู้พูดให้แน่นอนลงไปได้ ในกรณีที่ผู้พูดเป็นองค์กร กลุ่มบุคคล หรือนิติบุคคลคงจะเห็นได้ว่าป้ายคำสั่งตามสถานที่ต่าง ๆ จะเขียนในรูปของประโยค performatif ใน voix passive ส่วนใหญ่ เช่น บนรถเมล์ มีป้ายเขียนว่า

« Vous êtes prié de garder le titre de transport. »

ในประโยคนี้ เราสามารถบอกได้ว่า vous หรือผู้ฟัง/ผู้อ่านป้ายนี้ คือ ผู้โดยสารทุกคนที่ขึ้นรถเมล์ แต่ผู้พูดเจ้าของประโยคนี้มีได้เป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งแน่นอน อาจจะเป็นคณะกรรมการบริหารรถเมล์ หรือใครก็ได้ที่เกี่ยวข้องมีอำนาจในการบริหารรถเมล์นั้น

การใช้ verbe *prier* จึงเป็นกริยา *performatif* ในกลุ่มที่แสดงว่า ผู้พูดด้อยกว่าผู้ฟัง เป็นการแสดงความสุภาพแบบหนึ่ง แต่รูปประโยคนี้ไม่ว่าจะเลือกใช้กริยาให้สุภาพกว่าผู้พูดด้อยกว่าอย่างไร ผู้พูดก็ยังอยู่ในสถานภาพที่เหนือกว่า พร้อมจะออกคำสั่งได้ยู่ดี

รูปประโยคคล้าย ๆ กันนี้อาจจะพบได้อีกเช่น

Vous êtes invité à ...

หรือ ในรูปประโยค *Impersonnel*

Il vous est demandé de...

การใช้รูปประโยค *vous êtes prié* เพื่อให้เกิดความสุภาพ ผู้พูดจึงจำเป็นต้องอยู่ในฐานะที่เหนือกว่าผู้ฟัง หรืออยู่ในอำนาจที่จะให้ผู้ฟังกระทำการนั้นได้ เป็นการใช้ภาษาที่แตกต่างกันมากจากรูปประโยค *je vous prie* ซึ่งมีนัยว่า ผู้พูดด้อยกว่าผู้ฟัง

4 สรุป

การเลือกใช้ประโยค โดยเฉพาะประโยคที่พูดเพื่อให้คนทำอะไรรู้สึกอย่างไร จึงเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนที่จะต้องพิจารณา มิใช่เพียงแต่คำแปลขึ้นต้น (*sens littéral*) เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องคำนึงถึงความหมายในการใช้ด้วย ประโยค *je vous prie* และ *vous êtes prié* อาจจะเป็นประโยคที่มีคำแปลขึ้นต้นเหมือนกัน แต่การที่ประโยคหนึ่งเป็น *voix active* อีกประโยคเป็น *voix passive* ก็ทำให้ความหมายในการใช้แตกต่างกัน จนทำให้เกิดการเข้าใจผิดในการติดต่อทางสังคมได้

Bibliographie

- AUSTIN John L., *Quand dire, c'est faire*, Seuil, Paris, 1970.
- GOFFMAN Erving, *La mise en scène de la vie quotidienne 2. les relations en public*, Editions de Minuit, Paris, 1973.
- KERBRAT-ORECCHIONI Catherine, "Note sur les concepts d'"*illocutoire*" et de "*performatif*" *Linguistique et semiologie No 4*, U.E.R. des Sciences du Langage, Université Lyon II, pp 55-98, 1977.
- LE GUERN Michel, "*Thème fixe et thème évolutif, Réflexions sur les différences entre français écrit et français parlé*", *Linguistique et enseignement des langues*, Presse Universitaire de Lyon, Lyon, pp. 321-330.
- RECANATI François, *Les énoncés performatifs*, Editions de Minuit, Paris, 1981.
- SEARLE John R., *Sens et expression: études de théorie des actes du langage*, Editions de Minuit, Paris, 1982.

Méthode de français du tourisme Dans les écoles du secondaire En Thaïlande

Chongkon SUPAVEJ *

Pour répondre au programme de développement économique et social du pays, le Département de l'Enseignement Général ne peut pas instruire les élèves du secondaire seulement dans le domaines des matières générales; il est nécessaire de donner à ces élèves des connaissances de base qui leur permettent de pouvoir entrer dans la vie active plus tôt, au cas où ils ne pourraient pas réussir leur examen d'entrée à l'université. S'ils entrent à l'université, ils auront une base solide pour suivre les cours d'un niveau supérieur. C'est dans cette intention qu'en 1988, le Bureau des Inspections a été chargé d'élaborer un cours de français du tourisme, cours qui permettra aux élèves du secondaire d'obtenir des postes intéressants dans cette branche florissante de l'industrie thaïlandaise.

La méthode intitulée « Bienvenue en Thaïlande » a été élaborée par des inspectrices de français thaïlandaises. Elles est destinée aux élèves de M. 6 qui en sont à leur 3e année de français et qui ont derrière eux 400 heures de français. En M. 6, ils ont 4 séances de français et 4 séances de français du tourisme par semaine.

Le Bureau des Inspections vient de terminer l'élaboration de la première partie du cours en 1988. En mai 89, 50 écoles dans tout le pays commenceront à l'expérimenter, et l'ébauche de la 2e partie sera pour le mois de juin, en 89 également.

Quelques détails sur la technique d'élaboration de cette méthode.

Avec la collaboration d'une guide professionnelle qui a de longues années d'expérience, Madame Sri Raktham; de Madame Thida Boontham qui a élaboré le cours du tourisme de l'Université de Thammasat, de Mademoiselle Saisawate Chanmesri qui faisait sa thèse sur le français du tourisme et les collègues inspectrices, le B.I. établi un programme qui se révélera attrayant tout en respectant le texte officiel du Ministère de l'Education. Selon les objectifs du texte officiel,

ce cours doit :

1. donner aux élèves une solide formation dans les 4 compétences du français du tourisme.
2. permettre aux élèves d'obtenir des postes dans le tourisme.

---

* ศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา

Le B.I. donc répondu à ces objectifs tout en insistant surtout sur les compétences de compréhension orale et d'expression orale. Des exercices écrits seront faits après l'oral afin d'aider la mémorisation.

D'après le texte officiel, ce cours doit intégrer :

**-le vocabulaire et les expressions employés dans le tourisme;
par exemple :**

- l'accueil
- la communication télégraphique et téléphonique
- le courrier
- les services : de logement, de chambre, etc.
- le restaurant
- les magasins de souvenirs
- les services bancaires
- les facilités de transport
- l'organisation de circuits touristiques
- les connaissances générales sur le pays :

- la culture thaïe
- la société thaïe
- les lieux importants et les sites historiques
- le climat, etc.

- l'observation ou la pratique sur le terrain pour les élèves.

A partir de ces éléments officiels, nous avons déterminé les objectifs d'acquisition des compétences. Nous en avons 11 pour le premier cours du FT 641.

1. Etre capable de se présenter, de dire bonjour et au revoir.
2. Etre capable de s'entretenir sur les services et sur tout ce qui concerne le logement.
3. Etre capable de donner des renseignements sur le logement.
4. Etre capable de s'exprimer sur les problèmes concernant les services.
5. Pouvoir donner des conseils et résoudre les problèmes.
6. Pouvoir utiliser les termes téléphoniques et rendre service par téléphone.
7. Pouvoir donner des renseignements sur les services des restaurants.
8. Pouvoir s'informer des besoins du client et l'amener à acheter.
9. Etre capable de donner des détails sur les marchandises.
10. Pouvoir donner des conseils et exprimer son avis sur les marchandises.
11. Pouvoir proposer un prix et expliquer le mode de paiement.

Ces objectifs nous permettront d'établir les bases pour les actes de communication et en même temps d'évaluer la connaissance acquise par les élèves.

Après cela, l'équipe des concepteurs de la méthode a fait une analyse détaillée des fonctions de chaque poste. Pour les postes de guide de transfert et de réceptionniste par exemple, ils ont étudié quels sont les actes de communication, comment les employés doivent se présenter, comment donner des renseignements, proposer une chambre, demander au client de faire quelque chose, prendre congé, s'excuser, etc.

Le programme de FT 641 a été divisé en 3 thèmes

principaux :

1. l'accueil
2. les services
3. la vente et l'achat

Chaque thème, à son tour, se compose de 4 parties :

1. Les dialogues accompagnés de questions de contrôle de compréhension.
2. La pratique de la langue, avec des exercices et des tableaux résumant les actes de communication.
3. Les choses à savoir, avec explications complémentaires et informations sur les sujets particuliers.
4. Glossaire comprenant le vocabulaire des leçons et aussi des mots utiles supplémentaires.

Chaque dialogue est construit d'après les démarches pédagogiques suivantes :

1. Présentation

- exemple de dialogue en situation de communication touristique et contrôle de compréhension globale après l'écoute du dialogue.

Le contrôle s'effectue de la manière suivante :

- Question / Réponse
- Vrai / Faux
- Complétion

2. Exploitation

- exploitation des phrases modèles du dialogue sur différentes variantes qui sont proposées sur le tableau « Pratique de la langue ». Ces variantes proposent les différentes façons de s'exprimer dans une même situation.

- exercices d'application des actes de parole du tableau de Pratique de la langue.

3. Appropriation

- entraînement approfondi pour l'emploi spontané des actes de communication dans diverses situations.

Cette méthode du français du tourisme met l'accent sur la communication. Les concepteurs ont pris en considération le fait que les élèves de M 6 ont déjà 2 ans

de connaissances du français derrière eux et ils ne s'attardent donc pas sur la grammaire. Pourtant, les points grammaticaux indispensables sont proposés dans le guide pédagogique par leçon. D'ailleurs, si un problème se pose au niveau grammatical, les enseignants pourront y remédier durant les séances du français général.

Le projet d'élaboration de cette méthode s'étend sur 5 ans :

1988 - élaboration niveau I (F.T 641)

1989 - expérimentation niveau I,⁽¹⁾ élaboration niveau II (F.T 642)

1990 - expérimentation niveau I et II

1991 - remaniement du niveau I, expérimentation niveau II

1992 - remaniement du niveau II

1993 - Sortie de l'ouvrage définitif.

Le stage d'introduction de la méthode de français du tourisme s'est déroulé du 24 au 28 avril 1989 au Centre d'Application des Cours de l'Hôtellerie du Collège de l'Education à Chiangmai. Il a été suivi par 75 professeurs venant de tout le pays dont 50 vont expérimenter le cours du tourisme dès la rentrée des classes, ce stage a été un succès. Les professeurs ont été ravis du programme de stage où on les met en contact avec les professionnels du tourisme ainsi qu'avec les pratiques pédagogiques qui les font découvrir les techniques nouvelles de cours professionnels. Si l'expérimentation des cours du tourisme marche bien, l'avenir des élèves de français sera plus brillant que jamais. L'acquisition de cette langue par cette méthode leur permettra dans l'avenir de prendre des contacts utiles avec les touristes francophones, même s'ils n'exercent pas une profession dans le tourisme.

Dr. Chongkonn Supavej, chef de la Section du français du Bureau des Inspections, Département de l'Enseignement Général.

⁽¹⁾ Le livre de l'élève pour la version expérimentale est publié par la librairie Suksaphan, Bangkok.

QUELQUES PENSEES BOUDDHIQUES

Sa-an PHALAVADDHANA

UNE VIEILLE PHOTO

Qui es-tu, Ô Petit Garçon !
Les joues rondes, les yeux brillants,
Les toutes petites lèvres roses
Innocentes, la pureté
De ce visage que maman,
Ne la laissant ternir par vent,
Mouches, insectes, ni soucis,
Arrose de soins et d'amour!

L'avenir est à toi, Bébé !
Le monde tend ses bras vers toi,
Où tu galoperas par monts
Et par vallées, à ciel ouvert !

Quoi ! Est-ce vrai? Est-il possible?
Pourtant, je suis vieux, plein de rides,
Les cheveux gris, les mains flétries,
A peine pouvant accourir !
Est-ce moi, ce petit garçon
Aux regards doux remplis de vie?

Oui, c'est là bien toi, l'Innocent !
La Vérité de la Nature !
Rien n'est permanent dans ce monde.
Tout apparaît, existe, et passe,
Matériel comme spirituel.
Telle est la loi de la Nature.

Pourtant, ne perds pas de courage.
Débarrasses -toi de tous vices.

---

* ได้รับความเอื้อเฟื้อจากอาจารย์ ดร.สุธาสิณี ผลวิมลนะ อาจารย์ประจำคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

Ne fais que des bonnes actions.
Rends ton âme pure, sans tache.
Tu seras sauvé des souffrances,
Jouissant d'une paix de conscience.

Bangkok, août 1979

UN GEANT QUI DEVORE

Un géant a deux yeux saillants,
L'un voit clair, l'autre voit à peine.
Ses gueules sont d'une douzaine,
Chacune contient trente dents.

Tout ere vivant il dévore
Par milliers, par millions,
Petits, grands, sans exception,
Sans arrêt, toujours, et encore.

Telle est une énigme connue
De la Tha'lande d'autrefois.
Qui est ce géant maladroit
De voracité résolue?

La réponse en est évidente :
Le TEMPS renferme jour et nuit.
L'année de douze mois s'ensuit ;
Trente jours par mois, on en compte.

Avec le temps tout doit périr,
Julien César, Charlemagne,
Forêts, prairies, hautes montagnes,
Malheur, bonheur, comme plaisir.
A chaque instant aussi le temps
Soi-même avale étourdiment,
Se renouvelant constamment,
D'où passé, futur et présent.

Chaque heure fait l'homme vieillir,
Souffrir, lutter contre la vie,
Contre problèmes, maladies,
Pour enfin, sans faute, mourir.

Hugo rappelle à l'Ambitieux,⁺
Ainsi chacun qui ne raisonne :
A chaque fois que l'heure sonne,
Tout ici-bas nous dit adieu.

L'avenir ! L'avenir ! Mystère !
Toutes ces choses de la terre :
Gloire, fortunes militaires,
Couronne éclatante des rois,
Victoire aux ailes embrassées,
Ambitions réalisées,
Ne sont jamais sur nous posées
Que comme l'oiseau sur nos toits.

Ce sont là des faits naturels
Qu'illusion souvent déguise.
On s'attache à la convoitise,
Ignorant son chemin mortel.

Le corps peut mourir; le nom reste.
On est détesté ou aimé,
On sera maudit ou loué,
Tout dépend de ses propres gestes.

Avec la bonne conscience
On peut jouir d'une mort paisible,
Passer au bonheur infaillible,
Sans maux, sans douleur, sans souffrance.

Bangkok, septembre 1979

⁺ voir " Napoléon II " de Victor Hugo

LE PAUVRE FANTÔME

Un fantôme de bonne volonté,
Une nuit, voyant les soldats couchés
Par terre en rangée, les jambes tendues,
Se sent malheureux, sa tête déplue.
Visant ça et là, frontant les sourcils;
Les pieds ne sont pas en ligne, dit-il !
Il tire les courts alors par leurs pieds.
Les gens endormis se laissent manier.
Les voilà en rang ! Heureux il se croit !
Regardant plus haut, or, il aperçoit
Que leurs têtes ne sont pas bien en file.
Les gens endormis, toujours bien dociles,
Se laissent tirer alors par leurs têtes.
Les voilà bien en ligne ! Qu'ils sont bêtes !
Oh ! Les pieds ! Les pieds ne sont plus en rang !
Il y revient, en rang les remettant.
Mais alors, les têtes ne le sont plus !
Que faire ? Il s'assied, bien las, bien déçu !
Stupide, ce fantôme de vaurien !
Il est malheureux, se plaisant de rien,
Se plaignant de tout, jamais satisfait,
Voulant tout changer pour ce qu'il lui plaît.
L'histoire se répète chaque nuit.
Ne sommes-nous pas un peu comme lui ?

Bangkok, septembre 1979

LIBERTE !

Liberté ! crie l'homme branlant ses poings puissants !
Liberté ! crie la femme enfilant pantalons !
Le cortège roule dans tous chemins du monde,
Balayant partisans comme fléau des ondes.
Women's Liberation, mouvement populaire,

Enlève du foyer la bonne ménagère.
Pareil à l'hirondelle au vaste firmament,
On se croit libéré, sauvé de tout tourment
Liberté de pensée, liberté d'action,
Liberté de parole; aimable fiction !

Pourtant tout cela n'est-il qu'une illusion !
On est toujours l'esclave de ses passions,
De son égoïsme, de ses tempéraments,
Plaisirs illusoires et mécontentements,
De la colère, de la revanche et la haine,
Toutes sortes de sentiments causant la peine
Qui pèsent sur l'homme, dirigeant ses pensées,
Comme une lourde cha'ne à son coeur attachée.

Même un loyal DEVA vivant au Paradis,
Entouré de bonheur, de plaisirs infinis,
S'attache à cette vie de splendeur, d'abondance,
Qui entraîne luxure, illusion, souffrance.
Tout sentiment pervers qui peut subjuguier l'homme
Vient de l'influence hors de soi qui en somme
Frappe ses six sens, causant soit contentement
Que perception transforme en empressement,
Passion, angoisses; soit mécontentement
Qui entraîne irritation, tempéraments,
Poussant l'homme à parler, à agir et penser
Dans un sens qui toujours tend à le tourmenter.

Donc, pour être libre de façon absolue,
Il faut replousser influences superflues,
Barrer le chemin aux vicieux sentiments,
Rendre ton âme pure, impeccable, à tout temps.
C'est le but sublime conseillé par Bouddha,
Qui, après la mort, te conduit au NIVANA,
L'état de pureté, liberté absolue,
Où toute angoisse, souffrance, sont inconnues.

Bangkok, novembre 1979

Souvenir de la France.

Jeune et gai, je partais pour un si long voyage,
Quittant mes frères et soeurs, mes parents et amis;
Me trouvais tout à coup installé sous l'ombrage
Des cerisiers et pommiers tout fleuris.

Timide, ne pouvant ni lire ni parler,
Je sentais cependant un accueil d'amitié,
Sympathisant, sincère, autour de moi flotter
Comme un Ange gardien près d'un coeur soucie.

Dix années bien passées ! Souvenirs bien touchants !
Lafon puis Causerets, Biarritz par Bordeaux,
Le Chesnay, Versailles, Paris et ses amants,
Lycée Hoche, Ginette, La Loire et ses Châteaux;

Matinées dansantes, Pic-nics et excursions;
Jouer aux comédies, réciter Poésies;
Des dessins, du piano, tennis, équitation,
Promenades au parc, donc journées bien remplies.

Le temps passait, ainsi se passait mon enfance.
Obligé de partir soudain, Le cœur battant,
Je me rendais compte d'avoir trouvé en France
Frères et sœurs et amis, et même une Maman.

Bangkok, Juillet 1975.

บทแปลมहाมงคลสูตร

MAHĀMAṄGALASŪTTA LES NOBLES BEATITUDES

SUTHASINEE PHALAVADDHANA*

MAHĀMAṄGALASŪTTA est une des parties de l'Enseignement du Bouddha, TĪPIṬAKA. En fait, ce MAHĀMAṄGALASŪTTA est considéré comme "*Le sentier vers la Vertu*", les chemins de bien-être pour les hommes, et récité par les moines bouddhistes pendant toutes les cérémonies de bénédiction.

Nous présentons quatre versions de ce MAHĀMAṄGALASŪTTA en pâli, anglais, français et thaï.

ASEVANĀ CA BĀLĀNAM
PANDITĀNAṆCA SEVANĀ
PŪJĀ CA PŪJANĪYĀNAM
ETAMMAṄGALAMUTTAMAM

Not to associate with the foolish,
To associate with PANDĪTA,
To revere those worthy of reverence,
These are the greatest blessings.

Ne pas fréquenter les insensés,
Fréquenter les PANDĪTA,
Vénérer ceux qui sont dignes de vénération,
Ce sont là les plus nobles béatitudes.

ความไม่คบชนพาลทั้งหลาย
ความคบบัณฑิตทั้งหลาย
ความบูชาชนควรบูชาทั้งหลาย
ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

PAṬIRŪPADESĀVSO CA
PUBBE CA KATAPUNṆĀTA
ATTASAMMĀPAṆIDHI CA
ETAMMANGALAMUTTAMAM

To live in a suitable region,
To have done good deeds in a former life,
To keep right wishes in the heart,
These are the greatest blessings.

Vivre dans un pays convenable,
Avoir accompli des bonnes actions dans une vie antérieure,
Avoir de nobles aspirations.
Ce sont la les plus nobles béatitudes.

ความอยู่ในประเทศอันสมควร
ความเป็นผู้มีบุญชั้้นทำแล้วในกาลก่อน
ความตั้งตนไว้ชอบ
ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

BĀHUSACCAṆCA SIPPAṆCA
VINAYO CA SUSIKKHITO
SUBHĀSITA CĀ YĀ VĀCĀ
ETAMMANGALAMUTTAMAM

Much insight and much education,
Self-control and a well-trained mind,
Wise words that are well-spoken,
These are the greatest blessings.

Beaucoup d'éducation et de perception juste,
Un esprit maîtrisé et bien développé,
Des paroles de sagesse bien prononcées,
Ce sont là les plus nobles béatitudes.

ความได้ฟังมาก, ศิลปศาสตร์และวินัย
ชั้นชนศึกษาดีแล้ว
วาจาชั้นชนกล่าวดีแล้ว
ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

MĀTĀPITU UPATTHĀNAM
PUTTADĀRASSA SAṄGAHO
ANĀKULĀ CA KAMMANTĀ
ETAMMAṄGALAMUTTAMAM

To support father and mother,
To take care of wife and children,
To do no disgraceful deeds,
These are the greatest blessings.

Soutenir père et mère,
Prendre soin de sa femme et de ses enfants,
Ne pas suivre une conduite honteuse
Ce sont là plus nobles béatitudes.

ความบำรุงมารดาและบิดา
ความสงเคราะห์ลูกและเมีย
การทำงานทั้งหลายไม่อาภูล (ตั้งค้ำ)
ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

DĀNAṆCA DHAMMACARIYĀ CA
NĀTAKĀNAṆCA SAṄGAHO
ANAVAJJĀNI KAMMĀNI
ETAMMAṄGALAMUTTAMAM

To bestow alms and to live righteously,
To give help to one's kindred,
To live a harmless living,
These are the greatest blessings.

Faire des donations et vivre juste,
Porter secours à ses proches,
Ne pas faire de mal à autrui,
Ce sont là les plus nobles béatitudes.

ความให้ทาน, ความประพฤติธรรม
ความสงเคราะห์ญาติทั้งหลาย
กรรมทั้งหลายไม่มีโทษ
ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

ĀRATĪ VĪRATĪ PĀPĀ
MAJJAPĀNĀ CA SAÑÑAMO
APPAMĀDO CA DHAMMESU
ETAMMAṄGALAMUTTAMAM

To abhor and to cense from committing sin,
Abstinence from strong drinks,
Never disregard righteousness,
These are the greatest blessings.

Interdire et cesser de commettre les actes de péché,
S'abstenir des boissons fortes,
Ne jamais négliger la droiture,
Ce sont là les plus nobles béatitudes.

ความงดเว้นจากบาป
ความสำรวมจากการดื่มน้ำเมา
ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย
ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

GĀRAVO CA NIVĀTO CA
SANTUṬṬHĪ CA KATAÑÑUTĀ
KALENĀ DHAMMASAVANAM
ETAMMAṄGALAMUTTAMAM

Reverence and modesty,
Contentment and gratitude,
Hearing of the DHAMMA in due seasons,
These are the greatest blessings.

Révérence et modestie,
Contentement et gratitude,
Ecouter le DHAMMA quand il se doit,
Ce sont là les plus nobles béatitudes.

ความเคารพ, ความไม่จองทอง
ความยินดีด้วยของอันมีอยู่, ความเป็นผู้รู้อุปการะอันท่านทำแล้วแก่ตน
ความฟังธรรมโดยกาล
ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

KHANTĪ CA SOVACASSATĀ
SAMMANĀNĀNCA DASSANAM
KĀLENA DHAMMASĀKACCHĀ
ETAMMANGALAMUTTAMAM

Endurance and gentleness,
Association with SAMANA
Talk on DHAMMA at due seasons,
These are the greatest blessings.

Endurance et modération,
Fréquentation des SAMANA,
Echanger discussion sur le Dhamma quand il se doit,
Ce sont là les plus nobles béatitudes.

ความอดทน, ความเป็นผู้ว่าง่าย
ความเห็นสมณะทั้งหลาย
การสนทนาธรรมโดยกาล
ข้อนี้เป็นมงคลขั้นสูงสุด

TAPO CA BRAHMACARIYĀNCA
ARIYASACCĀNADASSANAM
NIBBĀNASACCHIKIRIYĀ CA
ETAMMANGALAMUTTAMAM

Self-restraint and purity of mind,
Knowledge of the Four Noble Truths,
Realization of NIRVANA,
These are the greatest blessings.

Maîtrise de soi et pureté de l'âme,
Connaissance des Quatre Nobles Vérités,
Réalisation du NIRVANA,
Ce sont là les plus nobles béatitudes.

ความเพียรเพิกกิเลส, ความประพฤติดอย่างพรหม
ความเห็นอริยสัจจ์ทั้งหลาย
ความทำนิพพานให้แจ้ง
ข้อนี้เป็นมงคลขั้นสูงสุด

PHUṬṬHASSA LOKADHAMMEHI
CITTĀM YASSA NA KAMPATI
ASOKAṀ VIRAJAṀ KHEMAṀ
ETAMMAṄGALAMUTTAMAM

Beneath the stroke of life's changes,
The mind that stands unshaken,
Passionless, unsorrowing and peaceful,
This is the greatest blessing.

Sous le coup des changements de la vie,
L'esprit qui reste impassible,
Sans passion, sans souffrance, et paisible,
C'est là la plus noble béatitude.

จิตของผู้ใด ชันโลกธรรมทั้งหลายถูกต้องแล้วย่อมไม่หวั่นไหว
ไม่มีโศก, ปราศจากทุกข์, เกษมล้ำราญ
ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุด

ETĀDISĀNI KATVĀNA
SABBATTHAMAPĀRAJITĀ
SABBATTHA SOTTHIM GACCHANTI
TANTESAṀ MAṄGALAMUTTAMANTI.

On every side are invincible
Those who do acts like these.
On every side they walk in safety,
And their's is the greatest blessing.

En tout lieui, sont invincibles
Ceux qui suivent de telles règles.
En tout lieu, ils sont en sécurité,
Et la plus noble béatitude est avec eux.

เทพยดาและมนุษย์ทั้งหลาย
กระทำมงคลทั้งหลายเช่นนี้แล้ว
เป็นผู้ไม่พ่ายแพ้ในที่ทั้งปวง
ข้อนี้เป็นมงคลอันสูงสุดของเทพยดาและมนุษย์ทั้งหลายเหล่านั้นแล ฯ

พรีกัตสกับปัญหาการครอบครองดินแดนแม่น้ำโขง ระหว่าง พ.ศ. 2404-2449

ศิวิทธิ์ ไทพยวัฒน์*

แม่น้ำโขงในพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นจุดท้าทายในด้านศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิของชาติที่ได้ครอบครองโดยเฉพาะชาติยุโรปซึ่งกำลังเผชิญหน้าในการแสวงหาดินแดนอาณานิคมอังกฤษและฝรั่งเศสเป็นชาติที่ได้รับการยกย่องในการมีอาณานิคมปกครอง โดยเฉพาะอังกฤษในต้นพุทธศตวรรษที่ 25 เริ่มใกล้เคียงกับอุดมการณ์ที่จะสร้างควมยิ่งใหญ่ซึ่งมีอาณานิคมทั่วทุกทวีป หรือเป็นประเทศที่พระอาทิตย์ไม่ซ้ลง ด้วยเหตุนี้ฝรั่งเศสซึ่งเป็นชาติที่อยู่ใกล้เคียงกับอังกฤษจึงพยายามที่จะสร้างควมใฝ่ฝันในการเป็นประเทศหนึ่งทีประสมควมสำเร็จในการเป็นประเทศที่มีอาณานิคมมากมาย ดังเช่นอังกฤษได้ประสมควมสำเร็จมาแล้ว แต่เนื่องจากมีอุปสรรคหลายประการที่ทำให้ฝรั่งเศสจำเป็นต้องก้าวไปสู่การแสวงหาอาณานิคมในดินแดนทวีปเอเชียช้ากว่าอังกฤษ ด้วยเหตุนี้แม่น้ำโขงตลอดสายจึงเป็นแม่น้ำแห่งควมใฝ่หาสำหรับบาดหลวงที่มุ่งเผยแพรคริสต์ศาสนานิกายโรมันคาทอลิกตลอดถึงบรรดานายทหาร พ่อค้า และสภาผู้แทนราษฎรฝรั่งเศสซึ่งเป็นชาตินิยมและเป็นแรงผลักดันให้รัฐบาลฝรั่งเศสเข้าครอบครองแม่น้ำโขงได้สำเร็จในช่วงแรก และดำเนินการปกครองในรูปแบบของการรวมประเทศในคาบสมุทรมอินโดจีนนี้ว่าอินโดจีนของฝรั่งเศส

บทความนี้มุ่งศึกษาประเด็นควมพยายามของรัฐบาลฝรั่งเศสที่ได้สนองตอบควมใฝ่ฝันตามอุดมการณ์ซึ่งนักการเมืองนายทหารชาวฝรั่งเศสที่มุ่งหวังในการพัฒนาลัทธิจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสให้ปรากฏในดินแดนอินโดจีนเพื่อเป็นชื่อเสียงแห่งเกียรติภูมิของประเทศฝรั่งเศสในพุทธศตวรรษที่ 25 โดยเฉพาะอุดมการณ์ในการครอบครองแม่น้ำโขงและพัฒนาแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำไรน์ของอินโดจีน ดังที่ปรากฏจากการนำเสนอสรุปเหตุการณ์ในช่วงเวลาเกือบ 50 ปีแห่งอดีตในสัมพันธภาพระหว่างฝรั่งเศสกับไทย เขมร ญวนและลาว ดังต่อไปนี้

1. การครอบครองดินแดนอินโดจีนของฝรั่งเศสก่อน พ.ศ. 2426

ในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 25 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-พ.ศ. 2411) รัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นับเป็นช่วงเวลาที่อังกฤษและฝรั่งเศสได้พยายามแข่งขันกันขยายลัทธิจักรวรรดินิยมเข้ามาครอบครองดินแดนที่สำคัญในประเทศแถบเอเชีย โดยเฉพาะฝรั่งเศสเป็นชาติที่มีบทบาทสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพการเมืองการปกครองในดินแดนอินโดจีนซึ่งประกอบด้วย ญวน เขมร และลาว¹

ฝรั่งเศสสามารถเข้าปกครองญวนในดังเกียในปี พ.ศ. 2397 ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองชีวิตทรัพย์สินของชาวฝรั่งเศสและพิทักษ์ศาสนาคริสต์ ญวนกับฝรั่งเศสเริ่มมีปัญหาในเรื่องศาสนาจนเกิดการสู้รบในที่สุดพระเจ้าติอติกแห่งกองทัพฝรั่งเศส และลงนามในสนธิสัญญายอมยกโคชินไชน่าให้แก่ฝรั่งเศสในปี พ.ศ. 2404 และนายเดอลาเกร (De Lagrei) ได้ประกาศคุ้มครองกัมพูชาซึ่งเป็นรัฐเลื่อมโทรมให้อยู่

* อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ภายใต้การปกครอง ของฝรั่งเศสโดยทำสัญญากับเจ้านโรดม ลงวันที่ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2406 ซึ่งสัญญาฉบับนี้ อีก 4 ปี ฝรั่งเศสได้ครอบครองเขมรส่วนนอกเป็นรัฐอารักขาของฝรั่งเศส โดยไทยทำสัญญารับรองในสัญญาลงวันที่ 15 กรกฎาคม พ.ศ. 2410 และในปี พ.ศ. 2426 ฝรั่งเศสได้ครอบครองอันนัมและปกครองญวนทั้งหมด ในฐานะรัฐอารักขา²

ความสำเร็จในการครอบครองญวนและเขมรในขณะนั้นเป็นแรงบันดาลใจให้มองซิเออร์ การ์นิเออร์ (Francis Garnier) นายทหารชาตินิยมของฝรั่งเศสซึ่งมีความรู้ทางด้านภูมิศาสตร์ สามารถทำการสำรวจภูมิประเทศในอินโดจีนทั้งหมด พร้อมทั้งเปรียบเทียบแหลมอินโดจีนว่ามีลักษณะคล้ายผ้านิวมีอทั้ง 5 นิ้ว กล่าวคือ ดินแดนซึ่งประกอบไปด้วย แม่น้ำอิรวดี แม่น้ำสาละวิน แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำโขง และแม่น้ำของกอยหรือแม่น้ำแดง ในดังเกี่ยควรเป็นของประเทศฝรั่งเศส แต่ตามแผนเป้าหมายทั้งหมดนี้มีปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

1.1 รัฐบาลฝรั่งเศสไม่อาจเข้าปกครองที่ราบลุ่มแม่น้ำอิรวดีและแม่น้ำสาละวินได้ ทั้งนี้เพราะอังกฤษได้ขยายอิทธิพลในบริเวณนี้อย่างแน่นชิดแล้ว

1.2 บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาซึ่งอยู่ในอาณาเขตของประเทศสยามมีรากฐานการปกครองที่ฝรั่งเศสในยุคนั้นไม่สามารถเข้าครอบครองได้

1.3 บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนทั้งฝั่งขวาและฝั่งซ้าย ซึ่งประกอบไปด้วยประเทศราชหลวงพระบาง และนครรัฐของชาติลาวต่างก็เป็นเมืองขึ้นของประเทศสยามอย่างแน่นชิดในขณะนั้น³

1.4 บริเวณแม่น้ำของกอยหรือแม่น้ำแดงในดังเกี่ยสามารถใช้เป็นเส้นทางคมนาคมที่จะเชื่อมกับจีนทางตอนใต้บริเวณมณฑลยูนนาน จะเป็นเส้นทางที่ดีที่สุดในขณะนั้นเพราะจะเสียค่าใช้จ่ายโดยประมาณเพียง 450 ฟรังก์ต่อตัน แต่ถ้าเดินทางเข้าทางเส้นทางลุ่มแม่น้ำแยงซี เสียค่าใช้จ่ายถึง 880 ฟรังก์ต่อตัน ด้วยเหตุนี้การยึดครองญวนได้สำเร็จ จะเสริมอำนาจการปกครองและทางเศรษฐกิจให้แก่รัฐบาลฝรั่งเศสในยุคนั้น⁴

ตามแผนการซึ่งนายฟรานซิส การ์นิเออร์ เสนอสร้างความสนใจให้แก่ผู้ว่าการเมืองของฝรั่งเศสในปารีสในการสนับสนุนการสร้างจักรวรรดินิยมในอินโดจีนตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 25 โดยเฉพาะหัวเมืองในลำน้ำโขงทั้งหมดซึ่งขณะนั้นยังมีได้ปรากฏเป็นประเทศในฐานะชาติรัฐ (Nation-State) อย่างแน่นชิด ดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงตอนบนตลอดแนวฝั่งซ้ายทั้งหมด (ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในปัจจุบัน) ดินแดนตอนบนฝั่งขวาและฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง เป็นอาณาเขตของประเทศราชหลวงพระบาง ส่วนหัวเมืองตลอดฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงเป็นหัวเมืองในพระราชอาณาเขตไทย การเข้าครอบครองไม่อาจที่จะปฏิบัติได้ดังเช่นฝรั่งเศสปฏิบัติในดินแดนญวนและเขมร อย่างไรก็ตามในช่วงต้นพุทธศตวรรษที่ 25 การสำรวจความอุดมสมบูรณ์ของแม่น้ำโขงของนักสำรวจชาติฝรั่งเศสเป็นแรงกระตุ้นให้รัฐบาลให้ความสนใจสนับสนุนต่อการครอบครองลำน้ำโขงทั้งหมดในเวลาต่อมา

แรงบันดาลใจอันเกิดจากการสำรวจภูมิประเทศในลุ่มแม่น้ำโขง โดยสำรวจชาวฝรั่งเศสหลายท่าน เช่น นายอองรี มูโฮต์ (Henri Mouhot) ได้บรรยายไว้ใน *Travels in Central Parts of Indo-China* ค.ศ. 1864 (พ.ศ. 2406) และในปี พ.ศ. 2462 นายฟรานซิส การ์นิเออร์ ได้เสนอให้รัฐบาลฝรั่งเศสยึดครองดินแดนลาวเพื่อเข้าครอบครองแม่น้ำโขงตลอดสายอันจะเป็นประโยชน์ทางการค้าสามารถชดเชย กับการเสียผลประโยชน์การค้าในประเทศจีนซึ่งอังกฤษมีอำนาจอย่างเข้มแข็ง⁵

2. ปัญหาและอุปสรรคของรัฐบาลฝรั่งเศสในการครอบครองแม่น้ำโขงกับวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112

ปัญหาของรัฐบาลฝรั่งเศสในการยึดครองแม่น้ำโขงทั้งหมด และพัฒนาบริเวณแม่น้ำโขงตอนบนให้เชื่อมโยงกับแม่น้ำของกอยหรือแม่น้ำแดงในตั้งเกียเพื่อเป็นเส้นทางการค้าที่จะเข้าไปสู่จีนตอนใต้ ในขณะที่นั้น รัฐบาลฝรั่งเศสต้องเผชิญกับอุปสรรคที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

2.1 ดินแดนแม่น้ำโขงตอนบนทั้งฝั่งตะวันออกและฝั่งตะวันตก อยู่ในอาณาเขตของประเทศราชหลวงพระบาง ซึ่งเป็นประเทศราชของอาณาจักรสยาม และทางราชสำนักสยามได้จัดการบริหารการปกครองดินแดนประเทศราชส่วนนี้ โดยมอบให้ข้าหลวงประจำเมืองพิชัย (ในเขตจังหวัดอุตรดิตถ์ปัจจุบัน)

2.2 ดินแดนส่วนนี้มีปัญหาและอุปสรรคในด้านสภาพภูมิศาสตร์ ซึ่งไม่สะดวกต่อการคมนาคม โดยเฉพาะเส้นทางคมนาคมทางบก ซึ่งโดยทั่วไปจะเป็นเขตป่าที่ขมขื่นและสัตว์ร้ายซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิต ส่วนการคมนาคมทางน้ำทางด้านของหลวงพระบางสามารถติดต่อกับจีน โดยผ่านทางบริเวณตั้งเกียเข้าสู่ยูนนานทางตอนใต้ของจีน แต่สภาพการคมนาคมภายในตลอดลำน้ำโขงจากตอนบนไปยังตอนล่างในบางตอนต้องผ่านภูมิประเทศที่เป็นเกาะแก่ง จึงทำให้เรือแล่นผ่านไม่ได้ตลอดลำน้ำดังเช่น

- เส้นทางทางตอนเหนือของเมืองหลวงพระบางกับเมืองเชียงแสน (ปัจจุบันในจังหวัดเชียงราย)

- เส้นทางจากเมืองหลวงพระบางไปยังเมืองเวียงจันทน์ บริเวณนี้สภาพภูมิประเทศเต็มไปด้วยภูเขาสูงชันซ้อนกับเกาะแก่ง หาดทรายและสัตว์ป่าที่เป็นอันตรายต่อการเดินทาง

- เส้นทางตั้งแต่เมืองสุวรรณเขตมาที่บ้านดอน (ในเขตนครจำปาศักดิ์) และจากสีทันดรเพื่อติดต่อกับดินแดนเขมร บริเวณนี้เต็มไปด้วยเกาะแก่งมากมาย ซึ่งจะเป็นอุปสรรคต่อการเดินเรือ โดยเฉพาะแก่งหลี่ผี จะมีช่องให้เรือเดินสะดวกเฉพาะฤดูเท่านั้น⁷

2.3 ดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงหรือหัวเมืองลาวตอนใต้ทั้งหมด เป็นหัวเมืองซึ่งอยู่ภายใต้การปกครองของประเทศสยาม ซึ่งเรียกว่า หัวเมืองลาวตะวันออก (ดูแผนที่แสดงการคมนาคมระหว่างไทย-ลาว และญวน หน้า 86)

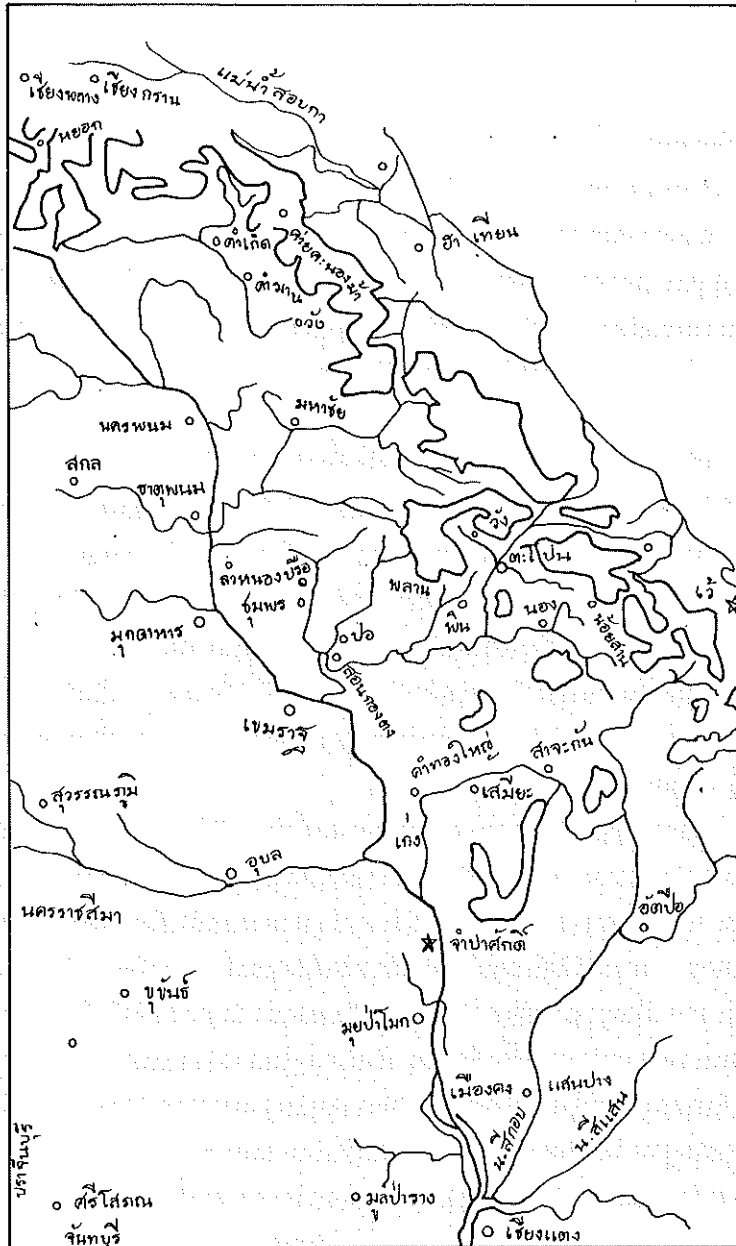
2.4 ดินแดนภาคตะวันออกตอนบนของลำแม่น้ำโขง ซึ่งได้แก่ หัวเมืองสิบสองจุไทย หัวพันห้าทั้งหก เมืองหลวงพระบาง และเมืองพวน (ดูแผนที่แสดงอาณาเขตของดินแดนสิบสองจุไทย หัวพันห้าทั้งหก พวน หลวงพระบาง หน้า 87) ประสบปัญหาพวกล้อซึ่งมิได้เป็นคนเชื้อชาติใดเชื้อชาติหนึ่งหรือคนจีนโดยเฉพาะ พวกนี้มีนิสัยชอบโจรกรรมปล้นทรัพย์สินและเข้าเผาเมือง จึงเป็นภาระของไทยและญวนในการปราบปราม เมื่อญวนเป็นรัฐอารักขาของฝรั่งเศสแล้ว ปัญหาอื่นที่เกิดขึ้นในบริเวณชายแดนญวนฝรั่งเศสจึงใช้มาตรการปราบปรามถึงขั้นเด็ดขาด ดังปรากฏในการปราบล้อธงดำในปี พ.ศ. 2426

2.5 ดินแดนลุ่มแม่น้ำโขงทั้งหมด ยิ่งขาดหลักฐานแผนที่ภูมิศาสตร์ สำหรับการวินิจฉัยเขตแดนอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะปัญหาชายแดนกับไทย เขมร ญวน ลาว การวินิจฉัยโดยใช้หลักการบริหารปกครองเดิมดินแดนประเทศราชหรือหัวเมืองขึ้นจะต้องถวายเครื่องบรรณาการทุก 3 ปี ดังที่ไทยยึดถือมาแต่โบราณนั้นเป็นปัญหาที่ชักนำให้ฝรั่งเศสโต้แย้งเพราะในทางปฏิบัติบรรณาการหัวเมืองลาวทางตอนเหนือลุ่มแม่น้ำโขงถวายเครื่องบรรณาการทั้งไทย ญวน และจีน⁸

3. ความพยายามของผู้บริหารฝรั่งเศสในการครอบครองแม่น้ำโขง

จากปัญหาทั้ง 5 ข้อ ก่อนวิกฤตทกาล ร.ศ.112 หรือ วิกฤตทกาล พ.ศ. 2436 ซึ่งฝรั่งเศสได้ส่งเรือรบเข้าปิดล้อมปากอ่าวไทยยังผลให้รัฐบาลไทยต้องยอมลงนาม

แผนที่ที่ 1: แสดงการคมนาคมระหว่างไทย ลาว เวียดนาม

ที่มา : เคนเนลล บรีซิด นักวิจัยมูลนิธิฟอร์ด ไม่ปรากฏที่มา

ในสนธิสัญญาลงวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ.2436 ตามข้อความในสนธิสัญญานี้ไทยสละสิทธิเหนือดินแดนในแม่น้ำโขงให้ฝรั่งเศสเข้าครอบครองบริเวณฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงทั้งหมด แต่ก่อนหน้าเหตุการณ์ทางการเมืองซึ่งจะเป็นเครื่องชี้ขาดในการตัดสินสิทธิในการครอบครอง รัฐบาลฝรั่งเศสได้ใช้การเจรจาทางการทูตกับรัฐบาลไทย โดยตลอดตั้งปรากฏในการแก้ปัญหาซึ่งสรุปเสนอในที่นี้ 5 ข้อ ดังนี้

3.1 ปัญหาประเทศราชหลวงพระบาง ในปี พ.ศ.2426 ฝรั่งเศสได้ขอจัดตั้งศาลต่างประเทศที่เมืองหลวงพระบาง โดยดำเนินการทางการทูตกับรัฐบาลไทยนายฮาร์มันด์ (Harmand) ขุนต๋ายฝรั่งเศสประจำกรุงเทพฯ ได้เสนอความเห็นแก่นายเฟริเชนต์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ โดยขอตั้งศาลต่างประเทศที่เมืองหลวงพระบางและเมืองพนมเปญ⁹ โดยดำเนินการตามแบบแผนเดิมในหลักการของ "สิทธิของชาติที่ได้รับความอนุเคราะห์ยิ่ง หรือ "The most-Favoured Nation Clause" ซึ่งรัฐบาลไทยได้อนุญาตรัฐบาลอังกฤษจัดตั้งศาลต่างประเทศในสนธิสัญญาเชียงใหม่ พ.ศ. 2416 เพื่อควบคุมคนในบังคับของอังกฤษในหัวเมืองลาวเฉียงโดยที่ชาติอังกฤษยอมรับฐานะดินแดนเชียงใหม่เป็นประเทศราชของไทย¹⁰ แต่การเจรจาในครั้งแรกนี้ไม่สำเร็จเพราะรัฐบาลไทยให้เหตุผลว่าฝรั่งเศสจะได้รับผลประโยชน์ไม่คุ้มค่า ต่อมาในปี พ.ศ. 2428 นายแกร์การาเด็ต ขุนต๋ายฝรั่งเศสประจำกรุงเทพฯ ได้ขอความอนุเคราะห์รัฐบาลไทยในการตั้งศาลต่างประเทศที่นครหลวงพระบางได้สำเร็จและมอบให้นายออกุสต์ปาวิ (Auguste Pavie) มาดำรงตำแหน่งรองกงสุลประจำนครหลวงพระบางก่อน การลงนามอย่างเป็นทางการ¹¹ ในเดือนกันยายน พ.ศ. 2430 ได้เกิดเหตุการณ์พวกล้อได้เข้าปล้นเมืองหลวงพระบางพร้อมเผาเมืองก่อให้เกิดความเสียหาย ทางด้านชีวิตและทรัพย์สินจนเจ้านครหลวงพระบางและพระญาติวงศ์พร้อมข้าราชการต้องอพยพมาพักพิงที่บ้านปากกลายซึ่งได้รับการช่วยเหลืออย่างดียิ่งนายปาวิ และความรู้สึกอันดีในยามทุกข์นี้เองเป็นจุดซึ่งสร้างความประทับใจให้แก่บรรดาเจ้าหลวงตลอดจนเจ้านายท้าวพระยาเป็นอันมาก¹²

3.2 ปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในลุ่มแม่น้ำโขงตั้งแต่ตอนบนและตอนล่าง รัฐบาลฝรั่งเศสได้ใช้ความพยายามในการสร้างเส้นทางคมนาคมในลุ่มแม่น้ำโขงให้มีความสะดวกและเป็นประโยชน์ดังเช่นแม่น้ำไรน์ในประเทศฝรั่งเศส ดังปรากฏหลักฐานจากการรายงานของพระยามหาอำมาตยาธิบดี (หุ่่น ศรีเพ็ญ) ข้าหลวงใหญ่ของไทยประจำหัวเมืองลาวตะวันออกได้กราบบังคมทูลรัชกาลที่ 5 ให้ทรงทราบ ว่า นายปาวิซึ่งเป็นรองกงสุลประจำนครหลวงพระบางได้ขออนุญาตรัฐบาลไทยเดินทางสำรวจ แก่งหลี่ผีเพื่อกำหนดนโยบายในการนำเรือกลไฟของฝรั่งเศสเข้ามาเดินในลำแม่น้ำโขง¹³ นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2434 เพื่อสนับสนุนการพัฒนาเป้าหมายที่สร้างยุENNให้เป็นศูนย์กลางการค้าของจีนตอนใต้ก่อนชาติอังกฤษและเป็นศูนย์กลางที่จะครอบคลุมอินโดจีน พ่อค้าฝรั่งเศสได้เริ่มโครงการขยายตลาดการค้าใน ลำน้ำโขงโดยมอบให้ดอกเตอร์มาแซ (Massie) ซึ่งเป็นกงสุลที่สองประจำนครหลวงพระบางสืบต่อจากนายปาวิ พร้อมด้วยมองซิเออร์คิมิลยอง มองซิเออร์คูยอง มองซิเออร์ลูย ดงขออนุญาตรัฐบาลไทยในการนำเรือกลไฟแล่นในลำน้ำโขงและตั้งห้างค้าขายบริเวณนครจำปาศักดิ์ เชียงแตงเพื่อเชื่อมโยงการค้าในเส้นทางแม่น้ำโขงตอนล่างบริเวณเมืองพระตะบอง เมืองกระแจะ ด่านเสียมโขก เชียงแตง ศรีทันดอน และนครจำปาศักดิ์และบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน พ่อค้าฝรั่งเศสเจ้าเมืองซานอยได้เข้ามาตั้งห้างขาย สินค้า พร้อมสำรวจตลาดการค้าตั้งแต่เมืองไลงไปยังนครหลวงพระบางจนถึงนครจำปาศักดิ์ และเตรียมทำการระเบิดแก่งหลี่ผีให้เป็นทางกว้างขนาด 2 วา เพื่อให้เรือกลไฟเดินทาง

ได้สะดวก แต่รัฐบาลไทยไม่อนุญาต สำหรับประเด็นการระเบิดแก่งหลีมีเพราะระเบิดสัญญาข้อ 6 ระหว่าง รัฐบาลไทยกับรัฐบาล ฝรั่งเศสในการสละสิทธิเขมร ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2410

3.3 สำหรับปัญหาหัวเมืองในแม่น้ำโขงทั้งหมดขาดหลักฐานทางภูมิศาสตร์ในการปักปัน เขตแดนหลังจากการปราบปรามอย่างเด็ดขาดในปี พ.ศ. 2430 แล้วนายการาเด็คได้ยื่นข้อเสนอให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประสานงานไทยและฝรั่งเศสเข้าทำการสำรวจและปักปันเขตแดนในแม่น้ำโขง ทั้งหมด และจัดตั้งคณะกรรมการการปักปันพรมแดนทางตอนเหนือของกัมพูชา ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2431 คณะกรรมาธิการชุดนี้ซึ่งฝ่ายฝรั่งเศสได้ตั้งนายปาวีเป็นกรรมาธิการคนที่ 1 ทำการสำรวจดินแดนลาว ทั้งหมดที่ติดต่อกับญวน

3.4 ปัญหาการปักปันเขตแดนแม่น้ำโขงตอนบน ดินแดนซึ่งเป็นปัญหาเป็นดินแดนหัวเมือง สามฝ่ายฟ้า กล่าวคือ หัวเมืองที่เป็นรัฐบรรณาการทั้งไทย จีน และญวนในปี พ.ศ. 2431 ปรากฏว่า ดินแดนสิบสองจุไทย เมืองไล หัวพันห้าทั้งหก โดยเฉพาะเมืองไลซึ่งเป็นเมืองที่เจ้าผู้ครองเมืองไลมีปัญหา ภายในกับอาณาจักรสยามเมื่อคณะสำรวจของนายปาวีประกอบด้วยกำลังทหารฝรั่งเศส 500 คน เดินทาง จากตั้งเกียมายังลุ่มแม่น้ำแท้ (เป็นสาขาของแม่น้ำโขง) เข้าถึงเมืองไลสามารถโน้มน้ำไว้ เจ้าเมืองไล ขอความคุ้มครองจากอำนาจของฝรั่งเศสได้สำเร็จ¹⁶ และขยายอิทธิพลไปในดินแดนสิบสองจุไทย การนำ กองทหารเข้าสำรวจเมืองแดงและเมืองหัวพันห้าทั้งหก ซึ่งข้าราชการไทยได้ขอให้นายปาวีถอนทหาร ออกไปจากเมืองแดงก่อนจนกว่ากองทัพพระยาสุรศักดิ์มนตรีจากกรุงเทพฯ จะมาถึงนครหลวงพระบาง แต่ปัญหาและอุปสรรคในด้านการคมนาคมเป็นเหตุให้การสำรวจฝ่ายไทยดำเนินการไปด้วยความล่าช้ากว่า ฝรั่งเศส นายปาวีได้นำกองทหารเข้ารักษาการณ์ในเมืองแดงก่อนฝ่ายไทยและไม่อนุญาตให้กองทัพไทย เข้าสำรวจ หัวเมืองซึ่งฝรั่งเศสได้สำรวจแล้ว จากเหตุการณ์ปัญหาเมืองแดงยังผลให้รัฐบาลไทยยอม ตกลงในหนังสือสัญญา ข้อ 9 ซึ่งผลของสัญญา ฝรั่งเศสได้เข้าครอบครองพื้นที่สิบสองจุไทย โดย พหุฉินยและเพื่อจัดปัญหาการเมืองระหว่างไทยกับฝรั่งเศส เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีได้ถอนทหารออกมา ตั้งที่หัวพันห้าทั้งหก การที่ไทยยอมสละสิทธิในดินแดนสิบสองจุไทยและยึดครองเฉพาะตัวหัวพันห้าทั้งหก เท่านั้น เป็นการสร้างความหวังให้ฝรั่งเศสเริ่มขยาย อิทธิพลในดินแดน ลุ่มแม่น้ำโขงตอนบนได้สำเร็จก่อน วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112¹⁷

3.5 ปัญหาการปักปันเขตแดนในแม่น้ำโขงตอนล่าง รัฐบาลฝรั่งเศสได้มอบหมายให้กัปตัน คูเปต์เป็นผู้ควบคุมการสำรวจ เขตแดนผู้คนพร้อมกับชุดสำรวจของไทย ซึ่งรัชกาลที่ 5 ทรงแต่งตั้ง กัปตัน คูเปต์ได้ทำการสำรวจตั้งแต่เมืองกวางหน้าข้ามมายังเทือกเขาบรรทัด ซึ่งอยู่ในอาณาเขตการปกครอง ของนครจำปาศักดิ์ในพระราชอาณาเขตไทย ปรากฏว่าปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาล ฝรั่งเศส ในเรื่องการปักปันเขตแดนมีดังนี้

ก. ฝรั่งเศสไม่เห็นด้วยในการยึดถือของฝ่ายไทยเกี่ยวกับพวกข่า ซึ่งอาศัยในลาวตอน ใต้และพวกนี้เป็นคนป่าหลายเผ่าพันธุ์ ไทยถือว่าเป็นชนกลุ่มข่าเป็นข้าของไทยทั้งสิ้น แต่ทางฝรั่งเศสมี ความเห็นที่ขัดแย้งโดยพิจารณาว่าชนกลุ่มข่าเป็นพวกซึ่งติดต่อกับชายกับญวนมาช้านาน ในบางครั้งพวก ข่ายอมอยู่ภายใต้การปกครองของญวน พวกข่าควรจะเป็นส่วนหนึ่งของญวนและเป็นทรัพยากรบุคคลที่ ควรจะขึ้นกับฝ่ายฝรั่งเศสดังปรากฏในคำถามเกี่ยวกับอาณาเขตไทยจตุรอาณาเขตเฉพาะพวกข่ายังอาศัยอยู่ ไซหรือไม ปรากฏว่ารัฐบาลไทยไม่สามารถชี้ชัดได้อย่างมั่นใจ¹⁸

ข. รัฐบาลไทยในขณะนั้นมีความเห็นเกี่ยวกับการวินิจฉัย เรื่องเขตแดนที่ไม่ตรงกับทัศนะของข้าราชการฝรั่งเศสซึ่งปกครองอินโดจีน โดยเฉพาะการปักปันเขตแดนด้วยหลักโหนดและการยึดการตั้งถิ่นฐานของตนเป็นข้ออ้าง ในสิทธิแห่งการครอบครองอาณาเขต ดังเช่น บริเวณเขตแดนเขมรฝ่ายเหนือเมืองพนมเปญกับชายแดนเมืองธรวาบุรีวัฒน์มีหลักเขตซึ่งสร้างด้วยศิลาเป็นรูปสามเหลี่ยมขนาดกว้าง 1 คอก ผึ่งไว้เป็นหลักฐานสำคัญระหว่างเขตแดนไทยและเขมร แต่หลักฐานประเภทนี้เป็นหลักฐานที่ฝรั่งเศสไม่ยอมรับ ทั้งนี้เพราะการวินิจฉัยเรื่องเขตแดนตามแบบยุโรปใช้หลักฐานทางภูมิประเทศเป็นเครื่องชี้แจง¹⁹ ปัญหาการใช้หลักวิชาการในการสำรวจอาณาเขตที่แตกต่างกันส่งผลกระทบต่อในด้านสัมพันธไมตรีระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลฝรั่งเศสก่อนวิกฤตการ ร.ศ. 112 (วันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2436)

4. วิกฤตการณ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลฝรั่งเศส

ปัญหาซึ่งเป็นจุดวิกฤตการณ์ที่ทำให้รัฐบาลไทยและรัฐบาลฝรั่งเศสไม่สามารถเจรจาทางการทูตดังที่รัฐบาลทั้งสองได้แก้ปัญหามาในเหตุการณ์เมืองแดง เมืองหัวพันห้าทั้งหกปัญหาระเบิดแก่งหลี่ผี นั่นคือปัญหาฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงซึ่งคณะผู้ปฏิบัติงานของฝรั่งเศสในดินแดนลาวได้รับการสนับสนุนจากสภาผู้แทนราษฎรของฝรั่งเศสโดยความเข้าใจในสิทธิของญวนซึ่งเคยครอบครองในอดีต²⁰ ขณะที่มีการถกเถียงโดยนายปาวีเป็นผู้แทนของรัฐบาลฝรั่งเศสในการเสนอรัฐบาลไทยให้ทบทวนสิทธิของญวนในอดีต ช่วงเวลาตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ. 2436 ปัญหาฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงได้ถกเถียงอย่างกว้างขวางในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรที่กรุงปารีสสนับสนุนการครอบครองฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง และเร่งเร้าให้ฝ่ายฝรั่งเศสซึ่งปฏิบัติการในดินแดนลาว ไทยจำเป็นต้องเจรจากับรัฐบาลไทย อย่างเคร่งครัดจนเป็นเหตุให้ฝรั่งเศสนำวิธีการ "เรือปืน" (Gun boat Policy) ซึ่งอังกฤษเองได้เคยปฏิบัติมาแล้วในสงครามฝิ่นกับประเทศจีน การที่เรือรบ 2 ลำ ของฝรั่งเศสคือ เรือ Inconstant และ Cometo มาทอดสมอที่ปากน้ำ สมุทรปราการ เพื่อให้การเจรจาต่อรองในปัญหาฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง ผลปรากฏว่าในวันที่ 13 กรกฎาคม พ.ศ. 2436 เมื่อเรือรบทั้งสองลำผ่านสันดอนเข้ามาใกล้ป้อมพระจุลจอมเกล้า ทหารไทยที่ทำหน้าที่รักษาราชการป้อมพระจุลจอมเกล้าได้ส่งสัญญาณให้เรือรบของฝรั่งเศสหยุด เมื่อเรือรบเคลื่อนกำลังจึงเกิดการยิงต่อสู้กันเป็นเวลา 45 นาที ผลปรากฏว่ามีผู้เสียชีวิตฝ่ายฝรั่งเศส 3 คน บาดเจ็บ 3 คน ทางฝ่ายไทย 15 คน บาดเจ็บ 20 คน จุดนี้ได้ก่อให้เกิดเป็นวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 ขึ้น จากตัวเลขการสู้รบดูเหมือนว่าจะจะเป็นเหตุการณ์ที่มีได้ใหญ่โตเท่าที่เกิดขึ้นเช่นที่อังกฤษเผชิญกับจีนและอินเดียในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน²¹

5. วิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 และผลกระทบต่อปัญหาฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง

สำหรับผลที่ยังเกิดภายหลังสิ้นสุดวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112 รัฐบาลไทยซึ่งมีนโยบายในการใช้สันติวิธีได้ลงนามในสนธิสัญญาวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436 ทั้ง 10 ข้อ และสัญญาน้อยอีก 6 ข้อ ผลจากสนธิสัญญาสามารถสรุปสาระสำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาฝั่งซ้ายแม่น้ำโขง

5.1 รัฐบาลไทยต้องสูญเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงทั้งหมดรวมเป็นพื้นที่ 143,000 ตารางกิโลเมตร ซึ่งหมายถึงประเทศราชหลวงพระบางและหัวเมืองสำคัญทางฝั่งแม่น้ำโขงในเขตหัวเมืองลาวพวนและหัวเมืองลาวกาว (ได้แก่ เมืองเชียงแตง แส่นปาง ลีทันดอน (ฝั่งซ้าย) นครจำปาศักดิ์ใหม่ ชัตปือ สารวัน และคำทองใหญ่)

5.2 รัฐบาลไทยต้องถอนกำลังทหารออกจ่าน้ำโขงและทะเลสาบเขมร

5.3 รัฐบาลยอมให้ฝรั่งเศสยึดครองส่วนหนึ่งของเมืองจันทบุรีเพื่อเป็นหลักประกันให้รัฐบาลไทยปฏิบัติตามสนธิสัญญาวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436²²

การลงนามสนธิสัญญาวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436 ทางฝ่ายไทยมิได้มีความเสียหายในการที่จะต้องสูญเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงถึง 143,000 ตารางกิโลเมตร แต่ข้อที่รัฐบาลไทยหวั่นเกรงมากในขณะนั้นในปัญหาที่ฝรั่งเศสยึดส่วนหนึ่งของเมืองจันทบุรีไว้เป็นประกันดังปรากฏข้อความตอนหนึ่งได้กล่าวถึงการสูญเสียดินแดนฝั่งซ้ายแม่น้ำโขงไว้ว่า

"การที่ไทยต้องยอมเสียดินแดนในครั้งนั้น มหาอำมาตย์เอกพระยาบุรุษรัตนราชพัลลภ (นพ โกรธฤกษ์) ได้เล่าความทรงจำให้บุตรของท่าน (หนังสือปกิณณะในรัชกาลที่ 5 หน้า 7) ฟังว่า พ่อเองคราวนั้นได้เห็นน้ำพระเนตรของพระองค์ไหลในขณะที่ทรงเสียดพระราชหฤทัยอย่างสุดซึ้ง แต่ในที่สุดพระองค์ก็พระหทัยได้ทรงสั่งว่า การเสียดินแดนแต่เพียงเล็กน้อย ตามชายพระราชอาณาจักร ซึ่งเราเองก็ทำนุบำรุงให้เจริญเต็มที่ไมไ่ได้นั้นก็เปรียบเสมือนกับเสียปลายนิ้วของเราไป ยังไกลอยู่ รักษาหัวใจกับหัวไว้ให้ดีกว่าเสียกัน..."²³

พระราชประวัติของรัชกาลที่ 5 ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงพระบรมราโชบายในการรักษาเอกราชของไทยในช่วงเวลานั้นยอมที่จะเสียดินแดนส่วนย่อยเพื่อรักษาดินแดนในพระราชอาณาจักรเขตที่ใกล้เคียง กรุงเทพฯ แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ฝ่ายไทยยอมปฏิบัติตามสนธิสัญญาวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2436 สร้างความยุ่งยากในการบริหารการปกครองในหัวเมืองลาวทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงซึ่งอยู่พระราชอาณาเขตไทย ดังเช่น ปัญหาการล่องลำอาณาเขต 25 กิโลเมตร ปัญหาคนในบังคับ ปัญหาคนอพยพ ปัญหาการเก็บ ภาษีอากร การตัดสินใจคดีความ ทั้งนี้เพราะการปฏิบัติตนของคนลาวต่างมีความเคยชินในวิถีการเดิมที่มีได้ยึดถือกฎเกณฑ์หรือกฎบังคับซึ่งเป็นด้วยบทกฎหมายดังเช่นฝรั่งเศสหรือการปฏิบัติที่ดีใช้ในประเทศยุโรป ดังนั้นจึงก่อให้เกิดปัญหาที่รัฐบาลไทยและรัฐบาลฝรั่งเศสต้องให้การเจรจาทางการทูตและสร้าง ภาวะความตึงเครียดในด้านสัมพันธไมตรี เพื่อเป็นการยุติปัญหาที่ยุ่งยากในหัวเมืองลาวซึ่งกระทบต่อความมั่นคงทางการเมืองและเสถียรภาพของรัฐบาลไทย ผู้บริหารประเทศไทยยินยอมยกดินแดนหลวงพระบาง ฝั่งขวาเมืองมโนไพร เมืองจำปาศักดิ์ เป็นข้อแลกเปลี่ยนกับการเสนอให้รัฐบาลฝรั่งเศสถอนทหารออกจากจันทบุรีดังปรากฏในสัญญาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446²⁴

แต่ปัญหาหัวเมืองในลุ่มแม่น้ำโขงยังมีได้ยุติลงอย่างสิ้นสุดทั้งนี้เพราะการปักปันพรมแดนระหว่างไทยกับฝรั่งเศสในเขมรยังไม่เรียบร้อย ยังติดขัดในปัญหาที่มลชลบูรพา (ประกอบ ด้วยพระตะบอง เสียมราฐ ศรีโสภณ) อันเป็นดินแดนพระราชอาณาเขตไทยซึ่งทางฝรั่งเศสยังยึดถือหลักการสิทธิของญวนในอดีตที่มีต่อดินแดนนี้ ดังนั้นเมื่อฝรั่งเศสกับไทยสามารถตกลงกันได้ในสัญญาวันที่ 13 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2446 ฝรั่งเศสได้ขอยึดครองเมืองตราดไว้เป็นประกันก่อนเพื่อทำการปักปันเขตแดนในเมืองพระตะบอง และเมืองโพธิ์สัณฑ์ ซึ่งอยู่ในดินแดนแม่น้ำโขงตอนล่างให้เป็นการเรียบร้อยก่อน ในที่สุดการแก้ ปัญหาที่รัฐบาลไทยได้ลงนามในสนธิสัญญาลงวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2443²⁵ โดยยอมสละมณฑลบูรพาให้เป็นสิทธิครอบครองของประเทศฝรั่งเศส ผลจากสนธิสัญญานี้ฝรั่งเศสได้ครอบครองแม่น้ำโขงตลอดสายและพัฒนาตามอุดมการณ์ในการสร้างจักรวรรดินิยมของฝรั่งเศสในอินโดจีนได้สำเร็จในช่วงหนึ่งโดยใช้เวลาเกือบครึ่งศตวรรษ

6. บทสรุป

การครอบครองลุ่มแม่น้ำโขงได้ตลอดสายเป็นความพยายามอันเกิดจากแรงบันดาลใจของนักการเมืองและผู้บริหารชาตินิยมในยุคนั้นพยายามสร้างประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศจักรวรรดิเช่นเดียวกับประเทศอังกฤษและประเทศอื่น ๆ ในยุโรป เพราะการมีอาณานิคมจะเป็นผลดีทั้งทางด้านเกียรติภูมิในชาติของตนและความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ด้วยเหตุนี้ในพุทธศตวรรษที่ 25 การแข่งขันในการแสวงหาอาณานิคมในทวีปเอเชียเป็นนโยบายต่างประเทศและนโยบายเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป

สำหรับการครอบครองดินแดนอินโดจีนทั้งหมด (ญวน เขมร ลาว) ซึ่งฝรั่งเศสใช้เวลาาร่วม 50 ปี เพื่อเข้าครอบครองได้สำเร็จโดยประสบกับปัญหาอุปสรรคมากมายอย่างไรก็ตามหากมองย้อนหลังเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์แล้วได้ชี้ชัดว่า ฝรั่งเศสเป็นมหาอำนาจซึ่งผลักดันในการวางรากฐานให้เกิดชาติรัฐ (Nation State) ดังปรากฏใน ญวน เขมร ลาว ซึ่งชาติรัฐที่เกิดขึ้นนี้ในเวลาต่อมาเป็นพลังชาตินิยม ในการเรียกร้องเอกราชจากรัฐบาลฝรั่งเศส แม้ว่าฝรั่งเศสไม่ประสบความสำเร็จในการบริหารการปกครองอินโดจีนในพุทธศตวรรษที่ 25 และจำต้องมอบเอกราชให้แก่ญวน เขมร ลาวปกครองตนเอง แต่ปัญหาทางการเมืองและการปกครองที่เกิดขึ้นภายหลังการได้รับเอกราชเป็นเหตุชักนำให้สหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำในการทำสงครามในอินโดจีนเพื่อต่อต้านการแผ่ขยายลัทธิคอมมิวนิสต์ ระหว่างปี พ.ศ. 2507-พ.ศ. 2518 และสหรัฐอเมริกาต้องถอนทหารออกจากอินโดจีนเช่นเดียวกับฝรั่งเศสในอดีต

อดีตที่ปรากฏในอินโดจีนเป็นเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ชี้ให้เห็นว่าปัญหาของอินโดจีนเป็นประวัติศาสตร์ที่ขั้วรอยเดิมซึ่งในปัจจุบันยังเป็นเหตุการณ์โลกปัจจุบันที่ประชาชาติทั่วโลกให้ความสนใจในทิศทางและอนาคตของประเทศต่าง ๆ ในอินโดจีนจากเหตุการณ์ที่ผ่านมาและได้จบสิ้นไปแล้วในช่วงแห่งอดีตหากพยายามศึกษาและเข้าใจพฤติกรรมของมนุษย์ในช่วงเวลาหนึ่งโดยอาศัยข้อมูลและการวิเคราะห์-วิจารณ์โดยใช้วิจารณ์ญาณแล้ว อาจกล่าวได้ว่าฝรั่งเศสเป็นมหาอำนาจชาติแรกที่พยายามพัฒนาลุ่มแม่น้ำโขงให้เป็นเส้นทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกับแม่น้ำไรน์ในยุโรปตะวันตกและสร้างจักรวรรดิอินโดจีนเพื่อรองรับรากฐานทางการเมืองการปกครองและสังคมแบบตะวันตกซึ่งฝรั่งเศสเป็นผู้นำ แต่สภาพของลุ่มแม่น้ำโขงตลอดจนดินแดนทั้งหมดในอินโดจีนมีปัญหาและอุปสรรคที่ฝรั่งเศสไม่สามารถพัฒนาตามอุดมการณ์การสร้างจักรวรรดินิยมตะวันออกได้ดังปรากฏในการศึกษาประวัติศาสตร์ภูมิภาคแห่งนี้

เชิงอรรถ

1. รอง ศยามานนท์, "ความสัมพันธ์ไทย-ลาว" ในแถลงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 เดือนมกราคม-ธันวาคม 2517. หน้า 48-49.
2. สวรรค์ สุวรรณโชติ, ประเทศไทยกับปัญหาเมืองจันทบุรีและตราดที่ฝรั่งเศสยึดครองระหว่างปี พ.ศ.2436-2449 ในเอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 193 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา), หน้า 15-18.
3. เสาวภา ภาวะพุดติ, ปัญหาการปกครองของไทยในประเทศราชหลวงพระบาง และหัวเมืองลาวระหว่างปี พ.ศ.2431-2446, ปรินญาณินท์การศึกษามหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ปีการศึกษา 2522, หน้า 82-84.
4. นิธิ เอี่ยมศรีวงศ์, การปราบฮ่อและการเสียดินแดน พ.ศ.2431, วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, หน้า 20.

5. เรื่องเดียวกัน, หน้า 20
6. เรื่องเดียวกัน, หน้า 120-122.
7. บุญช่วย ศรีสวัสดิ์, ราชอาณาจักรลาว, หน้า 24-43.
8. สุวิทย์ พักขาว, ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับฝรั่งเศส ร.ศ.112-126 (พ.ศ.2436-2453), ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร 2516, หน้า 19-20.
9. จิราภรณ์ สถาปนาวรรณนะ, วิกฤตการณ์สยาม ร.ศ.112, ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร 2516, หน้า 13.
10. พร้อมพงษ์ ณ เชียงใหม่, การปฏิรูปการปกครองหัวเมืองลาวเฉียงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นมณฑลเทศาภิบาล (พ.ศ. 2421-2436), ปรินญาณิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2517, หน้า 54-56.
11. กจช. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.6 2.1/39 เคาณ์เกอการาเคอกราบทูลกรมหมื่นเทวะวงษ์, เรื่องการตั้งไวส์กงสุลที่นครหลวงพระบาง 7⁵ 9 ค่ำ จ.ศ. 1247. (ตรงกับวันที่ 13 มีนาคม พ.ศ. 2428).
12. กจช. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.6 2.1/40 รายงานพระอินทราธิบาลเรื่องความเสียหายในนครหลวงพระบาง 6⁴ 10 จ.ศ. 1249 (ตรงกับวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2430).
13. กจช. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.6 2.1/29 พระยาศรีสิงหนเขตถึงเจ้าพระยารัตนบดินทร์ ลำเนาที่ 48 : 11 พฤศจิกายน ร.ศ. 109.
14. กจช.เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.6 2.1/34 พระราชหัตถเลขารัชกาลที่ 5 ถึงกรมหมื่นพิชิต ปรีชากร ลำเนา ร. ที่ 30/111 : 15 เมษายน ร.ศ. 111 (พ.ศ. 2435).
15. นิธิ เอียวศรีวงศ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า 184-186.
16. เรื่องเดียวกัน.
17. สุวิทย์ พักขาว, เรื่องเดียวกัน, หน้า 24.
18. กจช.เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.6 2.1/27 พระยามหาอำมาตย์ขึ้นคิกราบบังคมทูลรัชกาลที่ 5 8 มกราคม ร.ศ. 109 (พ.ศ. 2434).
19. กจช. เอกสารรัชกาลที่ 5 ม.62/27 พระยามหาอำมาตย์ขึ้นคิกราบบังคมทูลรัชกาลที่ 5 8 มกราคม ร.ศ. 109 (พ.ศ.2434).
20. ขจร สุขพานิช, "เบื้องหลังวิกฤตการณ์ ร.ศ. 112" ข้อมูลประวัติศาสตร์สมัยบางกอก, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์เคล็ดไทย, 2517), หน้า 321-326.
21. ขจร สุขพานิช, เรื่องเดียวกัน, หน้า 326.
22. เสาวภา ภาวะพุดติ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 524.
23. ขจร สุขพานิช, เรื่องเดียวกัน, หน้า 340.
- * รายละเอียดในปัญหาดังกล่าวนี้ได้มีการศึกษาค้นคว้าอย่างกว้างขวางในการศึกษาประวัติศาสตร์ระดับปริญญาโท ในประเทศไทย และชาวต่างประเทศที่สนใจในประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
24. เสาวภา ภาวะพุดติ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 470-672.
25. สุพัฒน์ศรี วรสายัณห์, ปัญหามณฑลบูรพาระหว่างปี พ.ศ. 2430-พ.ศ.2453, ปรินญาณิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, หน้า130-132.

Que faites-vous en classe?

ศิริธร คุณภูพิพรรณ*

การเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสปัจจุบันนี้ ถ้าหากจะให้การสอนนั้นน่าสนใจ ครูผู้สอนจะต้องหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะกระตุ้นความสนใจของนักเรียนชุดการเรียนการสอนเป็นวิธีการสอนแบบหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพ เป็นการเปลี่ยนบรรยากาศการเรียนการสอนซึ่งในการเรียนการสอนส่วนใหญ่ครูมักจะเป็นศูนย์กลางแต่การจัดการเรียนแบบศูนย์การเรียนนั้น เน้นที่ตัวนักเรียนเป็นหลัก โดยที่ครูเป็นเพียงผู้คอยแนะนำหรือสังเกตการณ์เท่านั้นที่สำคัญคือนักเรียนสามารถดำเนินกิจกรรมการเรียนด้วยตนเองตามคำสั่งของแต่ละศูนย์การเรียนซึ่งวิธีนี้เป็นการเรียนรู้ที่สามารถนำทางนักเรียนไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางได้เป็นอย่างดี

ศูนย์การเรียนที่ข้าพเจ้าได้จัดทำขึ้นสำหรับเด็กนักเรียนที่เรียนระดับชั้น ม.4 หรือ ม.5 ที่เรียน ฝ.411, ฝ.412 หรือ ฝ.513 แต่ถ้าจะให้ได้ผลในเรื่องของ les articles ในระดับ ม.4 เทอมปลาย จะค่อนข้างได้ผล ซึ่งในศูนย์การเรียนจะประกอบไปด้วย

1. คำชี้แจงสำหรับครู
2. ผังการจัดชั้นเรียน
3. สิ่งที่ครูต้องเตรียม
4. บทบาทของนักเรียน
5. วัตถุประสงค์ของการใช้ชุดการสอนแต่ละชุดที่ประกอบขึ้นเป็นศูนย์การเรียน

ส่วนประกอบของชุดการสอน

1. แบบทดสอบก่อนและหลังเรียน
2. กระดาษคำตอบแบบทดสอบ
3. กระดาษคำตอบแบบฝึกหัด
4. คู่มือครู

สำหรับศูนย์การเรียนนั้นเราจะแบ่งออกเป็นศูนย์ต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับเนื้อหาของบทเรียนที่เราสร้างขึ้นมา
ตัวอย่าง

ศูนย์ที่ 1	L'article indéfini
ศูนย์ที่ 2	L'article défini
ศูนย์ที่ 3	L'article partitif
ศูนย์ที่ 4	L'article contracté

* อาจารย์โรงเรียนกุนนตรีพุทธารามวิทยาคม

ศูนย์แต่ละศูนย์จะประกอบไปด้วย

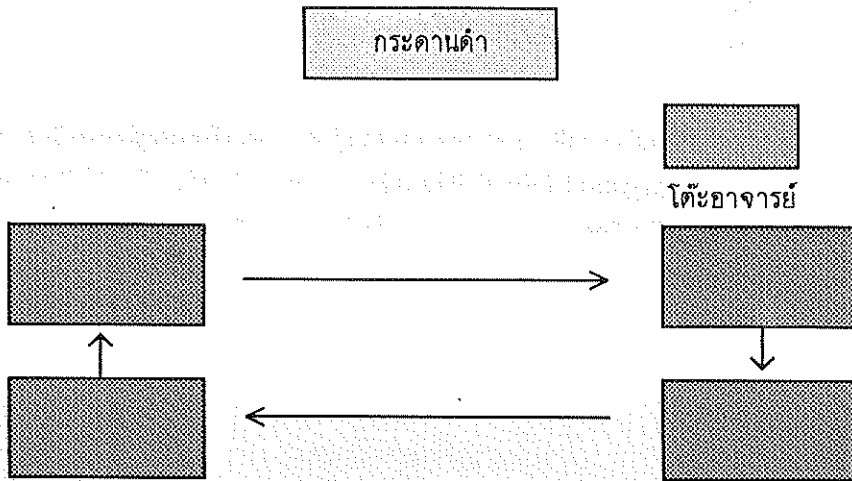
1. บัตรคำสั่ง
2. บัตรเนื้อหา
3. บัตรคำถาม
4. บัตรเฉลย

วิธีการเรียนในแต่ละศูนย์จะมีอธิบายอย่างละเอียดในคู่มือครู หน้าที่ของครูผู้สอนหรือบทบาทของครูเมื่อจะใช้ศูนย์การเรียนแต่ละครั้งครูผู้สอนไม่จำเป็นต้องอธิบายเด็กทุกอย่างให้นักเรียนได้มีโอกาสศึกษาด้วยตนเอง ครูจะต้องศึกษาคำสั่งแจงสำหรับครูอย่างละเอียดจะได้ปฏิบัติตามวิธีการได้ถูกต้อง

คำชี้แจงสำหรับครู

1. ศึกษาคู่มือครูพร้อมทั้งตรวจสอบดูส่วนประกอบที่กำหนดไว้ในคู่มือให้ครบ
2. ศึกษากิจกรรมการเรียนการสอนและทำความเข้าใจเนื้อหาให้ละเอียด
3. จัดโต๊ะนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม แต่ละกลุ่มถือเป็นแต่ละศูนย์
4. ครูแบ่งจำนวนนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม เท่า ๆ กัน
5. ให้นักเรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน
6. ครูควรชี้แจงให้นักเรียนทราบถึงบทบาทของนักเรียนในการเรียนแบบศูนย์การเรียนให้ชัดเจน
7. ในการทำกิจกรรม ครูให้นักเรียนเริ่มทำพร้อมกัน แต่ละศูนย์ควรใช้เวลาไม่เกิน 20 นาที
8. ในระหว่างที่นักเรียนทำกิจกรรม ครูไม่ควรพูดเสียงดัง ถ้าจำเป็น ควรพูดเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม
9. ระหว่างที่นักเรียนทำกิจกรรม ครูควรเดินดูการทำงานของนักเรียนอย่างใกล้ชิด
10. เมื่อหมดเวลาที่กำหนดให้ไว้ ให้นักเรียนเปลี่ยนศูนย์ไปพร้อมกัน
11. นักเรียนคนใดทำกิจกรรมในศูนย์ไม่เสร็จ เมื่อหมดเวลาให้ย้ายไปทำที่ศูนย์อื่นก่อน เมื่อครบทุกศูนย์แล้วจึงย้อนกลับมาทำภายหลัง
12. ครูควรแบ่งเวลาในตอนท้ายไว้เล็กน้อย เพื่อให้ให้นักเรียนประกอบกิจกรรมในศูนย์ที่ตนเองทำยังไม่เสร็จต่อ
13. ก่อนที่จะให้นักเรียนเปลี่ยนกลุ่ม ครูต้องแนะนำเรื่องการเก็บชุดการสอนในช่องให้เรียบร้อย ยกเว้นกระดาษคำตอบให้นำติดตัวไปด้วย
14. การสรุปบทเรียน ควรจัดเป็นกิจกรรมร่วมของนักเรียนทุกกลุ่ม
15. หลังจากเรียนครบทุกกลุ่มแล้ว ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังเรียนเพื่อจะได้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและประเมินผลนักเรียน

ผังการจัดชั้นเรียน เปลี่ยนศูนย์การเรียนตามลูกศร

สิ่งที่ครูต้องเตรียม

1. ครูต้องตรวจสอบการสนทนีก่อนที่จะให้นักเรียนเรียน โดยดูจากคู่มือครู
2. ศึกษากิจกรรมการเรียนการสอนให้เรียบร้อยและละเอียด
3. จัดโต๊ะนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ตามแผนผัง
4. บัตรประจำศูนย์สำหรับติดไว้ที่ศูนย์
5. เตรียมกระดาษข้อสอบพร้อมกระดาษคำตอบ

บทบาทของนักเรียน

สิ่งที่ครูควรชี้แจงให้นักเรียนทราบ

1. อ่านบัตรคำสั่งในแต่ละศูนย์ให้เข้าใจและปฏิบัติตามขั้นตอนอย่างระมัดระวัง
  2. นักเรียนต้องตั้งใจเรียนอย่างจริงจัง ไม่ชวนเพื่อนคุยในขณะที่เรียน
  3. พยายามตอบคำถามอย่างสุดความสามารถ
  4. เวลาเปลี่ยนศูนย์ ให้เก็บเอกสารในศูนย์ให้เรียบร้อย หากมีสิ่งใดขาดหรือบกพร่องต้องแจ้งให้ครูทราบทันที
  5. นักเรียนต้องใช้ชุดการเรียนการสอนอย่างระมัดระวัง
  6. เนื่องจากกิจกรรมในแต่ละศูนย์มีเวลาจำกัดให้นักเรียนแต่ละกลุ่มทำตามเวลา
- การเรียนการสอนภาษาจะได้ผลดีที่สุด ครูผู้สอนจะต้องหาวิธีการสอนเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจและเกิดความกระตือรือร้นในการเรียนภาษา สื่อต่าง ๆ และเทคนิคใหม่จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ครูผู้สอนควรจะพัฒนาตนเอง เพื่อนักเรียนจะได้ประโยชน์จากการเรียนภาษามากที่สุด

ในแวดวงผู้สอนภาษาฝรั่งเศส

จรัสลักษณ์ ศกุนตะลักษณ์

สวัสดิ์ค๊ะ ท่านสมาชิกที่เคารพรักทุกท่าน ชาวแรกที่จะเรียนให้ทราบคือ เรื่องโครงการไปศึกษา และทัศนศึกษาภาคฤดูร้อนในประเทศฝรั่งเศสรุ่นที่ 3 (1989) ปีนี้ได้รับความสนใจจากสถาบันต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก ดังนั้นจึงมีนักเรียน นิสิต นักศึกษาเข้าร่วมโครงการถึง 80 คน ทางสมาคมฯ จึงแบ่งเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรก 50 คน มีอาจารย์ประมาณ ลีศิริเสริญ อาจารย์มลฤดี ปาลสุข และอาจารย์ชัชวีร์วรรณไชยวัฒน์ เป็นผู้ดูแลโดยกำหนดจะเดินทางไปยังเมือง Brest แคว้น Bretagne ในวันที่ 2 เมษายน 2532 กลุ่มที่ 2 มีจำนวน 30 คน อาจารย์พรทิพา ถาวรบุตร และ ผศ.ดร.สุธาสิณี ผลวัฒน์ เป็นผู้ดูแล สำหรับกลุ่มที่ 2 นี้จะเดินทางไปยังเมือง Brest ในวันที่ 16 เมษายน 2532 ทั้ง 2 กลุ่มจะเข้าเรียนภาษาและวัฒนธรรมฝรั่งเศส ณ สถาบัน Centre International d'Etudes de Langue (C.I.E.L.) ณ เมือง Brest และพักอยู่กับครอบครัวชาวฝรั่งเศสเป็นเวลา 1 เดือน นอกจากนั้นยังมีโอกาสเที่ยวชมแคว้น Bretagne มหานครปารีส พระราชวัง Versailles ฯลฯ อีกมาก..ก่อนวันเดินทางสมาคมฯ ได้จัดปฐมนิเทศผู้เข้าร่วมโครงการระหว่างวันที่ 18-19 มีนาคม 2532 ตั้งแต่เวลา 9.00-15.00น. เรียกว่า ทั้งอบรมทั้งรวมจนเกรียมเลยละค่ะ การปฐมนิเทศก็มีการให้ความรู้เรื่องการเตรียมตัวไปต่างประเทศ ข้าวของที่ต้องเตรียมไป (รวมทั้งเงินทองด้วย...ลืมไม่ได้ในเรื่องนี้) ความรู้ด้านภาษาฝรั่งเศส เห็นเด็ก ๆ วันปฐมนิเทศแล้วน่ารักค่ะ บางคนตามปัญหาแก่ ๆ บางทีก็ผู้ปกครองช่วยตามด้วยความเป็นห่วงลูกหลานสุดที่รัก...พอถึงวันที่ 2 เมษายน 2532 วันเดินทางยิ่งสนุกใหญ่ค่ะ เฉพาะเด็กที่เข้าร่วมโครงการก็ 80 คน คนไปส่งอีก 3 เท่า ใครนัดใครแทบหากันไม่พบเลยวันนั้น มีการถ่ายรูปกัน (ตามธรรมเนียมของผู้เดินทางไปต่างประเทศ) มากมายค่ะ หนังสือพิมพ์ก็ไปกันหลายฉบับ บริษัท Air France ก็ส่งผู้แทนมาดูแลก่อนเดินทาง เที่ยวบินนั้นเป็นเที่ยวแรกที่บินตรงจากกรุงเทพ ฯ ถึงปารีส โดยไม่แวะพักที่ใดเลย รวมเวลา 13 ชั่วโมงประหยัดเวลาไปจากเดิมได้ถึง 3 ชั่วโมง เป็นที่ตื่นเต้นกับผู้เดินทาง (น้อย ๆ) ของสมาคมฯ มากค่ะ อาจารย์ผู้ดูแลทั้ง 3 ท่านต่างก็ต้องทำงานกันหนักหนอยกว่าจะพาตัวผู้เข้าร่วมโครงการครบ 50 คน กลุ่มที่ 2 ที่เดินทางทีหลังนับว่าค่อนข้างสะดวกหน่อยค่ะ เนื่องจากมาจากสถาบันเดียวกันเป็นส่วนมาก เห็นความรู้สึกที่ฉายอยู่บนสีหน้าของเด็ก ๆ ก็คือความสุขสมหวัง ความตื่นเต้น ดีใจ นำปัสมีใจแทนผู้ปกครองจริง ๆ ค่ะ ประมาณเดือนพฤษภาคม เขาเหล่านั้นคงมีอะไรกลับมาเล่าให้พวกเราฟังกันบ้างนะคะ ...ขออนุญาตย้อนกลับไปเล่าถึงงานนิทรรศการหนังสือฝรั่งเศส ในงานสัปดาห์หนังสือแห่งชาติ ณ ศูนย์การประชุมระหว่างวันที่ 24 มีนาคม-2 เมษายน 2532 งานนี้ได้รับความสนใจจากสถาบันต่าง ๆ ที่เปิดสอนภาษาฝรั่งเศสมากพอสมควรค่ะแต่บางโรงเรียนบ่นว่าไม่มีโอกาสพานักเรียนไปร่วมงาน เพราะโรงเรียนปิดไปแล้วเสียคายนมาก รายการที่น่าสนใจมากสำหรับทุกคนคือการตอบปัญหาเขาว่าเกี่ยวกับประเทศฝรั่งเศส (แม้ว่าทุกคนจะบ่นว่ายากมาก ๆ) เพราะเป็นรายการที่ได้รับความรู้อย่างยิ่ง และมีบางแง่มุมเป็นเรื่องใหม่

มากสำหรับคนไทย เช่น เรื่องการเมือง นักเขียนร่วมสมัย ฯลฯ ถ้ามีผู้รวบรวมคำตอบทั้งหมด และพิมพ์แจกได้ก็ดีนะค่ะ....รายการเพื่อสมาชิกคือการไปทัศนศึกษาจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ และศรีสะเกษ ซึ่งสมาคมฯ จัดไปแล้วระหว่างวันที่ 18-20 กุมภาพันธ์ 2532 ปรากฏว่าสมาชิก และผู้สนใจพอใจมาก (เช่นเคย) และเรียกร้องให้จัดรายการเช่นนี้อีก ทางสมาคมฯ โดยคณะกรรมการบริหาร ก็คงจะพยายามบริการสมาชิกทุกปีนะค่ะ (ถ้าสถานการณ์อำนวย) โดยคำนึงถึงการบริการที่ดีที่สุด สถานที่ที่จัดทัศนศึกษาก็น่าสนใจมาก ๆ และที่สำคัญราคาต้องถูก (และถูกใจสมาชิกด้วย).....ทุนฤดูใบไม้ผลิปีนี้มี 18 ทุนนะค่ะ สมาคมจัดปฐมนิเทศไปเมื่อวันพุธที่ 29 มีนาคม 2532 และคณะนี้ได้ออกเดินทางไปรับการอบรม ณ เมือง Besançon 9 คน เมือง Lyon อีก 9 คน เมื่อประมาณต้นเดือนเมษายน 2532 และบางท่านก็กำลังจะเดินทางกลับประเทศไทยในไม่ช้านี้ค่ะ... เรื่องสมุดภาพ "มรดกวัฒนธรรมไทย" ซึ่งสมาคมฯ จัดทำเนื่องในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเจริญพระชนมายุ ครบ 60 พรรษา นั้น ระหว่างปิดภาคเรียนก็ได้รับการถามไถ่จากสมาชิกหลายคนค่ะ ว่ากำหนดจะเสร็จ เมื่อไร รอมานานแล้ว ดิฉันใคร่ขอทราบเรียนว่าทางสมาคมฯ ก็รอค่ะ แต่หนึ่งสื่อดี ๆ จัดทำอย่างประณีต ก็ต้องใช้เวลามากหน่อยนะค่ะ ดิฉันได้เรียนตามสารานุกรมแล้ว ท่านก็คาดว่าคงอีกไม่นานค่ะ แต่ถึงรอนานนะค่ะท่านสมาชิกจะไม่ผิดหวังทั้งความสวยงามของรูปเล่ม เนื้อเรื่อง และภาษาประกอบจะซื่อเก็บไว้อ่านเองหรือมอบเป็นของขวัญของญาติมิตรก็เหมาะสมค่ะ ถ้าได้ข่าวว่าจะออกแน่นอนเมื่อใด ดิฉันจะกราบเรียนให้ท่านสมาชิกทราบทันทีค่ะ...มีผู้ถามถึงทุน 9 เดือน กว่าหนึ่งสื่อฉบับนี้จะออก ก็คงสอบกันเรียบร้อยแล้วค่ะ เพราะทุนของกรมสามัญศึกษา 5 ทุน สอบไปตั้งแต่วันที่ 9-10 พฤษภาคม 2532 และทุนของสมาคมฯ 3 ทุนสอบวันที่ 20-21 พฤษภาคม 2532 ค่ะ ขณะนี้ผู้ได้รับทุนคงกำลังเตรียมตัวเดินทางเรียบร้อยแล้วค่ะ

ฉบับนี้ ขออนุญาตจบเพียงเท่านี้ นะค่ะ พบกันใหม่ฉบับหน้าค่ะ

สวัสดิ์ค่ะ

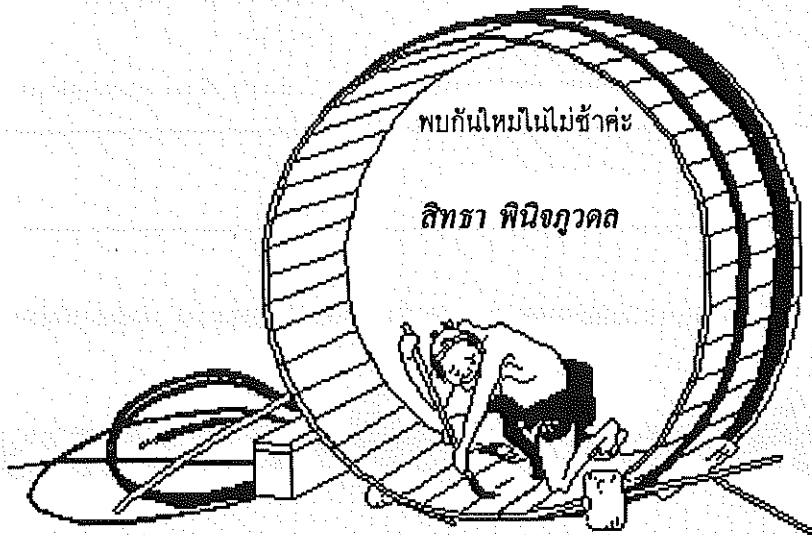
จากบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้ ขอกล่าวคำสวัสดิ์ปี 2532 ด้วยเรื่องเกี่ยวกับ การแปล ซึ่งเราต้องขอไว้ดังนี้
"การแปลมิใช่การแปร" หรือ "Traduire, ce n'est pas trahir"

นับเป็นฉบับที่ 45 ปีที่ 12 เดือนมกราคม-มีนาคม 2532 บทความ 6 เรื่องแรกนับจาก "การแปล: ทฤษฎีและวิธีปฏิบัติ" จนถึง "บทสัมภาษณ์นักแปล" นั้น รวบรวมมาจากการจัดสัมมนาการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยได้รับความร่วมมือจากสมาคมครุภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทย สำนักทูตฝ่ายวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ในการนี้สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา เสด็จเป็นองค์ประธาน

บทความอื่น ๆ ที่มีได้ตรงกับชื่อวารสารนั้นเราจัดให้มีขึ้นประจำทุกฉบับเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หลาย ๆ ข้อของวารสารทั้งฝรั่งเศสศึกษา การเรียนการสอนและเพื่อเป็นสื่อสัมพันธ์ของสมาชิกสมาคม ฯ

หวังว่าสมาชิกคงได้รับความพอใจจากเราตามสมควร และโดยเฉพาะอย่างยิ่งหากท่านสังเกตเห็นสิ่งใด ๆ จะรู้สึกได้ว่า ตัวอักษรที่ใช้พิมพ์ในวารสารเล่มนี้สวยงามตื่นตาน่าอ่าน ท่านทราบหรือไม่ว่าเป็นเพราะอะไร คำตอบก็คือ เป็นเพราะความเมตตาของ คุณเจริญ จงพิพัฒน์สุข แห่งบริษัท สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด สรรพากราชภัฏ ได้อนุญาตให้ใช้เครื่องแมคอินทอชพิมพ์วารสารของเรา

ด้วยความปรารถนาดี จาก

บริษัท ทิพยประกันภัย จำกัด

รัฐวิสาหกิจสังกัดกระทรวงการคลัง

142 อาคารธนาคารกสิกรไทย สาขาสานักสีลม ชั้น 7-8 ถนนสีลม กทม. 10500

โทร. 234-7440-9 234-7660-9 234-1981-9

ดำเนินงานกิจการมากกว่า 30 ปี ตามหลักการประกันภัยสากล
บริการรับประกันวินาศภัยทุกประเภท

- ประกันความรับผิดชออบต่อบุคคลภายนอก
- ประกันภัยทางทะเลและขนส่ง
- ประกันเครื่องบิน
- ประกันรถยนต์
- ประกันอุบัติเหตุส่วนบุคคล
- ประกันภัยสำหรับกระจก
- ประกันโจรภัย
- ประกันความรับผิดชออบต่อบุคคลภายนอก
- ประกันอุบัติเหตุและภัยพิบัติจากเครื่องจักร
- ประกันความซื่อสัตย์
- ประกันขนส่งเงิน
- ประกันอุบัติเหตุระหว่างเดินทาง
- ประกันการเสี่ยงภัยทุกชนิดของผู้รับเหมา
- ประกันภัยสำหรับเงิน
- ประกันภัยเงินค่าทดแทนคนงาน
- และอื่น ๆ

นางจงกลณี จันทวสาธา ประธานกรรมการ

นางวไล ศิริพงษ์ กรรมการผู้จัดการ

เพื่ออำนวยความสะดวกและรวดเร็ว ในการติดต่อกับ ฝ่ายจำหน่าย ของ

วัฒนาพานิช สำราญราษฎร์

โปรดติดต่อ ฝ่ายจำหน่าย **แห่งใหม่** เท่านั้น

เลขที่ 31/1-2 ซอยศิริพัฒน์ (ข้างเรือนจำคลองเปรม-ร้านนายเหมือน)

ถนนมหาไชย (ระหว่างศาลาเฉลิมไทย-วังบูรพา)

กรุงเทพการบัญชีวิทยาลัย

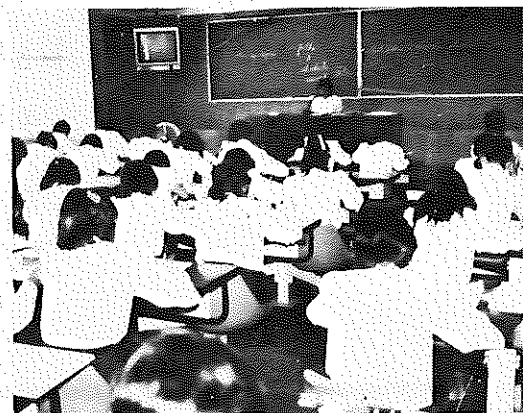
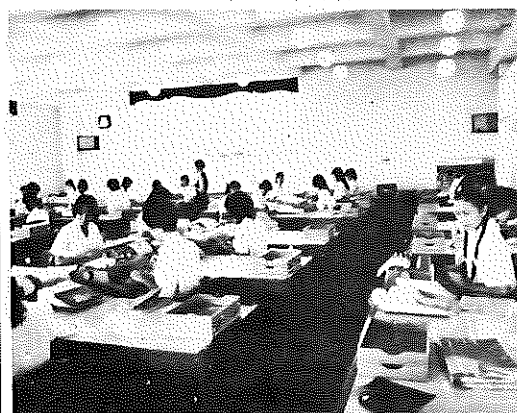
BANGKOK BUSINESS COLLEGE

588 ถนนเพชรบุรี กรุงเทพฯ ๙ 10400 ตรงข้ามโรงพยาบาลนครเมโทร โทรศัพท์ 251-9852, 252-0067, 252-7049
588 PETCHBURI ROAD, BANGKOK 10400. THAILAND TELEPHONE 251-9852, 252-0067, 252-7049

เปิดสอนหลักสูตร

ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.)

ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.)

ด้วยอภินันทนาการ

จาก

บริษัทไซโนเวล เอนเตอร์ไพรส์เซส จำกัด

ชั้น 7 อาคารสิบุญเรือง 1

เลขที่ 283 ถนนสีลม

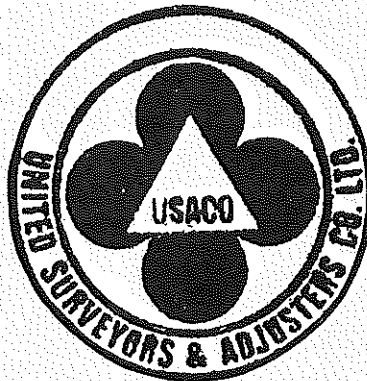
เขตบางรัก กทม. 10500

โทร. 234 8638-39

234 4007

234 0383

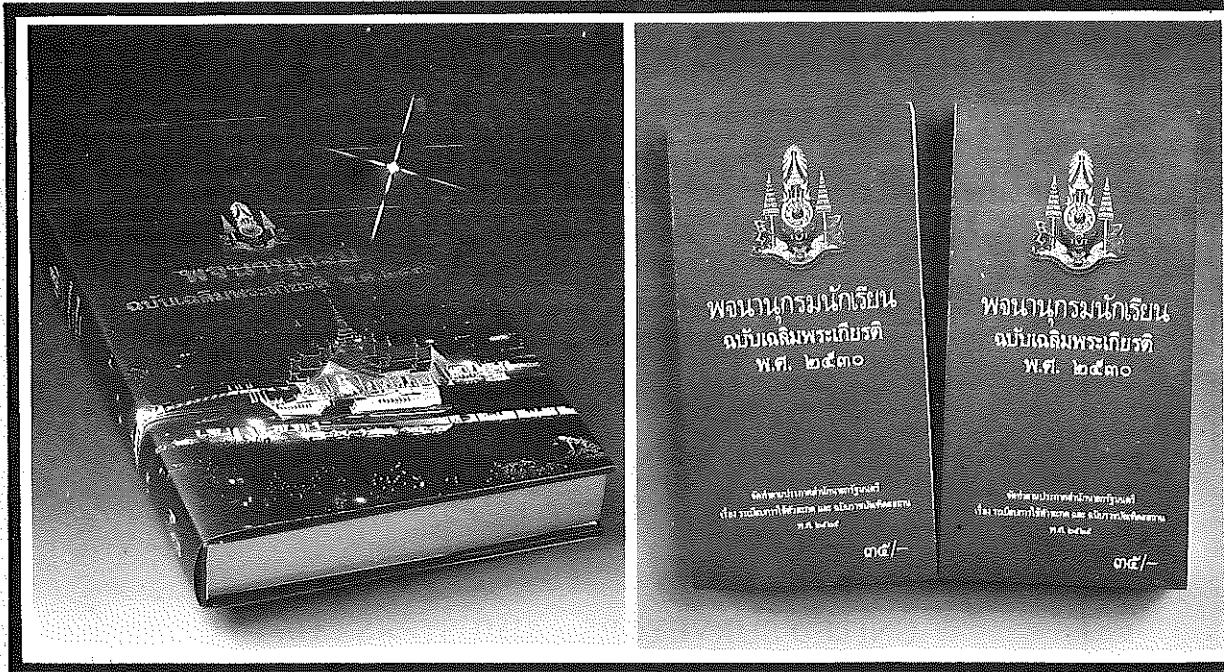
A PROFESSIONAL AND INDEPENDENT LOSS ADJUSTER

UNITED SURVEYORS + ADJUSTERS CO., LTD.
87 ANUMANRAJTHON LANE,
DEJO ROAD, BANGKOK 10500, THAILAND
TEL. 2338461 2338501 2354115
2350022 2354465

FOR : — CASUALTY FIRE MARINE INSURANCE LOSS ADJUSTER
— MARINE HULL + CARGO SURVEY
— MARINE CARGO SUPERINTENDENCE
— WEIEHING + MEASUREMENT

พจนานุกรม ฉบับเฉลิมพระเกียรติ*

* โดยได้รับพระบรมราชานุญาต

วางจำหน่ายแล้ว ตามร้านหนังสือทั่วประเทศ

จัดพิมพ์จำหน่ายที่

วัฒนาพานิช สรรพากร

216-222 ถนนบำรุงเมือง กรุงเทพฯ 10200 โทร. 2229394 • 2225371 • 2225372

ผู้ผลิตหนังสือเรียนมาตรฐาน

Alliance Française de Bangkok
29 THANON SATHON TAI, BANGKOK 12, THAILANDE. TEL 286.38.79 & 286.38.41-TELEGR. ALFRANTHAI

สมาคมฝรั่งเศส

29 ถนนสาทรใต้ กรุงเทพฯ ๑๒

มุมหนึ่งของประเทศฝรั่งเศส
UN PETIT COIN DE FRANCE

ท่านจะพบสิ่งที่น่าสนใจ
ชั้นเรียนภาษาฝรั่งเศสทุกระดับ
ห้องสมุดไอโดง
ภาพยนตร์, คอนเสิร์ต
เครื่องดืม, อาหารเลิศรส
บรรยายกาสนั้รรมย์ สวยงาม

ขอเชิญอ่านหนังสือวารสารรายเดือนของเรา

VOUS Y TROUVEREZ

des cours de langue
des films, des concerts ..
un bar-restaurant agréable
une grande bibliothèque
une ambiance

LISEZ AUSSI NOTRE
JOURNAL MENSUEL

PARIS. ESCALE PRIVILÉGIÉE D'AIR FRANCE SUR LES ROUTES VERS L'EUROPE AND LES U.S.A.

Profitez des vols d'Air France sur Paris. Dégustez nos repas et vins français. Après une bonne nuit à bord de nos Boeings 747, vous arriverez tôt le matin à Paris et pourrez profiter d'une journée entière. Le Bureau de Tourisme de Paris tient à votre

disposition des offres spéciales pour mieux vous aider à apprécier votre séjour à Paris.

De plus, Air France vous offre des correspondances régulières pour toute l'Europe, ainsi que les villes principales des Etats-Unis.

AIR FRANCE
LE BON VOYAGE

Pour informations complémentaires, contactez votre agent de voyage ou AIR FRANCE, 3 Patpong Road, tél. 233.7100-19. Réservations immédiates, tél. 234.7901-5. Agent Général: World Travel Service Ltd., tél. 233.5900-9